

SPROG

ISSN 1603
ÅR 10, NR 1,

SPR

ANNON

MAJ 2010

PSYKOLOGI

2050

7979

SPROG

PSYKO

communication
øst
INTEGRATIONISME
augmented_reality

1900

ERFA
SOCIAL
APPLICATION

social
responsibility
temporalitet
refleksivitet

SPROGPSYKOLOGISK
FESTIVAL

SPROGTEKNOLOGI &
MENNESKE-MASKIN INTERAKTION

TANKESTRØM

AUGMENTED REALITY & INTERVIEW MED
TAKAHITO IGUCHI FRA TONCHIDOT

FAFOS

Spindet udgives af foreningen Fagligt Forum for Sprogpsykologi (FAFOS) to gange årligt. Spindet udkommer først og fremmest som pdf, men trykkes også i få eksemplarer, bl.a. til Institutbiblioteket og Kgl. Bibliotek på KUA. Tjek forrige udgaver af Spindet og information på <http://www.spindet.net>

Medlemskab af FAFOS er gratis, og som medlem bliver man opdateret, når Spindet udkommer. Indmeldelse kan ske ved at maile til fagligtforum@gmail.com

Formand for FAFOS:

Gro Inge Hansen

Kasserer:

Till F. Schmoller

Sprogpsykologisk idédating:

Bent Holshagen Hemmingsen

Louise Ø. Andersen

Bestyrelsesmedlemmer:

Anna M. K. Forman

Charlotte Borg

Bent Holshagen Hemmingsen

Sune Rask

Julie-Hagedorn Møller

Ivana Djuric

Louise Olsen

Maria Lyngbo

Johanna Lindell

SPINDET

Redaktør:

Bent Holshagen Hemmingsen: red@spindet.net / mult@rapspot.net

Redaktion:

Sune Rask:

sune@spindet.net

Ivana Djuric:

ivana@spindet.net

Johanna Lindell:

johanna@spindet.net

Layout:

Bent Holshagen Hemmingsen: mult@rapspot.dk

Art scout:

Stine Tobiasen:

stine@spindet.net

Korrektur:

Julie Hagedorn-Møller

Charlotte Borg

Sune Rask

Randi Sørensen

LEDER: PÅ TÆER FOR AT NÅ FREMTIDEN

BENT HOLSHAGEN
HEMMINGSSEN

Redaktør

BA i japansk;

stud.mag. i sprogpsykologi

En sætning jeg ofte har hørt i min tid på sprogpsykologi er: "der er brug for jer sprogpsykologer". Ude på arbejdsmarkedet, i kampen mod 'sprog-som-et-noget'-synet, i integrationsdebatten, mod platfodet kommunikationspraksisser osv. Spørgsmålet er om der er brug for os i fremtiden?

Meget af vores 'fredede' teori er 50-100 og plus år gammelt, og vi kan med rette beskyldes for at være navlebeskuende med vores favorit undersøgelsesmetode lånt fra James, introspektion. Har vi kapacitet til 'ekstraspektion' og fremadskue? Er vi kun duelige når det kommer til kritik og flueknepperi, eller kan vi også producere teori og nytænkning? Føler vi os tryggest, når vi tæver videre på den døde hest, eller tør vi også at gå nye og stærkere dyr i møde?

Her på Spindet vælger vi at fejre sprogpsykologi fagets 40 års fødselsdag ved at definere og redefinere os selv og vores rolle som sprogpsykologer (in the making) i fremtiden, og vi låner fra vores generals stærkeste princip, kumulativitetsprincippet, for at vise, at de kæmper skuldre som netop vi står på, gør os i stand til at skue langt.

Vi har inviteret forskningsleder for Center for Sprogteknologi, Patrizia Paggio, sprogpsykolog Lars Henriksen og andre til at bidrage til debatten om hvad som bliver sprogpsykologisk og sprogvidenskabeligt interessant at undersøge i fremtiden. Vi har desuden flere indlæg fra både undervisere og studerende på faget, og vi stille atter Spindet til rådighed som udstillingsrum for unge og spændende kunstnere. Vi håber med dette nummer, at få henrettet myten om den epimetienske sprogpsykolog, og byttet den ud med en virkelighed om en sand Prometheus. God fornøjelse. S

TEMA

"Sprogteknologi nu og i fremtiden"
af Patrizia Paggio

"Menneskelig kommunikation i midten
af tekniske love"
af Claudia Henze

"Mørkere of større end vi måske forstår"
af Charlotte Bisgaard Nielsen

"Tagging the World: interview med
TonchiDot CEO Takahito Iguchi"
af Bent Holshagen Hemmingsen

"Farvelagte nye verden"
af Patrizia Paggio

"Tilbage til sproget"
af Lars Henriksen

"Interaktionsstudier i en George Jetson
verden"
af Bent Holshagen Hemmingsen

PRELUDIUM

"'Kommunikation' og 'sprog' ser
sprogpsykologer (mere) psykologisk på!"
af Jesper Hermann

Sprogpsykologisk festival
- program

BILLEDER

Nikolaj Recke
"BREAD & BIRDS (I miss my girlfriend)"
(Chelsea Pier 2007)
nrecke@gmail.com //
<http://www.nikolajrecke.dk>

Charlotte Bisgaard Nielsen
"Intergalactic"
"Stjernerengenen"
charlmbn@yahoo.dk

Anna C. N. Meyer
"Fisherman's Wharf" (2008)
anna@berg.dk //
<http://www.annacnmeyer.dk>

OFF TOPIC

"Kan vi forandre verden med
kommunikation?"

Anmeldelse af Karin M. Laljani & Lars Ludvigsen -
Bæredygtig Kommunikation
af Sune Rask

"Tankestrømmen og livets usynlige tråde"
af Jesper Hermann & Charlotte Bisgaard Nielsen

SPINDET

'Sprogpsykologi anno 2050'
(03/05/2050)

Støtte fra: INSS, FAFOS

ISSN: 1603 7979

FAFOS

"Hvad er sprogpsykologi?"
fra FAFOS fmd.
Gro Inge Hansen

"Sprogpsykologisk idédating"
af Bent Holshagen Hemmingsen

SPROG
PSYKOLOGI

'KOMMUNIKATION' OG 'SPROG' SER SPROGPSYKOLOGER (MERE) PSY- KOLOGISK PÅ

JESPER HERMANN

Lektor i sprogpsykologi

I det sprogpsykologiske felt studeres kommunikation, forståelser og sprog altid i relation til de **mennesker**, der kommunikerer. *Ord og betydninger eksisterer således "ikke i og for sig uden for Mennesket, men kun i det Øjeblik de tænkes og siges"* (Otto Jespersen 1905). I feltets fokus, **situationerne**, findes der menneskers forståelser, deres handlen og samhandlen igennem forskellige sproglige aktiviteter.

» **'Sprogpsykologis ab 2010marts11 definition: PERSONFORANKREDE STUDIER AF KOMMUNIKATIONSSITUATIONER (MED FORSTÅELSERNE I DEM)**

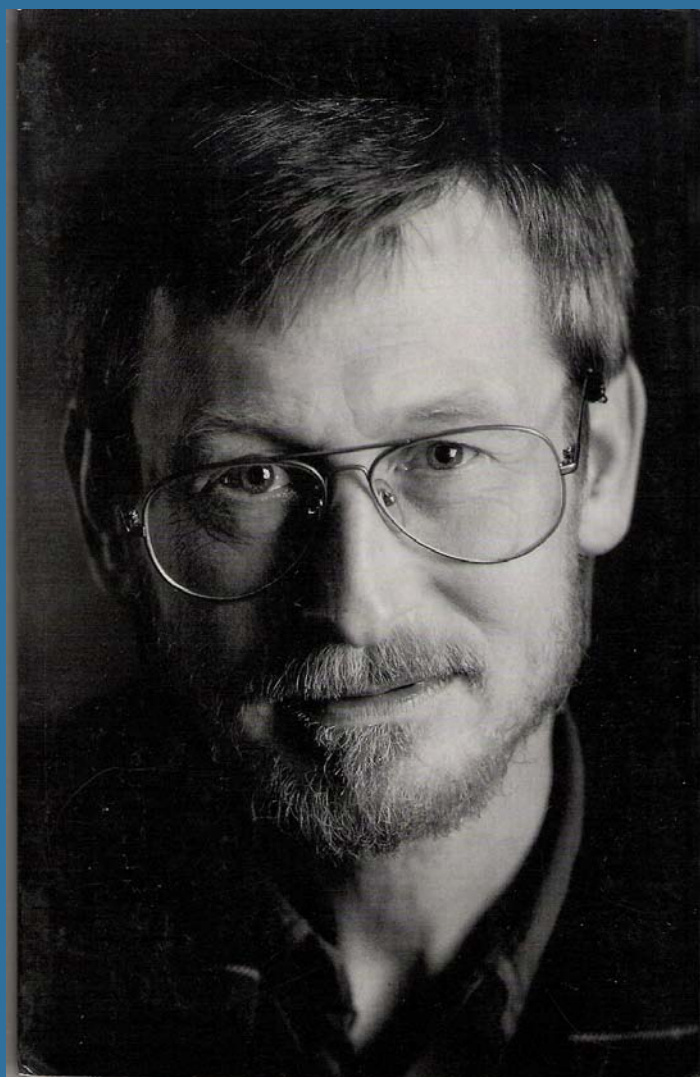
Forhistorien som fører til 40 års Sprogpsykologi festival 27-28/5 2010

Til sommereksamen er det fyrré år siden den første kandidat (mig, sæ hunden) tog eksamen i faget sprogpsykologi ved KU.

Det var fem år før blevet oprettet af Paul Diderichsen til en (anden end mig) studerende som ville skrive et speciale i dansk om vistnok I. P. Jacobsens farveadjektivers psykologiske virkning; <== "Det dær", skal Diderichsen have sagt, "er ikke et speciale, det er et bifag."

Hvorefter han lynhurtigt kradsede det ned! byggende på Cassirer og forlangende psykologisk laborantkursus + forprøve i dansk for at man kunne indstille sig til det. (Dette var rigtignok i de gode gamle dage før Akkrediterings- & Evaluerings- Institutionerne).

Så juni 1970 var jeg oppe og blive eksamineret af psykologiprofessor Tranekjær Rasmussen, amanuensis Lars von der Lieth, og 'Anvendt og matematisk Lingvistik'-professor Henning Spang-Hanssen. Noget af hvad de spurgte om husker jeg stadig; det er siden, med mine franske børnebørn, blevet mere personlig relevant: "hvordan kan det være det føles

koldere når nogen siger: "jeg fryser" end: "Il me fait froid"?

— — —Det skal vi fira som svenskerne siger.

Det sker ved en paneldebat torsdag eftermiddag **27/5 kl. 15 -18** hvor flere gamle elever fortæller og besvarer spørgsmål om: hvordan de har brugt sprogpsykologi uden for universitetet: i fx Vestas, som kommunikationschef i Rigshospitalets Juliane Marie Center og andre steder.

Fre. kl. 10-12: Masterclass for studerende, fredag eftermiddag **28/5 13-15** to indbragte forelæses bud på:

"Sprogpsykologis (større!) rolle i det 21. Århundrede"

STORT TILLYKKE MED FAGETS 40 ÅR!!!
(hilsen Spindets redaktion)

Sprogpsykologisk Festival

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab inviterer til
Sprogpsykologisk Festival for at fejre:

at vi ser/ på hvordan det sker /
når vi siger noget og forstår hinanden /
/ og det kalder vi "Sprogpsykologi"!

Program

27/5

KUA 23.0.49

15.00-17.00: **"Sprogpsykologer i brug uden for universitetet"**

Deltagere i Panelet:

- ◉ **Thomas Munk-Osmundsen**, Vestas
- ◉ **Ole Ravnholt**, Dansk SprogNævn (hvor de p.t. sidder tre sprogpsykologer)
- ◉ **Linda Svenstrup Munk**, Kommunikationsrådgiver /v Rigshospitalets Juliane Mariecenter
- ◉ **Niels Skall**, FrøbelSeminariet
- ◉ **Laura Groth**, Nyuddannet sprogpsykolog svarer på hvorfor hun tog det fag?

De fem oplægsholdere holder indledningsvis et oplæg om deres karriereforløb på hver 7 min.

28/5

KUA 23.0.49

10.00-12.00:

- ◉ **Masterclass for sprogpsykologistudenderede**, /v Adrian Pablé & Billy Adamsen (kræver tilmelding hos Christina Fogtmann fogtmann@hum.ku.dk)

13.00-14.00:

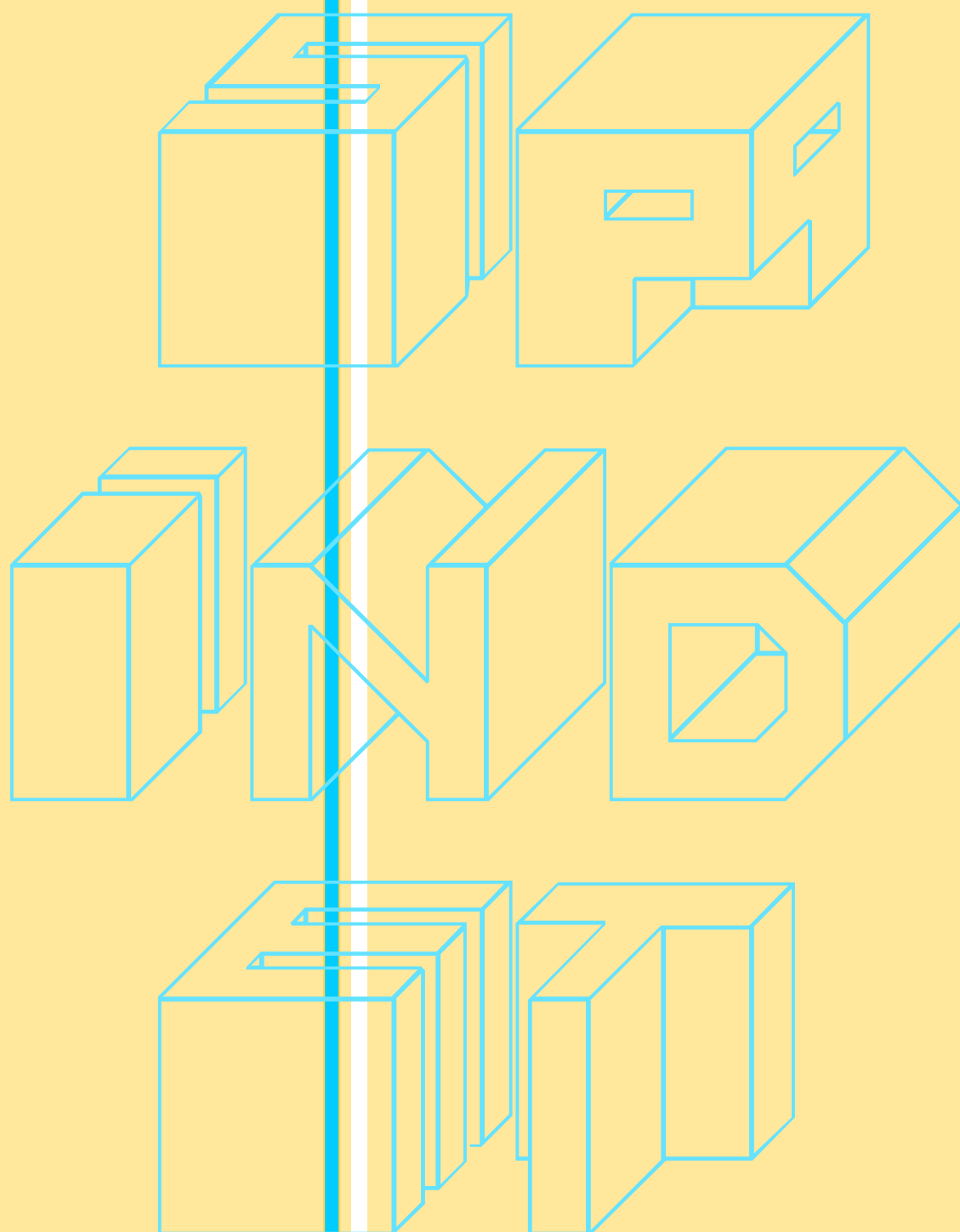
- ◉ **Adrian Pablé**, University of Hong Kong

14.00-15.00:

- ◉ **Billy Adamsen**, Strategic advertising director og sprogpsykolog

15.00:

- ◉ **Reception**

2023

SPROGTEKNOLOGI NU OG I FREMTIDEN

PATRIZIA PAGGIO
Seniorforsker ved Center for
Sprogteknologi; Ph.d. i
datalogivistik

Få almindelige mennesker ved, hvad ordet sprogteknologi betyder, selvom en del it-applikationer efterhånden bruger sprogværktøjer for forskellige sprog.

Et oplagt eksempel er maskinoversættelse, som nu er indlejret i søgemaskiner, og som snart bliver tilgængelig på Googles nye mobiltelefon Nexus. Maskinoversættelse bliver tit skældt ud i medierne, senest i Politiken (21. februar 2010), hvor folkeskolelærere klager over deres elevers snyderi, når de leverer oversættelser, som er produceret med Google Translate. I artiklen nævnes et specielt uheldigt tilfælde, hvor en elev troede han oversatte til tysk, mens han faktisk afleverede en tekst på dårligt hollandsk. Men hvorfor ikke inddrage maskinoversættelse i sprogundervisningen?

Kvaliteten er et relativt begreb, og man kan

sagtens bruge en maskinoversat tekst som udgangspunkt for en egentlig oversættelse.

Maskinoversættelse var også i medierne i forbindelse med oversættelsen af "Jæger – i krig med eliten" til arabisk. Politikerne var forargede, men flere af os der arbejder med sprogteknologi til dagligt, ville være enige med Bente Maegaard, som stadig i Politiken (7. oktober 2009) påpeger, at maskinoversættelse ofte med fordel vil kunne

bruges til hurtigt at producere en grov, men forståelig oversættelse.

Statistisk maskinoversættelse, som Google Translate er baseret på, beregner hvordan et ord skal oversættes ud fra en sprogmodel, dvs. viden om hvor sandsynligt det er for et ord at skulle oversættes på en bestemt måde i en given kontekst.

Oversæt

For eksempel ville *special forces soldier* være en god oversættelse af *jæger* til engelsk, når teksten handler om krig, men ikke når termen optræder sammen med ord som *dyr* og *jagt*. Sprogmodellen opbygger systemet ved at blive fodret med oversatte tekster mellem de to sprog, og kvaliteten afhænger derfor for det første af hvor stor en mængde tekster maskinen har set, og for det andet af hvor ensartet et sprogdomæne det drejer sig om. Et maskinoversættelsessystem specifikt udviklet til tekster om militære operationer ville kunne levere rimelige oversættelser for tekster, der handler om jægere, men ikke for madopskrifter.

Lad os nu i stedet tage en relativ simpel og meget brugt teknologi som stavekontrol. For omtrent ti år siden var stavekontrollen i Word ikke ret god til at klare sammensatte substantiver på dansk. De fleste af os slog

den sikkert fra for ikke at se vores tekster spækket med røde

understregninger. Programmet er unægteligt blevet meget bedre. Det markerer fx *staveskontrol*, men ikke *stavekontrol*, *legetøjebil*, men ikke *legetøjsbil*. Vi har nok også vænnet os til, at Google foreslår rettelser til stave- og slåfejl, og det er meget rart at systemet for det meste kan gætte, hvad det er vi mener, når vi lige glemmer en konsonant eller bytter om på to bogstaver. Som sagt er stavekontrol en forholdsvis simpel proces, som bare slår op i en meget stor ordbog: jo større ordbogen, jo

bedre dækningsgraden, men ordene kan ikke vurderes i sammenhængen. Programmet opdager således ikke, at der er noget forkert, hvis man skriver *det programmet* eller *man for tit at hvide at programmer lavere fejl*. Dette kræver mere avanceret sprogteknologi end der i dag er tilgængelig i kommerciel tekstbehandling for dansk. Men der er interessante udviklinger i gang. For eksempel har OpenOffice lige lanceret en synonymordbog for dansk, som kan integreres i deres tekstbehandling. Ordbogen bygger på DanNet, et ordnet som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Center for Sprogteknologi har udviklet i fællesskab. Ordnettet giver mulighed for at finde semantisk beslægtede ord direkte fra det dokument, man er i gang med at skrive – altså ikke blot synonymer, men også over- og underbegreber. En madskribent som leder efter ord for pastaretter, vil fx hurtigt kunne få fat i både *spaghetti* og *ravioli*.

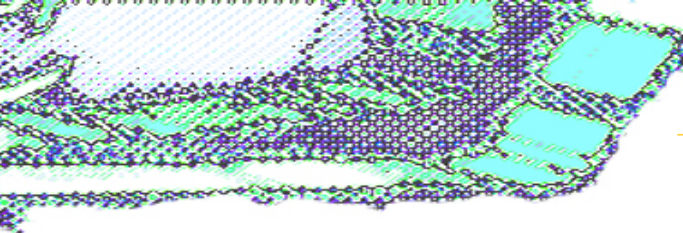
Ordnet og begrebssystemer er også interessante inden for søgning, hvor flere kommercielle aktører tilbyder intelligente søgemaskiner, der "forstår" begreberne bagved søgetermerne. Det gør det danske firma Ankiro, som sælger skræddersyede søgeløsninger. Har man en internetbutik, som sælger *cowboybukser* – forklares det på deres site (ankiro.dk) – så er det vigtigt at kunne forstå søgninger, hvor kunderne efterlyser *jeans* eller bestemte mærker som *Levi's*, *Wrangler* og *Diesel*.

Et andet sprogligt værktøj som har haft en meget stor succes er ordprædiktion, som vi især kender fra mobiltelefoner, men som også bruges i andre anvendelser, fx til at foreslå søgestrengene i internetbrowsere. Teknologien er baseret på statistiske modeller, som beregner det mest sandsynlige næste bogstav eller næste ord i en given kontekst. I forbindelse med sms'er kan ordprædiktionen

ret hurtigt trænes til den enkelte brugers sprogbrug takket være det ret ensformige sprog, der netop karakteriserer sms'er. Meget kan lade sig gøre med lidt opfindsomhed. For eksempel er det lykkedes mine børn at træne den danske ordprædiktion på deres mobiltelefoner til at kunne skrive italiensk. De kan på den måde kommunikere med mig på italiensk på en praktisk omend ikke særlig nuanceret måde. Hvad internetbrowsere angår, giver skærmen muligheden for at foreslå flere løsninger samtidig, hvilket der ikke er plads til på en mobiltelefon. Og det er nemt nok at ignorere forslagene, hvis ingen af dem passer.

Både maskinoversættelse og de forskellige muligheder for sproglig skrivehjælp, jeg har nævnt, fungerer med skrevne tekster. Men hvis jeg skal spå om fremtiden, tror jeg, at de mest interessante nyskabelser vil komme, når disse teknologier bliver koblet sammen med taleteknologi og indlejret i multimediesystemer. Kombinationen af taleteknologi med maskinoversættelse har jeg allerede nævnt. Google lover speech-to-speech translation over mobilen meget snart, men hvor god kan den blive? Allerede nu kan man tale sine sms'er ind i Googles ny mobiltelefon, og på engelsk virker talegenkendelsen rimelig godt til korte beskeder af typen "jeg er en halv time forsinket". Af samme grund – altså at beskederne er rimelig korte og forholdsvis ensformige – har maskinoversættelse efter min mening også en chance i denne kontekst. Kombineret med nem adgang til geografisk information, tidstabeller og alt muligt andet kan det være en god hjælp til ikke sprogligt begavede turister og forretningsfolk.

Lad os nu tage et helt andet applikationsområde: søgning i musikdatabaser. Eftersom det bliver mere og mere almindeligt at downloade musik fra

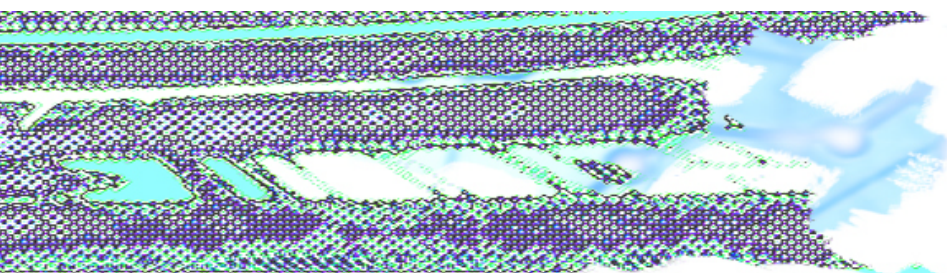
internettet, har området stor bevågenhed både blandt forskere og virksomheder. Nu foregår søgningen med, at man indtaster ord: titler, navne på musikere osv. I fremtiden vil man måske kunne sige til den tids iP od "jeg vil høre noget italiensk opera" eller "noget glad børnemusik", måske nynne en melodi og kombinere det med navnet på ens yndlingsgruppe. Når man har hørt nummeret, bør man selvfølgelig kunne spørge "Hvad hed det?" eller "Hvem var sangeren?" Scenariet forudsætter, at man har løst en række mindre eller større problemer.

vil svare igen - omend inden for de begrænsede opgaver de vil være programmeret til at kunne løse. Mange taler om de muligheder, som robotter tilbyder specielt inden for ældreomsorg, hvor Japan med sin stærkt ældrende befolkning er forgangslandet både, hvad angår produktion og ibrugtagning af robotteknologi. Et godt eksempel er den lille sælrobot Paro. Af udseende ligner Paro bare et almindeligt, ret stort blødt dyr, men i virkeligheden skjuler pelsen en masse avanceret teknologi, som gør sælen i stand til at "mærke", når den bliver

Talegenkendelse fungerer stadigvæk ikke godt nok - og i hvert fald ikke for dansk, men den bliver bedre, specielt hvis anvendelsesdomænet er begrænset. Det at kunne omtale musikstykker efter kategori eller den følelse de kan frembringe, forudsætter enten en opmærkning i databasen eller en eller anden form for kognitivt baseret analyse af melodierne eller teksterne. Det sidste er selvfølgelig sværere. Det er også ekstremt svært for en maskine at genkende den samme melodi når det er forskellige stemmer der kan nynne den. Men på trods af alle disse vanskeligheder tror jeg, at vi vil se i det mindste elementer fra et sådant scenario i en ikke for fjern fremtid. Det er selvfølgelig ikke sikkert, at man vil have lyst til at tale til en musikdatabase eller for den sags skyld til køkkenmaskiner eller robotter, men jeg tror helt sikkert at det vil være muligt. Og jeg tror også, at maskinerne

kælet for og reagere tilsvarende. Noget Paro endnu ikke kan, er at tale, men det er kun et spørgsmål om tid, før den lærer at udtrykke sin tilfredshed eller sit mismod i ord. Og det er sikkert også kun et spørgsmål om tid, før robotter som Paro, der allerede bliver brugt på plejehjemmene i Japan, gør deres entre i Skandinavien. ¶

MENNESKE OG KOMMUNIKATION I MIDTEN AF TEKNISKE LOVE

CLAUDIA HENZE

BA i sproglig og kulturel formidling
stud.mag. i sprogpsykologi

Formålet med denne artikel er at vise et nyt perspektiv på et forskningsfelt, som er vokset betydeligt i de seneste år, menneske- maskine interaktion. Artiklen præsenterer et integrationistisk perspektiv på forskningsfeltet, og fremstiller sprogpsykologiske arbejdsfelter på området.

Introduktion

"User- interface designers have turned the personal computer into the social computer" (Shneiderman Ben, 2009, s. 22).

Der er opstået et nyt videnskabsfelt, menneske- maskine interaktion, som tager hensyn til de sociale aspekter af brugen af computere, og som er en interdisciplinær videnskab. Psykologer, pædagoger, grafikdesignere og ergonomer er alle involveret i udviklingen af computersystemer. Deres mål er systemer, som muliggør en målrettet, effektiv og tilfredsstillende interaktion mellem menneske og maskine.

I denne artikel præsenterer jeg de nye strømninger i computersystemdesign og belyser dem ud fra integrationismens principper. Jeg foreslår en sprogpsykologisk tilgang, som ligger i snitpunktet mellem det kognitive og det interaktionelle perspektiv, og jeg foreslår sprogpsykologiske forskningsfelter.

Den sociale computer

Shneidermans "social computer" tyder på at mennesker kommunikerer med hinanden ved hjælp af teknikken. Det er ikke nødvendigvis kun de kendte sociale websider, som Facebook eller lignende, som er af interesse i menneske- maskine interaktion. Et computersystem,

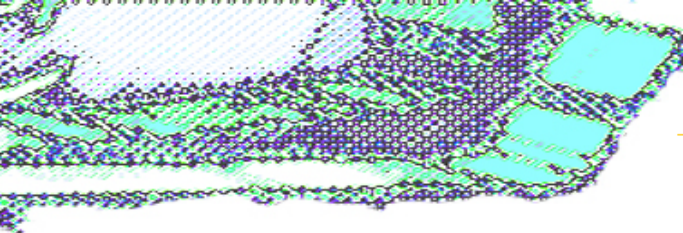
som mennesker kommunikerer igennem, kan være ethvert teknisk hjælpemiddel i det moderne humane liv. En billetautomat bliver ligesom en online avis til en teknisk kommunikationsplatform. Pointen er at alle computersystemer er skabt af mennesker, for menneskers brug. Dermed indgår systemet i en kommunikationssituation både mellem to eller flere mennesker, og mellem menneskene og maskinen.

Mennesker bruger et redskab for at **kommunikere**, disse tre elementer generer en anelse om, at der her er tale om et sprogpsykologisk interessant felt. Når teknikken bliver et så vigtigt element, som den er i det, og som den bliver endnu mere i fremtiden, bliver sprogpsykologer nødt til at udvide deres interessefelt fra mellemmenneskelig sprogbrug til sprogbrug mellem mennesker og maskiner.

Computersystemer præger og bliver præget af mennesker gennem kommunikation. Når et system er blevet udviklet for at støtte en menneskelig aktivitet, for eksempel et tekstbehandlingsprogram, som jeg skriver denne artikel med, er det brugerne, der bestemmer, hvilke aspekter af programmet der bliver brugt, og på hvilken måde. Samtidig er det programmet, der bestemmer, hvilke muligheder og begrænsninger jeg har at gøre med, når jeg producerer min tekst.

Et integrationistisk syn på computersystem design

For at holde fast i eksemplet tekstbehandlingsprogram, kommunikerer programmet sine funktioner til brugeren gennem ord, bogstaver, og konkrete eller abstrakte symboler. Integrationistisk set er tegn ikke faste enheder, som bærer en betydning, men de eksisterer kun i en kontekst. Når konteksten ændrer sig, ændrer tegnet sin betydning (Harris, Roy, 1998, s. 120). Fra et sprogpsykologisk synspunkt er de symboler og ord, som systemdesignere og brugerne kommunikerer igennem, dermed størrelser, der ikke ændrer deres udseende, men hvis betydning er afhængig af den unikke kommunikati-

onssituation hver gang, brugeren sidder foran computeren. Hvad betyder det for brugernes interaktion med computersystemer, at den opgave, som de skal løse med dem, er nye hver gang de bruger systemet? Og hvad betyder det for dem, der udvikler disse systemer, at brugerne ikke kun forstår symbolerne forskelligt, alt efter deres erfaring, men at deres forståelse også skifter i forbindelse med forskellige situationer? Visuelt bliver tegnene de samme hver gang brugeren sidder foran en computer, men situationen er forandret. Dermed er konteksten en anden, og tegnene har ændret deres betydning. Et spændende forskningsfelt i denne sammenhæng er, hvad det kræver af både designernes og brugernes kognitive og sociale evner, at arbejde med computersystemer.

Ydermere er der ikke tale om direkte kommunikation. På dette punkt kan menneske-maskine interaktion sammenlignes med massekommunikation. En designer producerer et system til en ukendt masse. Det intergrationistisk interessante er at produktionen af systemet foregår et andet sted og på et andet tidspunkt end brugen af systemet. Det vil sige at kommunikationssituationen ikke kun foregår i én kontekst, men at der findes flere kontekster. Designeren har sine formål, sin specialviden og sine tekniske og kognitive muligheder, og det har brugeren også. Denne kompleksitet skyldes blandt andet den tidsmæssige ansykronitet i interaktionen. Produktion, perception og interpretation af tegnene foregår med stor tidsmæssig afstand.

En forskel på menneske- maskine interaktion og konventionel massekommunikation er at i modsætning til journalistik, inviterer et computersystem brugeren til at manipulere med det, og på den måde at interagere med det. Metodologisk medfører dette forhold muligheden for direkte observation. Med sin respons viser brugeren en del af sin forståelse af systemets tegn. At observere og interpretere brugernes forståelse af systemets funktioner, og måden de bliver udtrykt på, kan lede til værdifulde indsigter, som systemdesignere kan bruge for at

udvikle brugbare og forståelige computersystemer. Dermed bliver den sprogpsykologiske domæne "forståelse" på en praktisk måde relevant for computersystemdesignere.

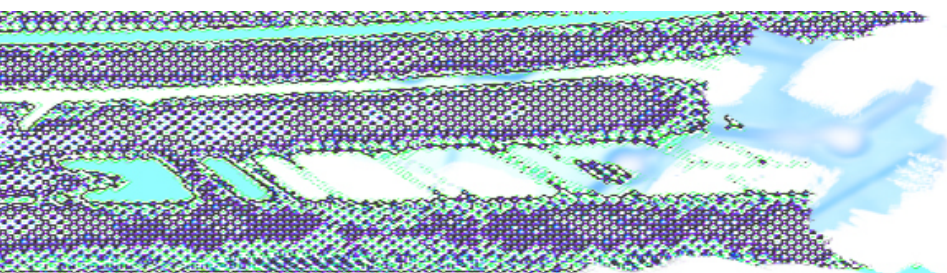
Det kognitive perspektiv

Ifølge Linda Svenstrup Munk er et interessefelt inden for sprogpsykologi, hvilke individuelle kognitive processer, som tankeprocesser, og ræsonnementer der indgår i kommunikation (Munk, 2008). Medieforskeren Ib Poulsen har undersøgt, om lytternes forståelse af radioavisen kan forbedres ved at ændre på sproget. Ligeledes kan man spørge, om brugernes forståelse af computersystemernes funktioner kan forbedres ved at ændre på de brugte symboler, eller på layoutet.

I menneske- maskine interaktion er det især visuelle stimuli, som brugeren skal interpretare. Derfor overlapper det sprogpsykologiske her med det kognitionspsykologiske felt visuel perception. Hvordan forstår brugerne visuelle stimuli, og hvordan bruger de dem i interaktionen med computersystemet? Det er mulige spørgsmål, som åbner sig for sprogpsykologer i forskningsfeltet menneske- maskine interaktion.

En kognitiv- integrationistisk tilgang

Fra disse betragtninger kan man aflede en ny tilgang til designet af computersystemers layout, en kognitiv - integrationistisk tilgang. Visuel perception spiller en nøglerolle på området. Brugeren skal forarbejde og forstå visuelle stimuli, som typisk er skriftligt sprog, men også andre symboler, derudover bruge dem til at manipulere systemet i forhold til opgaven, og eventuelt selv producere symboler. Det sprogpsykologiske spændingsfelt ligger mellem brugeren, systemet, og brugen af symboler til kommunikation, som sammen danner den kommunikative kontekst. Forholdet mellem de fire komponenter er illustreret i figur 1.

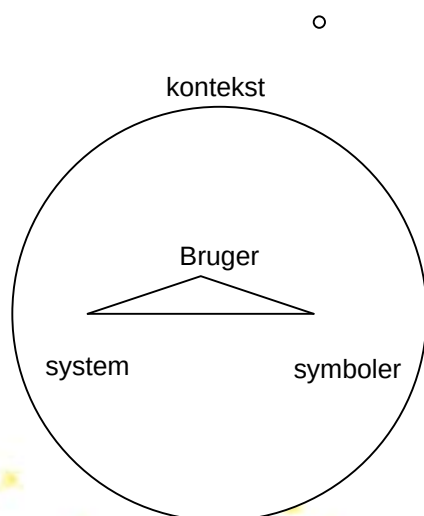

fig. 1: sprogpsykologisk spændingsfelt i computersystemdesign

Inden for det sprogpsykologiske spændingsfelt spiller det kognitive en central rolle. Kognitionspsykologiske teorier om perception skaber grundlaget for grænseflader, som klart kommunikerer deres funktioner. Gestaltpsykologiske principper indgår i systemdesignernes overvejelser¹.

Ydermere er vaner afgørende for, hvilke kommunikationsmidler på skærmen brugeren retter sin opmærksomhed på. Som James skriver: "habit diminishes the conscious attention with which our acts are performed." (James, 1890). Dermed indgår brugerens kognitive funktioner, som vaner er en del af, i konteksten i den kommunikative situation mellem menneske og maskine.

Roy Harris beskæftiger sig inden for den integrationslistiske ramme med kommunikative kontekster (Harris, 1998).

¹ Et eksempel på brugen af visuelle og Gestalt principper giver: Marcus, A. Principles of Effective Visual Communication for Graphical User Interface Design, in Baeker, Grudin, Buxton & Greenberg (eds.) *Readings in Human-Computer Interaction: toward the year 2000*, 1995, Morgan Kaufman, 425–441.

Ifølge Harris afhænger muligheder og begrænsninger af menneskelig kommunikation af tre faktorer:

- det biomekaniske
- den makro sociale
- det situative (circumstantial)

Hver kommunikationsepisode kræver integrationen af alle tre faktorer.

Det kognitive, dvs. vaner og perceptionen kan placeres som tilhørende de biomekaniske faktorer i kommunikation.

Man kan udbrede Harris' fokus fra ansigt-til-ansigt kommunikation og skriftsproglig kommunikation til computer- medieret kommunikation. Alle tre faktorer kan anvendes på denne type kommunikation. Perception er som nævnt en biomekanisk faktor. Derudover falder vaner og andre kognitive aspekter under denne kategori.

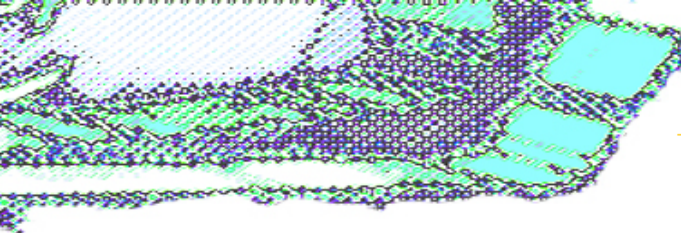
Makro sociale faktorer er kommunikative praksisser, som fx det at Windows har etableret en række symboler og arbejdsprocesser, som er blevet til konventioner i User Interface. Både Windows selv og andre systemprogrammer er dermed tvunget til at forholde sig til disse konventioner, når de udvikler nye systemer.

Tilhørende de situative faktorer er de tekniske forhold, fx den tidsmæssige asynkronitet af kommunikationen mellem designeren og brugeren.

Designere af computersystemer kan forbedre deres design i forhold til brugbarheden ved at tage hensyn til disse faktorer. Ud over samarbejdet med psykologer, grafikdesignere og ergonomer åbner der sig også et felt for sprogpsykologer.

kontekst og individ

Alle disse forhold redegør kun op overfladen for, hvad konteksten egentlig er. Perception, sociale praksisser og tekniske forudsætninger

kan i høj grad generaliseres og omformuleres til principper i brugergrænsefladedesign. Men hvad med individet? Brugernes forventninger og individuelle tilgange må rykkes i fokus. Her aftegner sig et konkret opgaveområde i sprogpsykologernes arbejdsfelt: metode i brugerbehovsundersøgelser. Spørgsmålet er, på hvilken måde biomekaniske, makrosociale og situative faktorer kan integreres for at opnå målrettet, tilfredsstillende og effektiv interaktion med og gennem computersystemer.

Konklusion

Computersystemer er ikke kun medier, som bruges til kommunikation, men de indgår i selve den kommunikative kontekst. Systemerne skal designes på en måde at kommunikation bliver faciliteret. Denne kommunikation mellem brugerne og computersystemer er et spændende forskningsfelt inden for sprogpsykologi. En kognitiv tilgang kan afsløre, om brugernes forståelse af systemets funktioner kan forbedres ved at ændre systemets layout.

En integrationistisk vinkel skaber udgangspunktet for sprogpsykologiske betragtninger i forholdet mellem mennesker med deres mentale og sociale forudsætninger, og maskiner. Konkrete sprogpsykologiske arbejdsfelter er for eksempel undersøgelser af konkrete kommunikationssituationer, og udviklingen af undersøgelsesmetoder i brugerbehovsforskning. **S**

Referencer

Harris, Roy (1998). "Language and Communication". *Introduction to Integrational Linguistics*. Oxford: Pergamon Press, 1998.

Harris, Roy & George Wolf (1998). "Three models of signication". *Integrational Linguistics, A First Reader*. Oxford: Pergamon Press, 1998.

James, William (1890). *The Principles of Psychology*. London: Harvard University Press, 1983.

Svenstrup Munk, Linda (2008). "Sprogpsykologi" *Den sproglige verden*. Aarhus: Systime, 2008.

Schneiderman, Ben P. C. (2009). *Designing the user interface, strategies for effective human-computer interaction* (5th ed.). Boston, New York: Pearson, 2009.

CIRCUITO DE LA CIUDAD

MØRKERE OG STØRRE END VI MÅSKE FORSTÅR

CHARKITTE BISGAARD
NIELSEN

Cand.mag. i sprogpsykologi;
Ekstern lektor

- § Hvorfor vil astronomerne ikke fortælle om det mørke stofs virkning for os?
- § Hvorfor formidler de mørke kosmologer ikke noget om konsekvenserne af deres observationer? Kan de ikke, tør de ikke eller vil de ikke?
- § Hvad med os selv, hvorfor gør vi det ikke? Kan vi ikke eller vil vi ikke?

Sprogpsykologi er ikke som andre fag på sprogvidenskab. Der er ikke meget fokus på ordene, snarere på hvad de gør ved os hver især, og det er nærmere psykologi. Jeg synes det kan være så irriterende, for nogle gange vil ingen sige noget om det, man gerne vil vide noget mere om. Jeg har valgt at indlægge læseren til en gennemgang af noget som går mig på. Det er naturligvis nemmest at starte med at feje foran naboens dør, førend man fejer foran sin egen, så jeg vil tage læseren, hvis han tør, med ud i fjerne galakser og spørge til det næsten forbudte farlige mørke stof.

DARK og CERN

Det undrer mig som sprogpsykolog, at det er så svært at få det danske Centre of Dark Cosmology <http://dark.nbi.ku.dk/>, der for få år siden (2007) fik en bevilling på 6 mia. kroner overrakt af prinsesse Mary, i tale, om hvordan "mørkt stof" og "sort energi" egentlig skal. Det står trods alt i centrets navn, at de ved noget om mørket.

CERN-acceleratorer, retssagerne omkring begyndelsen af den, konspirationsteoriene og dommedagsprofetierne er alt sammen for mig at se gode eksempler på besværlig kommunika-

tion og dermed samlet set et godt problem. Hvem kan forestille sig, hvad en milliontedel af en milliardedel af et sekund er, overskue om det har store konsekvenser, at der skabes et måske forbigående sort hul, der kan opsluge jorden under simulering af et "mini-big bang", førend det er prøvet?

Forskningsformidling kan være svær, for hvad skal man lige sige. Hvad er sprogpsykologi f.eks.? Jeg savner at strikke en manual til forskere, så de bedre kan komme i gang med at fortælle om, hvad det er de går og laver. Lad os få tingene frem i lyset! Der er, for at tage ovenstående tråd op, en kæmpe diskrepans, mellem hvor mange milliarder vi bruger på deltagelse i rumrejser, observation af rummet, udstyr etc., der alt sammen i vid udstrækning forbeholdes en lille meget specialiseret faggruppe, og så den almene borgers interesse for, viden om og udbytte af det pengene bruges til. Er det fordi, der ikke bliver fundet noget ude i rummet? Nej, der bliver fundet rigeligt, masser, man véd faktisk ikke, hvornår man får tid til at tolke på alle de data, man får fat i. Der må kunne drages mere nytte af observationerne. Det er prisværdigt, at astronomer "formidler" dvs. skriver små afsnit i fysik- og astronomibøger til skolebrug (Anja Andersen og Jan Teuber), og deltager i Videnskabsverden på P1 (f.eks. Kristian Pedersen), men det er bare ikke nok.

Problemet er måske, at forskerne ikke altid ved, hvad de skal sige og hvad de skal stille ind på i en meddelelsessituation. De har bare en masse data, som de behandler inden for deres felt med deres metoder. Men det kan altså få store konsekvenser ikke at tale klart og tydeligt, som vi har set det med hele polemikken omkring CERN-projektet.

Komplementariteten som øjenåbner

Niels Bohr klarlagde i komplementaritetsteorien, at det er hullets vigtigste, at man tænker godt, når man forsker og laver forsøg. Man skal ifølge Bohr (Bohr 1927, 1954) uvægerligt betragte hele observationssituationen som del af forsøget, når man skal tale om sine forsøg, dvs. se på både hvad det er man iagttager, betragter parametrene for, hvordan det er man iagttager

ger "det sete" og vigtigst hvordan man formidler resultaterne med klar inddragelse af hele iagttagelsessituationen som del af forsøget. Vi er simpelthen nødt til at blive bedre til at formidle forskningsresultater, for det virker som om, der foregår et utilsigtet videns- og ressourcespild. For hvad sker der lige?

Foredrag hos UNF og på AU

Forrige år begyndte min undren for alvor at nage mig. Jeg var til et foredrag om gammaglimt i UNF (Ungdommens Naturvidenskabelige Forening), hvor en topforsker fra Dark Cosmology Centre indrømmede, at de faktisk ikke ved præcis hvad de skal stille op med og forstå ved de "underlige" kræfter universet viser gennem observationer af gammaglimt og dermed mørkt stof og sort energi. Hver gang der findes noget - en partikel - kan de måle, at der findes mindst ligeså meget, hvis ikke mere ikke-noget - som har en ikke-tyngde. Det ene kan nemlig ikke forstås uden det andet. Derfor taler fysikerne nu om supersymmetri. Alting synligt og målbart indgår i et supersymmetrisk forhold med noget andet ikke-eksisterende og usynligt, men ikke desto mindre målbart. Meget kosmologi kan nu om dage tilsyneladende ikke omtales meningsfuldt uden inddragelse af kræfterne i mørkt stof og sort energi, da fænomenerne unægtelig er bestemmende for, hvordan tingene opfører sig og arter sig i forskellige situationer. Det mørke stof binder galakserne sammen, resten er sort energi. Tilsammen udgør mørkt stof og sort energi over 90 % af universet. Der er altså mest ikke-noget. Det hele accelererer og går alt for stærkt, har man opdaget. Der er ingen konstant bevægelse men en voldsom tiltagende acceleration og dermed kræfter på spil vi slet ikke regnede med. Galakserne bevæger sig meget hurtigere end man tidligere havde regnet med, og det forstår heller ikke forskere, de kan blot konstatere at det forholder sig sådan. Det vil sige, at alle beregninger man tidligere har lavet delvis kan betragtes som forkerte. Eller sagt anderledes - grundlaget de er lavet på hviler på antagelser der måske ikke længere holder.

Jeg vil godt tilstå, at jeg synes, det her er meget spændende, så jeg har også gået til of-

fentlige formidlingsforedrag på det Naturvidenskabelige Fakultet på Århus Universitet i et år. Jeg går til foredragene, fordi jeg er interesseret i de talemåder astronomerne har om universet og deres forskning. De er fulde af modsigelser og poesi. Det interesserer mig desuden, at stilheden omkring "mørkt stof" vokser og breder sig i samme takt, som det mørke stof selv og derved er i fuld gang med at udvikle sig til et stopord til disse foredrag. Når man tænder for radioen og en bekymret radiovært i Videnskabens Verden spørger til mørkets indvirkning på os, svarer astronomerne og fysikerne køligt i biofysiske termer, at vi kan være helt rolige, da vi allerede sidder midt i det, at mørket strømmer gennem jorden, men nok ikke vil forsinke vores dagligdag. Mørket behandles altså primært på partikelplan.

Men natten er sort med stjerner på

Forskningen i mørket er relativ ny - Tor Nørretranders skrev den første danske artikel i Weekendavisen i 1984. Einstein beskæftigede sig under sin udvikling af relativitetsteorien med mørkt stof, men da han troede at han tog fejl, og opdagede det også var tilfældet, opfandt han hurtigt den kosmologiske konstant som bortforklaring af mørkets kræfter. Hermed afviste han sine egne observationer og regnede dermed forkert. Det skete, fordi han antageligvis fejlagtigt stolede fuldt ud på Newtons tyngdelov, tog den som udgangspunkt for sine beregninger, og dermed opretholdt en del af fysikken, som nu må tages grundigt op til genovervejelse, og det er der vi står, sagde forskeren fra Centre of Dark Cosmology der holdt oplægget på UNF - på Herrens mark. Mere kunne han ikke sige. Gisp. Begrundelsen for forskning i det mørke stof er, at vi i årtusinde har beskæftiget os udelukkende med lyset i universet. Det ved vi således en masse om. Problemet er, at lyset udgør en forsvindende lille og afskåret del af hele universet. Resten er sort. Alt det der er indimellem og som hiver og påvirker lyset er sort. Sådan som vi alle kender nattehimmelen.

Forskning i mørket

Jeg begyndte at lede i bibliotekets arkiver. Jeg startede med at lave en avanceret søgning i

biblioteksbasen, den base der ligger under brugerbasen og som kun bibliotekaren har adgang til, og kiggede på de i alt 54 biblioteksposter der findes af bøger og artikler inklusive under emneordet "mørkt stof" publiceret inden for de seneste 25 år i Danmark (2008). Det er for det første slående at der kun fandtes 54 poster, dernæst blev det interessant at se på overskifterne til artiklerne.

Betegnende for artikeloverskrifterne var at skimte en nervøsitet i ordene og de associationer, de gav hinanden i samstilling. Det er, hvad man kan aflæse i det sproglige paradigme, der udfolder sig omkring emnet "mørkt stof". Tor Nørretranders lagde i 1984 ud med overskriften "koldt og mørkt stof", koldt og mørkt er det modsatte af varmt og lyst og det lyder ikke særligt tiltalende. Det blev fulgt op i 1989 af Jan Teuber med "90 procent af universet er usynligt". Usynlig er det modsatte af synlig og bidrager sammen med koldt og mørkt til noget lidt ubehageligt at omgås. (Teuber har formidlet og oversat en række værker desangående.)

Nyere artikeltitler peger på en genovervejelse af hele grundlaget for fysik og astrofysik med sætninger som "Har vi forstået tyngdekraften?; alternativ teori prøver at lukke hullerne" hvilket er seneste post i søgningen og skrevet af Rolf Haugaard Nielsen i Ingeniøren (Ing. årg. 34, nr. 26, 2008). "Eksotiske partikler som mørkt stof" i Aktuel Astronomi nr. 1, 2008 benævner emnet som om der er noget nyt og fremmed på vej ved anvendelsen af ordet "eksotisk" gøres emnet mindre køligt og mere spiseligt og måske spændende. "Jagten" der kendetegner et begær blev brugt i artikeloverskifterne i 2007 i Kvant og i en formidlende artikel i Jyllandsposten "Jagten på det mørke stof i dybet" (Kvant arg. 18 nr. 4, 2007) og "Jagten på det mørke stof" (Indblik i Jyllandsposten 9/12 2007) og peger på en higen efter at vide mere om emnet. Andre

titler fra samme periode rummer mindre optimisme og klinger mere af metaforer fra Star Wars-filmene som i titlen "Universets mørke side" (af Jens Olaf Pepke Pedersen i Weekendavisen 14/9 2007) og i Teubers "Gådefuld gammastråling & mørk masse" (Aktuel Astronomi nr.2, 2007).

De mere poetiske tilgange findes tilbage i 2005 med titlerne "Supernovaer kaster lys over mørk energi", "Usynlig tilstedeværelse" og "Kosmisk ensomhed". Artiklerne er skrevet af en række forfattere, vel at mærke før man var

begyndt at indse konsekvenserne af opdagelserne af mørkt stof og sort energi for det grundlag naturvidenskaben har hvilet og arbejdet på siden 1700-tallet.

Det farlige mørke

Jeg er som almen sprogbruger ikke udelukkende interesseret i beregningerne på gammaglimt og "nattehimmels fyrtårne", som var titlen på et foredrag jeg deltog i hos Amatør Astronomisk forening i Urania observatoriet i Aalborg. Jeg interesserer mig for sprogbrugen. Foredraget handlede udelukkende om mørkt stof, men det var begrænset, hvad der kunne siges derom. Når foredragsholderne vover sig ud i at forklare publikum om det mørke stof, er det oftest vejledt af poetiske billeder, som f.eks. kendetegnede artikeloverskrifter om emnet fra 2005 og foredragets titel. Men det er snarere reglen en undtagelse, at det er svært at få forskerne i tale om mørkets konsekvenser.

Sidste år var jeg til foredrag om astero-seismologi og projektet SONG med Århusprofessoren Jørgen Christensen-Dalsgaard, der selv sikkert i to timer underholdte på fremragende vis om stjerneprocesser og stjernernes sang, som opstår ved lydbølgemålinger på stjernernes indre, der kan fortælle os, hvad de består af og hvor store de er. Foredraget foregik

på Århus Universitet som del af en offentlig naturvidenskabelig foredragsrække. Den erfarne professor skiftede pludselig karakter og et nervøst blik strejfedes plenum efterfulgt af en råbende tavshed, som hurtigt bredte sig blandt stolene i det store auditorium. Alt sammen blev udløst af at en frygtløs fra publikum spurgte til status på mørkt stof, og om det var for stort at spørge professoren om som afslutning på foredraget. Det var det bestemt. Det er bare noget man helst ikke taler om. Det er for stort og farligt. Og vi ved for lidt om det. Nej, faktisk ved vi masser, men det passer bare ikke ind i de videnssystemer, som vi lever efter og tror på. Så måske er problemet ikke at redegøre for selve fænomenet, det kan man høre radioprogrammer om, hvor der egentlig ikke bliver sagt noget, men det er farligt at få frem i lyset, hvad det er det kan fortælle os om – mørkets udbredelse. Vi må formodentlig enten som Einstein opfinde nye konstanter til bortforklaring af vore observationer eller tie stille, med mindre vi er klar til at afskaffe og aflære en stor del af den viden, som vi tror på og lever af – også økonomisk set. Se det er måske et interessant perspektiv at inddrage til besvarelse af, hvorfor der ikke er nogen der siger noget konkret. Konsekvenserne er simpelthen for store. Det kan på baggrund af tavsheden betragtes som væsentligt at få klarlagt behovet for ny forskning i formidling. Om det så skal udmønte sig i højpoleret universitetsforskning og strategisk forskning i samarbejde med institutioner og/eller virksomheder, eller som anvendt forskning tænkt som udvikling af konsulentværktøjer, eller om det blot kan få lov at følge sin undrende ophavskvinde rundt i lommeuldet er ikke det afgørende.

Fra undren til fagligt problem

Hvordan kan en undren blive et fagligt problem? I en artikel i *På sporet af sprogpsykologi* (2005) skrevet af sprogpsykologerne Petrusjka Jeiner og Mette Naur omhandlende aldringsforestillinger og forudsætningsanalyse peger forfatterne præcist på, hvad det er der er på spil sprogpsykologisk set. De påpeger at vage formuleringer og diffuse termer er, sådan som vi sprogbrugere arter os, når svaret på det der spørges om enten er ukendt - eller skal forblive

ukendt. Man tyr til "symptombeskrivelser" af det man ser eller endnu ikke kan forklare (Jeiner & Naur 2005). Derfor bliver det for astronomerne oplagt af ty til science fiction metaforer som "den mørke side" og "ensomhed", der knytter sig til vores forestillinger og synonymiserer selve ordet "mørke" frem for at vove sig frem med andre ord og en egentlig dækkende og formidlende beskrivelse af net "mørkt stof". Det, vi ikke kan overskue at tale om, bliver simpelthen gemt væk i synonymer.

Når det ikke kan gemmes mere, f.eks. til foredrag hvor tilhørere har tilegnet sig overskriften "mørkt stof" og ikke er bange for at spørge til det, er svaret tavshed. Eller indrømmelser om at man ikke ved, hvad man skal sige. Det er som om, man ikke tør tage sprog i brug for at finde ud af, hvad det er for noget og hvad det gør, det mørke stof. Det virker mystificerende, at forskerne ikke vil tale om, hvad der sker af de blot i Danmark 6 mia. kroner centret, der specialiserer sig i mørkt stof har til rådighed de næste år. De kan vel ikke bare blive ved med at kigge ud i rummet. Hvis jeg spørger dem, svarer de ikke. Hvis jeg skriver til dem, skriver de ikke tilbage. Det er en interessant, men farlig formidlingspraksis, for så kan man som modtager af intet svar forestille sig alt muligt.

Sprogpsykologi og formidling

En sprogpsykologisk forudsætningsanalyse tager udgangspunkt i forudsætningerne for det sagte. Eller ikke sagte. Nok beskæftiger en sådan analyse sig med det sagte, ordene, personerne og de sammenhænge ordene er sagt i og måden personerne har optrådt på, men analysen går bag om hele dette scenarium. Det handler ikke om åndemaneri eller hekseri, men om at stille en diagnose på et kommunikationsproblem. Jeg mener, det kan anses for en udfordring for vores felt, at naturvidenskaben har svært ved at fortælle, hvad den går og laver især i tider, hvor naturvidenskaben i ungdomsuddannelserne og på universiteterne er opprioriteret i den grad. Et ærinde kunne blive at undersøge sammenhænge, hvori disse problemer optræder og bidrage til en bedre udnyttel-

se af den viden, vi har og tilsyneladende ved så tiende lidt om. Sprogpsykologiske samarbejder med eksempelvis dataloger har tidligere vist sig nyttige i systemudvikling, men der er meget lidt forskning på området og næsten ingen officiel dokumentation herfor. En omfattende sprogpsykologisk undersøgelse af formidlingsproblemer inden for forskellige forskningsfelter, herunder talemåder om mørkt stof og universet vil bidrage til udvidelse af det empiriske felt i sprogpsykologien. Samtidig vil den muligvis kunne bidrage til, at astrofysikken kan komme i gang med at løse nogle af sine mest nærliggende problemer – at få talt om det mørke stofs virkninger for os. Fysikken er ved at falde fra hinanden på grund af de nye opdagelser. Men måske er det et spørgsmål om at indse, at der er ved at ske noget nyt? Et biprodukt kan være generering af ny teoridannelse fra det empiriske arbejde, da der ikke længere findes fasttømrede metoder at gå ud fra. Det er ikke målet at bedrive konspirationsteori.

Under alle omstændigheder vil det, at begynde at tale om noget åbenlyst frem for ikke at tale om det automatisk generere noget, der med tiden vil kunne udvikle eller afvikle viden derom, frem for at holde det mystisk gemt. Målet kunne være at gøre forskningen mere populistisk, dvs. til at tale om, hvis det viser sig, at der er et gensidigt behov for dette. Gennem disse briller kan seneste post i biblioteksbasen betragtes som voldsom interessant: "Vi bor i en øde egn af universet: astronomer undergraver ideen om den mørke energi" (af Helle Stub & Henrik Stub i *Illustreret Videnskab* nr. 1, 2010). I utålmodighed kunne man nemt begynde at ønske sig, at nogen hurtigt lavede en manual med sprogvejledninger til forskere inden for udvalgte nicheagtige områder som for eksempel astrofysikkens mørke riddere. Det er jo skidespændende, det de går og nørkler med, men det drukner desværre ofte i fysik og tung videnskabelighed, for der ved de hvad de har med at gøre. Det er vist på tide at nogen hjælper naturvidenskaben væk fra den (u)sikre grund, de tror de har under fødderne. De siger jo selv noget andet i fortællelser overalt. Kan vi ikke få udviklet et fagligt tool eller en manual til forskningsformidling? Hvordan møder man som

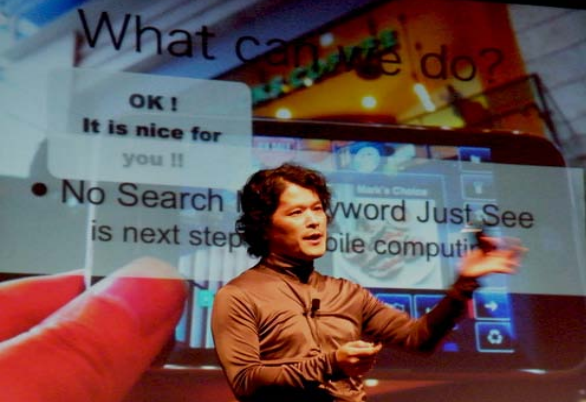
forsker bedst udfordringen i meddelelsessituationen som formidling er? Og hvordan får man fortalt hvad det egentlig er man observerer uden at klamre sig til paradigmer og blot re-producere dem?

Skudt i egen sko

Et delmål for enhver udklækket sprogpsykolog er at blive ved med at undre sig. Det kunne for eksempel være ved at bidrage til en model for skrivning af papers til konferencer, at skrive kronikker, læserbreve, påtage sig formidlingsposter, skrive dagbog, noter, svinge med armene når verden bliver for stiv, almindelig og besættende, og man ikke længere føler, der er noget at tænke over ud over jobmarkedets konjunkturer og næste indkøb i forbrugscirkuset vi ellers deltager i – for det er der – vi skal bare tune ind på det! Sørg for at formidling ikke udskydes og gøres til ekstraarbejde, der kan skubbes langt ud i fremtiden. Vi glemmer måske helt, hvem vi er. Det empiriske arbejde sker hele tiden i os. Og foran øjnene og ørerne på os. Fra tid til anden dukker der trods alt noget op fra feltarbejdet i den jyske muld. Jeg tænder lys i lagkagen og takker min gamle lærer Jesper mange gange for, at han lærte mig at gøre mine tanker til mine egne. Tillykke med jubilæet.

Referencer:

- Bohr, Niels (1927). "Kvantepostulatet og atomteoriens seneste udvikling" i *Kalckar, Jørgen & Riidinger, Erik (red.): Naturbeskrivelse og menneskelig erkendelse - udvalgte artikler*. København: Rhodos, 1985. (pp. 133-166)
- Bohr, Niels (1954). "Kundskabens enhed" i *Kalckar, Jørgen & Riidinger, Erik (red.): Naturbeskrivelse og menneskelig erkendelse - udvalgte artikler*. København: Rhodos, 1985. (pp. 19-39)
- Jeiner, Petrusjka & Mette Naur (2005). "Forudsætningsanalyse af talesprog – med aldring som eksempel" i *Hermann, Jesper, Maarja Siiner & Charlotte Bisgaard Nielsen (red.): På sporet af sprogpsykologi*. København: Frydenlund, 2005. (pp. 53-62)

TAGGING THE WORLD: INTERVIEW MED TONCHIDOT CEO TAKAHITO IGUCHI

AF
BENT HOLSHAGEN HEMMINGSEN
BA i japansk;
stud.mag.i sprogpsykologi

I slutningen af 2009 blev jeg opmærksom på en mobil-applikation ved navn Sekai Camera, som er udviklet af det japanske firma TonchiDot. Applikationen er en såkaldt Augmented Reality-applikation (se infoboks 1), som lader folk 'tagge' verden vha. 'air tags'; dvs. at efterlade tekst, billeder, lyd og video i det fysiske rum, ved hjælp af mobilens kamera, GPS-koordinering, kompas og mobil-internet. Pointen med dette er at skabe et informationslag i virkelighedens rum, hvor personlige fortællinger kan blive til, og som kan ses igennem mobiltelefonens linse.

Japan, som er ophavsland til applikationen, der nu er nr. 1 downloadede iPod applikation i landet, ser det virtuelle lag af den fysiske verden tyk med air tags, som enten er placeret og forfattet af almene eller professionelle brugere. Sidstnævnte har ikke været sen til at implementere teknologien i f.eks. forretninger, hvor man har air tagget handelsvarer med informationer, så som produktspecifikationer og pris.

Sekai Camera viser vejen for hvordan man nu kan integrere både tid og rum i social interaktion, f.eks. har de i år tilføjet en Air Tweet funktion, der gør det muligt, at forankre twitter-'status opdateringer' til specifikke lokaliteter, hvor man befinder sig, når man skriver dem. Et sted i Tokyo har man sågar

oprettet en 'kærestebrevs allé', hvor gaden er fyldt med hjerte-air tags, indeholdende kærestebreve og kærlighedserklæringer, når man åbner dem.¹

Da Sekai Camera-applikationen er et slags pionerarbejde, tog jeg kontakt med TonchiDot for at spørge, om det ville være muligt, at foretage et e-mail interview med applikationens skaber og firmaets direktør, Takahito Iguchi.

Interviewet blev foretaget således, at spørgsmålene blev stillet på engelsk, og besvaret på japansk. Jeg har derefter oversat begge dele til dansk med

FAKTABOKS

Augmented virkelighed (AR) er et område af edb-forskning, der beskæftiger sig med kombinationen af den virkelige verden, og computer-genereret data (virtual reality), hvor computergrafik genstande er blevet blandet med virkelige optagelser i realtid. Udtrykket menes at have været opfundet i 1990 af Thomas Caudell, en ansat hos Boeing på det tidspunkt.

(www.augmentedreality.dk)

værdifuld sproglig assistance og eftertjek af Maremi Watanabe og Tadaoki Kai, til hvem jeg er yderst taknemmelig.

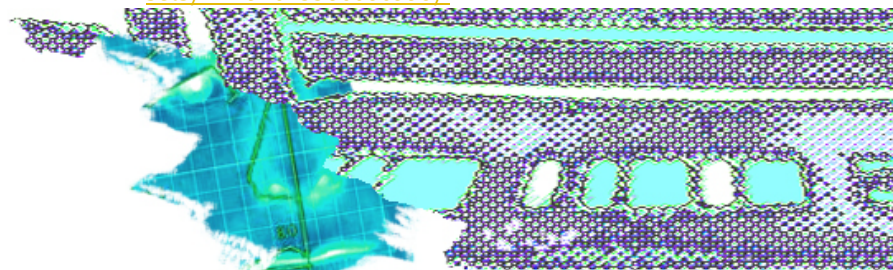
Bent((Først og fremmest vil jeg gerne have lov til at takke for at du ville deltage i dette email interview.

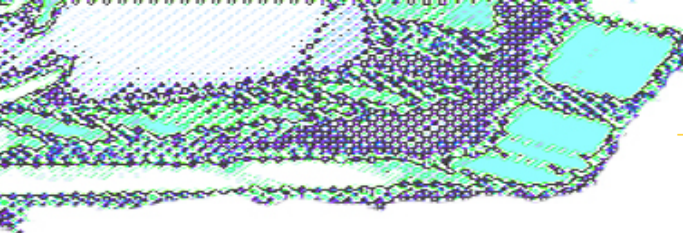
Jeg vil gerne begynde med at spørge dig om, hvad der fik dig til at begive dig ind i Augmented Reality-området?

Iguchi((**Iguchi**((Det er ikke fordi vi ville lave Augmented Reality. Vi ville lave Sekai Camera.

Bent((Augmented Reality applikationer har indtil videre primært været tilgængelige som

¹ <http://www.flickr.com/photos/tonchidot/sets/72157623386086558/>

det man kan kalde 'interaktive turist guides' i den forstand, at de enten har været brugt til at give informationer om lokalområder eller brugernes subjektive holdninger. Ser du, AR applikationer, så som Sekai Camera, bevæget sig ind på andre områder af samfundet (f.eks. uddannelse, sundhedsvæsen osv.), og i så fald hvordan?

Iguchi((AR-spil er der hvor jeg personligt har de største ambitioner. Når man integrerer GPS-teknologi og social kommunikation i sådanne spil, så tror jeg at helt nye personlige fortællinger bliver til i virkelighedens rum.

Bent ((Jeg har læst på en blog ², som omhandler AR applikationer, at AR på en måde får mennesket til at vende tilbage til tribalisme, i den forstand at det er det lokale, snarere end det globale, som er omdrejningspunktet. Man er nødsaget til at rejse til bestemte steder (og måske også indenfor bestemte tidsrammer) for at opleve AR effekterne. Ser du AR som en kontratendens til det globalistiske perspektiv, hvor alt påvirker mere eller mindre alle og enhver, uanset hvor i verden de befinder sig?

Iguchi((Så det du siger er, at vi her har med et verdenssyn at gøre, hvor der er en global

tendens hvor man danner lokale stammer. I så fald, tror jeg ikke at det lokale og det globale er modsætninger, men at begge er med til at danne et nyt verdenssyn og nye oplevelser.

Bent((Hvor meget tror du AR vil udvikle sig i fremtiden? Hvad vil vi være i stand til at gøre med verden omkring os?

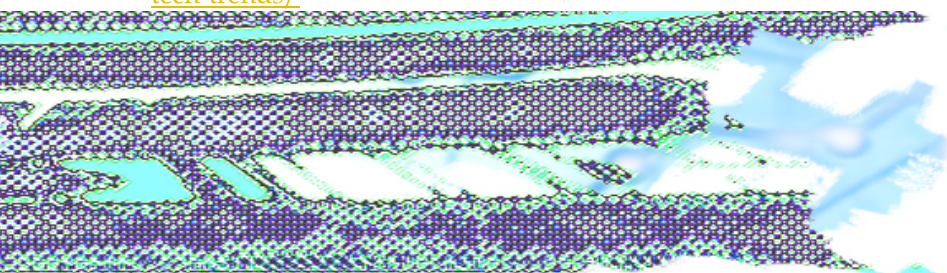
Iguchi((Det er muligt at se på fremtiden fra nogle forskellige perspektiver:

- 1) Fremkomst af nye sociale relationer: knudepunkterne mellem de mangfoldige forbindelser mellem mennesket og grupper, og steder og værdier osv. vil synliggøres.
- 2) Begyndelsen af et nyt teknologisk paradigme: mennesket og alle former for teknologi vil forbindes naturligt. Folkemassen vil trænge ind i leverummet.
- 3) Dannelsen af et nyt forretnings-økosystem: forretningsfaget og den individuelle kontakt forandres. De fysiske butikker og e-handel fusionerer.
- 4) Tilblivelsen af et nyt medierum: F.eks. bliver virkeligheden i sig selv til en tekstbog, og bliver til interaktivt undervisningsmateriale. Oplevelser så som dem i musik og billeder, spil og tegneserier, vil blive en større og større del af virkelighedens rum.

Bent((Finder der en sammensmeltning mellem det virtuelle og det ikke-virtuelle sted i den forstand, at vi nu finder måder, hvorpå vi forskønner verden omkring os, og gør den mere informationstæt? Hvis ja, ser du det som en respons på noget?

Iguchi((Det hænger uløseligt sammen med informationsekspllosionen og søgekulturen. En lignende 'informationsekspllosion i det virkelige rum' vil utvivlsomt finde sted, og derfor tænker jeg at det vil afføde et nyt Google-lignende informationsrumsparadigme.

² <http://www.timboucher.com/journal/2008/10/08/gps-the-walkabout-augmented-reality-tech-trends/>

Bent((Det som imponerede mig, da jeg først læste om Sekai Camera applikationen, var at applikationens servere opretholder en fornemmelse for historik, så man vil være i stand til at kigge beskeder, lyde og billeder igennem, og derved få en fornemmelse for tid. Det er nærmest som en fælles ekstern hukommelse. Hvor vigtig er idéen om tid i din vision?

Iguchi((Jeg synes tid som en værdi er utrolig vigtig. Men, jeg synes at vi befinder os på et tidspunkt, hvor vi bør arbejde praktisk med forholdet mellem rum og menneske. Derefter kommer betydningen af historicitet.

Bent((Idéen om filtre i AR verdenen tillader os også en mulighed for nye sociale opdelinger. Hvordan ser du at applikationer så som Sekai Camera kan tilbyde nye muligheder for udviklingen af sociale grupper?

Iguchi((Jeg tror ikke at man kan benægte at der vil opstå kløfter mellem sociale grupper. I stedet for håber jeg, at et AR verdenssyn løbende vil danne nye alternative værdier og kaste lys på det som før stod i skyggen.

Bent((Idealt set, tilbyder AR verdenen en masse forskellige services som kan hjælpe os i det daglige, men er her også farezoner, som bør reguleres? Man kan næsten høre negative stemmers protest om at AR ville kunne bruges til at organisere og orkestrere terroristnetværk, og måske endda bruges i sådanne aktioner. Finder du det nødvendigt at kontrollere adfærd i AR verdenen, eller ser du det enten som unødvendigt, eller som et brud på brugerens frihed?

Iguchi((Da teknologien i sig selv er neutral, så tror jeg at det er uundgåeligt at undgå tilfælde af grupper, som vil forsøge at misbruge teknologien til ondsindede formål, som står i

modsatning til dens bekvemmelighed og fornøjelighed. Men, hvis jeg skal se konstruktivt på det, er det en del af økosystemets udvikling, hvor hele systemet udvikles ved at blive hacket. Jeg føler, at det som vi kalder frihed hviler på det fortsatte dialektiske forhold mellem konflikt og forsoning.

Bent((Hvad tilbyder AR menneskelig interaktion som er nyt, og hvordan kunne du tænke dig at se det blive studeret akademisk?

Iguchi((Jeg tror, at AR er i stand til på en mere simpel og mere naturlig måde, at dele personligt og kulturelt indhold, uanset hvor man er, og hvilken etnicitet man tilhører, og jeg forventer at Sekai Camera bliver benyttet til fredelige formål. Jeg glæder mig meget til, at der opstår studier i det paradigme, som har med multikultural kommunikation og AR at gøre.

Bent((Til sidst, har TonchiDot planer om at udvide Sekai Camera idéen, og planlægger I også at gøre applikationen tilgængelig på det europæiske marked?

Iguchi((Sekai Camera tilbydes allerede i 77 lande og er oversat til syv forskellige sprog, så alle i Europa kan allerede hente og benytte det. Jeg er vil meget gerne have, at man mere og mere kan komme til at dele europæisk historie og kultur vha. Sekai Camera. I Frankrig

er man allerede begyndt at implementere det til information på museer, og jeg ser gerne, at vi kommer til at se flere og flere lignende eksempler.

Spindet takker CEO Takahito Iguchi for hans tid, og COO Ryo Satō og TonchiDot for alt hjælp i forbindelse med interviewet.

FARVELAGTE NYE VERDEN

BENT HOLSHAGEN
HEMMINGSEN

BA i japansk;
stud.mag. i sprogpsykologi

1.0 Introduktion

*"There's a place so easy to be found
If you want I'll take you there right now"
Return to Forever – "Light as a feather"
(fra albummet *Light as a Feather*, 1972)*

Det teknologiske område, der går under navnet 'augmented reality', er for de fleste stadig en obskuritet. Ikke desto mindre, viser der sig allerede sprogpsykologisk vedkommende interessefelt og problemstillinger. Disse vil jeg fremvise, imens jeg tager læseren på en tour de force igennem en farverig verden af kreative værker, nye former for interaktion, nye dynamikker for grupper og kultur, sågar potentielle trusler mod vores følelse for det private og vores videnssikkerhed.

1.1 "Der er noget i luften"

I sommeren 2008 ved Macworld konferencen gav Apples Steve Jobs hovedtalen, og i sin introduktion af den nye MacBook Air ytrede han ordene "... something in the Air", hvilket satte gang i CEO'en af det japanske firma Tonchidot Takahito Iguchi's fantasi. Kort tid efter var Iguchi i færd med at programmere den iPhone applikation, der nu er kendt som Sekai Camera (セカイカメラ, løst oversat 'verdens kamera') (Martin 2009). Vha. denne applikation kan man benytte sin iPhone til at beskue og udsmykke omgivelserne, og optage verden som den er her og nu i form af det som i applikationen hedder 'air tags'. Telefonens kameralinse fungerer som det særlige brilleglas, hvor disse air tags pryder virkeligheden. Hvorom dette lyder lidt harmløst, så er den virkelige funktion yderst skelsættende for potentialet i vores måde at interagere på. Air tags forankrer information

til tid og rum og skaber en systematisk historik i vores interaktion. En stor del af Tokyos restauranter er usynligt beklædt med air tags, hvor anmeldelser, anbefalinger eller billeder kan læses og kigges gennem verdenskameraets linse. Et andet eksempel på dette kan findes i en anden og lidt anderledes teknologi, som Microsofts Blaise Aguera demonstrerede ved TED2010, hvor Microsofts landkortteknologi bl.a. integrerer data fra fotodelingsfunktionen i et online fotocommunity, såvel som andre typer data.¹ Resultatet er, at verden, som den forekommer i fotograferingsøjeblikket, bliver krySTALLiseret og indgår i stedets historik.

Sekai Camera benytter en idé-plattform, som er blevet kaldt 'Augmented Reality'² (herefter AR), der i 1997 blev defineret ud fra tre principper: 1) det kombinerer det virkelige og det virtuelle, 2) er realtime interaktivt og 3) registreres i et 3D rum (Azuma 1997:2). Ligesom i mobilapplikationen, Sekai Camera, benyttes ofte en kameralinse til at opfange virkeligheden, og en skærm til at implementere AR elementerne, men de mest ambitiøse AR applikationer søger ikke blot at integrere de to niveauer af virkelighed visuelt, men også funktionelt. Applikationer så som FourSquare og Gowalla fungerer som sociale spil, hvor forskellige steder og områder (sædvanligvis barer, restauranter og sociale mødesteder) tagges og anmeldes. Derefter kan man 'checke in', når man befinder sig på stederne. Dette har to effekter: Først og fremmest kan éns venner se, hvor man har annonceret sin tilstedeværelse, og kan derfor vide enten hvor de kan finde frem til én meget hurtigt, eller de kan benytte éns 'check in'-historik, som en slags anbefaling til diverse nye steder i byen. Dertil hører også et spil, som gør, at man kan opnå point og til og med blive en slags 'borgmester' på de steder, man frekventerer ofte. En sådan 'borgmester' kan have fordele

¹ http://www.ted.com/talks/blaise_aguera.html

² Tom Caudell krediteres med at have opfundet begrebet i 1992.

http://en.wikipedia.org/wiki/Augmented_reality#History

i form af rabat eller gratis merchandise ved de lokaliteter, som har aftaler med firmaerne bag applikationerne. Grænserne mellem demokratisk købsadfærd og gratis reklame bliver her gradvist mere slørede. Pointen med eksemplet her er at vise, hvorledes rammerne for det virtuelle og det virkelige nedbrydes i AR idéen, og dette er kun begyndelsen.

1.2 Menneske-artefakt interaktion

"The door refused to open. It said, "Five cents, please."

He searched his pockets. No more coins; nothing. "I'll pay you tomorrow," he told the door. Again he tried the knob. Again it remained locked tight. "What I pay you," he informed it, "is in the nature of gratuity; I don't *have* to pay you."

"I think otherwise," the door said. "Look in the purchase contract you signed when you bought this conapt."

In his desk drawer he found the contract; since signing it he had found it necessary to refer to the document many times. Sure enough; payment to the door for opening and shutting constituted a mandatory fee. Not a tip."

Ubik – Philip K. Dick (1969)

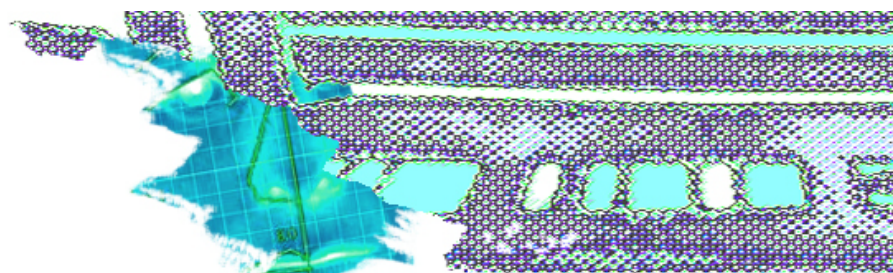
Det skulle nødtigt ende som i beretningen om Joe Chip i Dicks roman *Ubik*, hvor den laveste form for ejerskab er tynget med skånselsløs brugerbetaling. Dog har idéen om interaktion med hverdagslige instrumenter så som køleskabe og støvsugere ført et helt Noahs Ark af programmerbare væsener med sig, der i den første type genstands, tilfælde kan computerstyres via hjemmenetværket og besidder interne 'sanseapparater', som tager et mekanisk hensyn til forskellige typer fødevarer og temperaturen omkring det. Hvad angår den anden type genstand, findes der nu robotter, som på bedste Star Wars-agtige facon, automatiseres til at tage sig af denne stuepige-opgave, alt imens den på sit ydre holder sine forskellige synssanser åbne for at kunne manøvre sig rundt i rummene og danne sig et 2-dimensionelt overblik over lokalets indretning og i sit indre vur-

dere batteribeholdning og plads i støvsugerposen. Hverdagsfunktionalitet og AR er ligeså oplagt. Man kan snildt forestille sig nøglen til hjemmet erstattet af et AR interface, som ikke alene kræver en særlig profil, men også et kodeord, der indtastes via det virtuelle nummer tastatur, som er fritsvævende foran brugeren.

1.3 Sprogpsykologen i den augmentede virkelighed

Den vakse sprogpsykologstuderende lader sig nok ikke narre af disse fremtidsvisioner og teknofantasier, men spørger i stedet, "hvorledes er dette relevant for os". I tredje afsnit vil jeg forsøge at give et bud på dette spørgsmål ved at diskutere AR teknologien med skitseringer af, hvad jeg mener, kan blive tre spændende og sprogpsykologisk vedkommende studiefelter. Herunder vil jeg give bud på, hvad fremtidige sprogpsykologers rolle kan blive i etableringen af en sådan teknologisk virkelighed.

Først vil jeg dog præsentere nogle teoretiske perspektiver, der måske til tider kan minde om lutter spekulation, men som jeg har med i min redegørelse for relevansen af studier i AR for sprogpsykologiens genstandsfelt. Herunder tager jeg udgangspunkt i nogle overordnede perspektiver, som figurerer både nede i det mikro- og oppe i det makrosociologiske niveau, dvs. på det mellem menneskeligt interaktionelle niveau, og oppe i den globale sfære. Det bliver derfor nødvendigt at tage stilling til emner og begreber, så som globalisering og kultur for at danne et udgangspunkt, som først og fremmest stemmer teoretisk overens med sprogpsykologiske yndlingsdiscipliner, herunder dialogisme og integrationisme, og som reflekterer tilbage med et praktisk lys på det, som jeg vil argumentere for, er dannelsen af et AR paradigme i den kommende tid. Jeg vil diskutere betydningen af det datafortættede leverum, som bliver til gennem nye teknologiske mediekkanaler og interaktionsformer. Sidst vil jeg opstille en tankeække vedrørende sanseindtrykkenes rolle i etablering af en flerdimensionel AR-virkelighed og tilblivelsen af et decideret AR-interface, som

en ny sansekanal, hvorigennem vi vil opleve verden augmenteret.

2.0 Perspektiver

Den fortsatte globaliserende malstrøm synes stærkere år for år. Det så vi bl.a. da landets statsminister skulle prøve kræfter med geopolitisk konfliktløsning i december 2009 under COP15 konferencen. Jordskælvet i Haiti havde en mediedækning, som til tider nåede 7.0 på følelses-skalaen, og fik danskernes samvittighed til at skælve. Dette kulminerede i rekord høj donation på landsplan ved Danmarks Indsamlingen. Jeg selv huskede, hvordan mit knap halvårige ophold i Beijing udviklede sig fra et studieophold til global paranoia og krisetilstand, da alle verdens mange sind blev smittet med en rædsel for det mystiske SARS-monster.

Men omvendt er det ikke blot kriser som rejser med sind og vind, men også kulturelle trends og teknologisk udvikling, og imens TV2 NEWS flittigt dækkede Det Demokratiske Parti i USA's politiske sejr med kampen om, det der er blevet kaldt 'Obamacare', har verdens teknologidygtige borgere siddet på kanten af kontorstolen i vente på data-specifikationer og udgivelsesdatoer for Apples iPad og Googlefonen. Hele verden er blevet skue- og markedsplads for alle nye medieprominente typer adfærd, produkter og idéer. For os borgere er begrebet nabo blevet bredere dækkende, men mindre direkte vedkommende. En modgående understrøm synes dog langsomt at blive stærkere. Alternativet til global interconnectedness behøver ikke at være teknologisk askese, etnocentrisme eller en eremitilværelse, men kan i stedet være en orientering imod lokale særegenheder og information igen forankret i tid og rum. Det er ikke en kosmopolitisk egalitetstanke, men snarere noget mere introvert. Men er det tribalisme, som f.eks. Tim Boucher i sin blog gisner om?

I dette afsnit stiller jeg nogle teoretiske perspektiver og grundlæggende idémæssige springpunkter op, som er udgangspunkt for de konkrete problematikker, som jeg siden vil dis-

kutere i tredje afsnit i form af det, jeg mener er mulige fremtidige sprogpsykologiske studiefelter, som vedkommer AR-interaktion.

2.1 Noösfæren

Palæontologen og præsten, Pierre Teilhard de Chardin, skrev i sin bog *The Phenomenon of Man* fra 1955 om omega-punktet og noösfæren. Førstnævnte er et udviklingsmæssigt slutpunkt, hvor alle bevidstheder er sammensluttet i en mental-åndelig tæthed. Som celler i en verdensomspændende krop af mentalt liv. Omega-punktet opstår ifølge Teilhard, som en evolutionær konklusion på det, han kalder noösfæren, tankernes sfære, der igen er tilblevet i mennesket som resultatet af udviklingen af en psykosfære hos vores forfædre. Noösfæren som begreb er interessant, fordi det henviser til en evolutionært udviklet kapacitet til at blive en forlænget del af hinandens tankestrøm, og her ved finder den evolutionære udvikling nu sin vej ind i idéernes verden. Teilhards teori tager skridt ud i kristen mysticismes spekulative muld, hvilket jeg slet ikke vil berøre, men hans begreber har fundet tilhængere bl.a. indenfor teknologiens og geopolitikens tænkere. Teologen Jennifer Cobb Kreisberg skrev i magasinet *Wired* at: "Teilhard saw the Net coming more than a century before it arrived" (Davis 1998:350) ³. Nogle teknologi-kyndige og transhumanister opererer ud fra en lignende idé med begrebet 'singularity', hvor data-tætheden i universet udvikler sig i en nær-eksponentiel kurve, og til sidst bliver så tæt, at alt forbindes i ét. ⁴ Sprog, teknologi, medier osv. er udtryk for det, Teilhard beskriver som noösfæren, og er midler til at forbinde menneskers sind. Igennem disse udbredes vores kollektive

³ <http://www.wired.com/wired/archive/3.06/teilhard.html>

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Technological_singularity

Ray Kurzweil opstiller i sin bog *Ånden i maskinen* en tidslinje for den teknologiske udvikling siden universets begyndelse, og heri spår han, at mennesket i 2099 kommer til at indgå i intelligensmæssig symbiose med maskiner (2000:349-69).

bevidsthed.⁵ Fremkosten af det perspektiv og de forpligtelser som følger af en sammenslutthed for den ganske menneskehed, refereres sædvanligvis til under betegnelsen globalisering, men mere herom senere.

De to amerikanske militære akademikere, John Arquilla og David Ronfeldt, som begge specialiserer sig i informationsstrategi under krigstilstande, har i deres bog *The Emergence of Noopolitik: Toward an American Information Strategy* adopteret Teilhard de Chardins 'noösfære'-begreb og skabt termen 'noopolitik', som betegner et alternativ til realpolitik. Noopolitik beskriver et politisk vision, hvor man i højere grad benytter den globale gensidige forbindelse og afhængighed, som en forudsætning, og bygger på idéen om en netværks-politik, som først og fremmest styrer mod fælles mål, f.eks. verdensomspændende økonomisk balance, harmoni og udvikling (1999:34-53). Bl.a. ser Arquilla og Ronfeldt NGO'er som politiske spillere, og deres teoretiske perspektiv nedbryder det Samuel Huntingtonske syn på stater som de suveræne tilstrømnings- og frastrømningsmagtkilder.⁶ Forfatterne låner i øvrigt en terminologi, som benyttes af bl.a. sociologen Saskia Sassen. Det drejer sig bl.a. om 'nodes' og 'global cities', som begge er termer, der udtrykker en tendens mod en decentralisering og dehierarkisering af statslig magt og etablering af nye magtcentre. Disse magtcentre fungerer angivelig som kilder og knudepunkter for andre niveauer af magtstrømninger, hvad enten de bærer kultur, information, teknologi, økonomi eller andet (Sassen 2007:111-3; Appadurai 1996:33-6). Begreberne bærer vidne om en tendens til noget, der kunne opfattes som både decentralisering og fragmentering af kulturelle og politiske interaktionspunkter, men også af

genstridighed mod det man kan kalde en global singularitet. Sociologer, der beskæftiger sig med globalisering maler i det hele taget et billede af en dynamisk, frem for en linær udvikling, men man kan vel næppe benægte, at den væsentligste kulturelle tendens i menneskets ganske historie har været en bevægelse imod global forbundethed.

Men hvor internet og andre medier transmedierer mellem lokale kulturer på tværs af geografien, og således udvider det enkelte menneske og den enkelte kulturs bevidstheds-sfære, så centraliserer AR de stedsmæssige koordinater, som brugerne forankrer deres fortællinger til. En form for eksklusivitet og intimitet præger derfor de fortællinger, som muliggøres i AR-verdenen. AR kan derfor anses som en kontrabevægelse til noögenesis-processen, altså tilblivelsen af en noösfære, men bør snarere ses som en lokal specialisering og raffinering af gruppe-centrerede idéer.

2.2 Global-lokal dikotomien

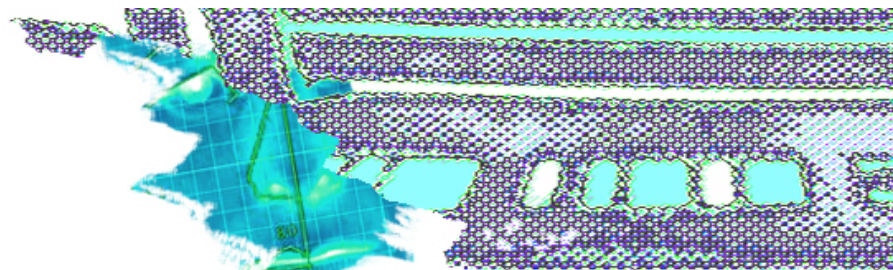
"Now I understand you don't do things with Twitter. You become a part of it. That's why it doesn't work when people try to use it as a sporadic "marketing tool" or check in every three days. Twitter is unspooling in real time, and so what happened an hour ago is, well, in the past. Nobody will bother to read what you tweeted four hours ago any more than people at a get-together will overhear what happened before they got there. Like any party, if you duck in and out for a few minutes, you miss all the best parts."

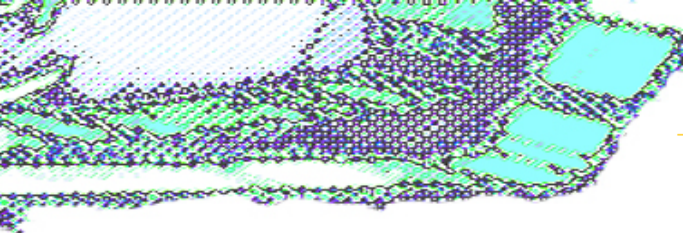
"Addicted to Twitter" – Laurel Snyder

Hvad Twitter er i et globalt omsluttende online miljø for tidslighed, er AR i et lokalt fokuseret online miljø først og fremmest for det stedsmæssige. Snyder beskriver microblogging tjenesten Twitter som en real time afspoling, nærmest som at hive i tråden på et garnnøgle eller i båndspolen på et kassettebånd i en uendelig og kontinuerlig bevægelse. For at opleve

⁵ "... Teilhard argued that the noosphere's thick tangle of economic, social, and information networks would submerge us into "an enforced resonance" with all thoughts, wills, and passions of our fellow creatures." (Davis 1998:343)

⁶ Det som den amerikanske sociolog Immanuel Wallerstein kaldte kerne og periferi-stater.

meningsudviklingen og progressionen af kommunikativ kontekst må man konstant være til stede (2009). Twitter tweets er forankret i nuet, og alt efter deres indhold afgrænses deres respektive nu'ers tidsmæssige rammer i forhold til deres referencer. Det essentielle er, at Twitter-turisme er den totale forvirring, hvor man vil føle sig placeret *in medias res*. Man kan naturligvis følge besked-historikken tilbage, men man går helt og aldeles glip af de kontekster, som bærer deres betydninger.

En AR-verden er først og fremmest rummeligt forankret, og dens narrativer eller dialoger er steds-mæssigt orienterede. Derfor leger mange AR-programmører og producenter med skattejagt- eller orienteringsløbslignende idéer. F.eks. så man det i tiden op til lanceringen af det nye computerspil 'Splinter Cell: Conviction' fra spilgiganten UbiSoft, hvor ivrige fans og spiljournalister vha. en mobil-applikation kunne gå på jagt efter spillets hovedperson Sam Fisher i Amsterdams gader og opleve forskellige virtuelle events relateret til det kommende spil.⁷ På forskellige udvalgte placeringer i byens bybillede var der hængt plakatter af hovedpersonens myrdede datter, og på andre steder store QR-stregkoder, som kunne scannes med mobil-applikationen og derved låse nye spor og events op.⁸ På den facon blev en historie fortalt, som et led i en hype-kampagne for spillet, der foregik som en interaktiv 'skattejagt' og kulminerede i, at succesrige 'sporhunde' blev ledt til et hotelværelse med en dørvagt, som lod de, der havde løst gåden komme ind og få en smagsprøve på selve spillet. Modsat reklamekampagner på nettet var dette augmented event altså en lokalt forankret fortælling.

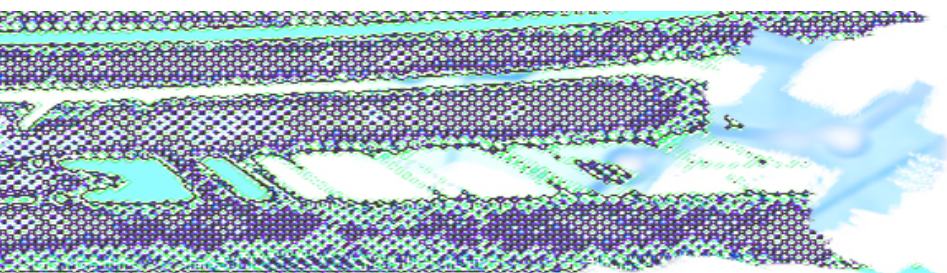
Globalisering er naturligvis ikke blot et spørgsmål om plads, rummelighed og geografi, men i hvor høj en grad verden udenfor vedkommer den lokale andedam. AR giver mulighed for, at man med den tilgængelige teknologi

kan lade en relativt ureguleret kreativitet udfolde sig i lokale fortællinger på en måde, som kun vedrører 'andedammen'. Fokuset på det store ydre som noget abstrakt, der gennem bøger, aviser, tv, internet, rejser osv. gøres mere forståeligt og vedkommende, vil muligvis svinde ind i vores bevidsthed, hvis det lokale bliver forskønnet og informationsintensiveret. Boucher (2008b) sammenstiller muligheder i AR-applikationerne med en længe glemt såkaldt læsefærdighed rettet mod naturen omkring os. Han påpeger, at mennesker, der lever i naturen, har et mere intimt kendskab til dens tegn og udtryk, og at dette er noget, som det industrialiserede menneske for længst har mistet. Vi har angiveligt glemt vores 'naturlige læsefærdighed' til fordel for en litterær læsefærdighed. Han ser derfor AR som en chance for at reetablere et forhold til informationslandskaber, som er mere lig det, han kalder et naturligt forhold eller lig vor forfædres. Medieteorikeren Marshall McLuhan beskrev menneskets udvikling af teknologi som en 're-tribalisering'; en regression mod stammetilstand (*ibid*). Boucher foreslår, at en sådan re-tribalisering, dvs. en tenderen fra det individuelle og det fragmenterede mod en kollektiv identitet, kan være det, som forbinder vores litterære læsefærdighed med vores naturlige læsefærdig, dvs. således at informationskonceptet reintegreres ind i verden, frem for den *in vacuo* tilstand den har som bog eller tekst. Re-tribalisering er altså et udtryk for et fokus mod lokal bevidsthed, kollektivitet og at nedbryde barrieren mellem viden og virkelighed. Spørgsmålet er måske i virkeligheden, hvem der kan fortælle den bedste og mest interessante historie. De store globale kanaler eller de små lokale.

AR er ikke blot lokalt-orienteret. Som nævnt tidligere i artiklen har Microsofts Blaise Agüera vist med Bing Maps kortteknologien og Seadragon og Photosynth fototeknologierne, hvordan tid og rum kan katalogiseres og således gøre vores online versioner af virkelighe-

⁷ <http://layar.com/new-splinter-cell-game-launched-using-layar/>

⁸ <http://www.thirdechelon.nl/cannes/>

den flerdimensionelle.⁹ Men med f.eks. mulighed for live-billeder og kamera integration i landkortstjenester oplever vi nu en stærkere version af noget, som er en på-hovedet version af AR, nemlig en virkeligheds augmentering af internettets rummelighed. Aguera har vist, hvordan hans teknologi 'forstår,' hvorledes billeder kan repræsentere samme objekter og komplimentere hinanden. Med denne form for kapacitet for semantisk forståelse i teknologien er vi godt på vej mod at skabe koherente flerdimensionelle landskaber på nettet, som er forankret i verden udenfor. Det giver helt nye muligheder for sammenspil mellem det globalt tilgængelige og det lokalt forankrede.

Skalaen for det steds-mæssige bliver ikke bare en væsentlig faktor, men er det allerede i vores omgang med information og interaktion med andre mennesker. I hvert fald hvis man tror på, hvad der skrives i bogen *The Power of Pull* (Hagel III et al 2010). Forfatterne har to væsentlige pointer i deres redegørelse for det, som de kalder 'serendipity', en evne til at gøre fund, og 'push & pull'-marketing i forretnings-verdenen. Først og fremmest nævner han 'pull' som en effekt af serendipity, dvs. at man benytter en åben forretnings- eller marketingsstruktur og prøver at placerer sig selv i en position og med en attitude, så ting kan ske omkring én. F.eks. at man tiltrækker resurser, som man ikke engang vidste, man havde brug for ved at ramme et utilsigtet behov i markedet, så som twitter har gjort. Pull er her modsætningen til 'push', der beskrives som en 'vi ved bedre end dig'-strategi, altså hvor produktet søger at diktere markedet snarere end det omvendte. AR som et open source produkt tager udgangspunkt i en pull-strategi, netop fordi teknologien er stillet til fri afbenyttelse for programmører og softwareudviklere, der ønskede at arbejde med AR-applikationer.¹⁰ I 1999 udviklede Hirokazu Kato det såkaldte ARToolKit, der er en gratis arbejdsplatform til sådanne

applikationer. Den har i den grad nydt godt af pull-effekten ved at være centrum for mange kreative projekter, som både har gavnet platformen, AR konceptet og udviklerne. Her følger den endnu vigtigere pointe hos forfatterne, nemlig idéen om 'spikes'. Spikes er geografiske områder (dvs. også i en abstrakt forstand; et eks. kunne være bestemte online samfund, der styrker éns interessefelt), der koncentrerer særlige interessepunkter eller idégrundlag, f.eks. nævnes Silicon Valley for software udviklere og Nashville for countrysangere. At befinde sig i et sådan område, som er relevant for ens interessefelt, stimulerer udvikling og inspiration, da chancen for at møde ligesindede eller at opleve inspirerende idéer, der kan fungere som bærebølge for éns eget projekt, er større der. AR kommer til at være et mere-end-virtuelt vægtæppe for vores virkelighed, og de tankekollektiver, som repræsenteres i de pågældende lokale AR-miljøer, vil kunne have en effekt på hvilke mennesker, som søger dertil. Med en smule fantasi vil man kunne forestille sig en fremtid, hvor AR bidrager til helhedsindtrykket af en ejendoms omegn i en boligtransaktion. Måske vil AR kunst, monumenter og hele farverige og fantasifulde augmented verdener blive til turist hotspots. Også her ses den geografiske forankrings betydning i forhold til det fysiske rum omkring mennesker.

2.3 Kulturel form og essens

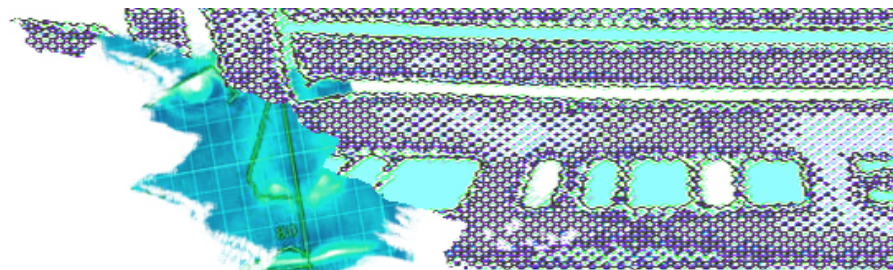
"Wenn ich Kultur höre... entsichere ich meine Browning."

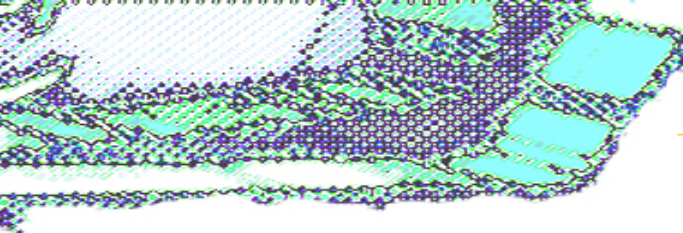
Schlageter – Hanns Johst

Ofte når nogen taler om kultur, uanset om det drejer sig om lægmænd, politikere eller kulturanthropologer, mangler de en mere sofistikeret tilgang til idéen om, hvad kultur er for noget. Kultur refereres til monolitisk, som et noget, som man besidder, som man er en del af, som man befinder sig i, som undertrykkes, eller som undertrykker. Der er tale om en gestalt, som er så illusorisk og allegorisk, at det aldrig rigtigt definerer det, som det tilsigter at definere. Er en stor sort afrikansk maske udtryk for afrikansk kultur, i så fald hvilken? Er den sna-

⁹ Se også http://www.ted.com/talks/blaise_aguera_y_arcas_demos_photosynth.html

¹⁰ <http://en.wikipedia.org/wiki/ARToolKit>

rere udtryk for lukrativ turisme? Er den mere udtryk for afrikansk kultur i Afrika, hjemme i lejligheden på væggen eller som samtalestykke? Kan en kultur undertrykke en anden, og hvor mange repræsentanter af disse skal der til, før det konstituerer et udtryk for en sådan strid? Hvad med udtryk for diasporia så som burqa- eller niqab klædte kvinder på de danske gader. Er det ikke-dansk kultur, som trænger sig ind i vores liv? Nu hvor vi har haft en ganske dansk debat om disse beklædningsstykker, er de så mere danske? Hvad hvis vi ender med en real lovgivning herom, bliver de så i det mindste til udtryk for en ægte dansk problematik? Det var også ganske oppe i tidende, at danske mænd fandt thailandske og filippinske koner i en periode, og måske er det det stadig. Kan man derfor argumentere for, at danske mænd med netop sådanne udenlandske koner er udtryk for en dansk tendens? Gør det samtidig konerne mere danske i vores øjne?

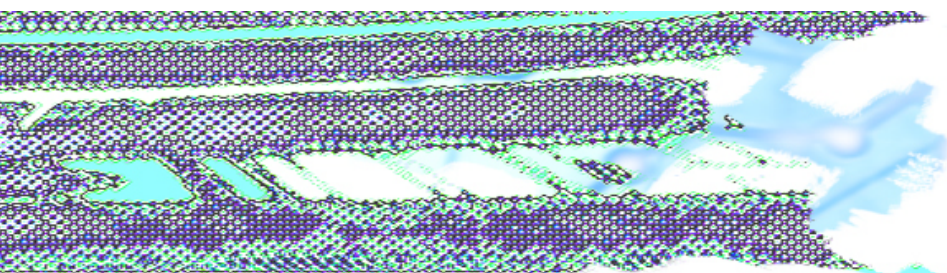
Jeg har besluttet mig for at opsætte to modstående parametre i mit kulturbegreb: Form og essens. For med det samme at gå de som frygter en forklædt Cartiansk dualisme i møde, så vil jeg først og fremmest pointere, at disse parametre ikke er gensidigt ekskluderende. Den kulturelle form bærer elementer af den kulturelle essens med sig og omvendt. De er derfor mere flygtige begreber, der dog vha. klarere definitioner vil hjælpe os med at anskue problematikken i at tale om kultur som en gestalt.

Jeg betragter det, jeg kalder for 'kulturel form,' som de træk vi genkender ved artefakter, forskrifter, viden, teknologi og ritualer som faciliterende for adfærd. Den kulturelle form er kendetegnende noget arketypisk ved en gruppe eller et folkefærd, og organiserer og muliggør brug og adfærd, men er ikke i sig selv bærer af nogen særlig kulturel indsig, dvs. at den er et produkt af menneskers kreative eller organiserende adfærd, men bærer ikke i sig selv forskrifter for kulturel praksis. Den kan f.eks. være alt fra et bogstavsystem, en dans, en måde at spise på, et våben, et køretøj o.a. Et nutidigt eksempel på dette kunne være japanske biler i

USA: De opfylder japanske standarder for bilproduktion, måske med tilpassede træk, men de medfører ikke japansk adfærd. De kan kun restringere og organisere amerikansk adfærd i den forstand, at bilens størrelse, benzinforbrug, bagagerumsplads osv. divergerer fra amerikanske biler, men en amerikaner vil ikke opføre sig japansk blot ved at bruge en japansk bil. Et andet eksempel kunne være forskellige former for italiensk pasta: Pastaen i sig selv er en italiensk spise, men kun i ringe grad medfører den forskrifter for italiensk madkultur, og den kan benyttes netop til det, der passer i ens madlavning. Når nogen måske alligevel vil mene, at pasta passer dårligt til en traditionel dansk flæskkesteg eller en rød mørbradbøf, så er sagen af en anden natur. I pastaens form eksisterer forskellige muligheder og særlige forskrifter f.eks. de ingredienser, som den består af, og dens konsistens. Dertil kommer vores erfaring med og oplevelse af brug af italiensk pasta, hvilket har bevirket, at vi betragter den i bestemte intuitive kategorier så som: italiensk mad, tomat-sauce, spises med ske og gaffel osv.

Disse forskrifter betegner jeg 'kulturel essens', som er reguleret af semiotiske faktorer. Dette vil sige, at der er nogle iboende kvaliteter i de kulturelle produkter, som beror på nogle kulturelle forskrifter, men som opleves mod den individuelle erfaringsbaggrund. Tager vi den japanske bil, så er den formentlig blevet bygget på baggrund af nogle japanske forskrifter for, hvad god trafiksikkerhed er, hvor mange mennesker, den skal kunne transportere, nutidige behov for teknologiske hjælpemidler, plads til bagage, kilometer på literen osv. Disse forskrifter definerer bilens karakteristika, men oplevelsen af disse er underlagt semiotiske faktorer. Blot fordi en genstand eller et adfærd udleverer sine kulturelle forskrifter, betyder det ikke, at de overleveres til de, som oplever disse ting. Det er kun, når vi er bevidst om disse særlige forskrifter i praksis, at vi opfatter dem som anderledes kultur.

Facebook og Twitter kan anses som forskellige kulturelle former. De faciliterer et væld af

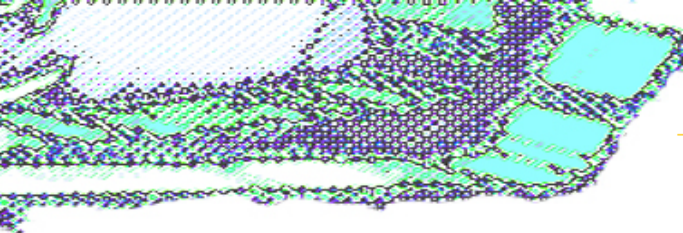
forskellige praksisser, og disse er muliggjort af hjemmesiderne som kulturelle former, dvs. rammer hvori kreativ, social og kulturel praksis kan eksistere. Samtidig restringeres de af kulturelle essensers forskrifter. Eksempelvis kan man betragte den homogene visuelle standard for brugerprofilerne som en brugerrestriktion, der muligvis enten er baseret på æstetiske-, programkodemæssige- eller uniformeringsforskrifter. Omvendt er Twitter endnu yderligere restringeret i dens personliggørelsesmuligheder af profiler, og tweets, som er den hyppigste form for interaktion skal, følge forskrifter som f.eks. meddelelser på højst 140 tegn. For at konkretiserer de to begreber kan man sige, at formen faciliterer praksis, og at essensen orienterer praksis.

En væsentlig grund til at gøre op med idéen om den kulturelle gestalt viser sig i det noget problematiske 'kulturimperialisme'-begreb. Der er uden tvivl eksempler på folkefærd, hvis kulturelle praksisser har været undertrykt af overmagter, f.eks. Chuly-mfolket i Rusland, hvis sprogs ydmyge skæbne er dokumenteret i filmen *The Linguists* (Kramer 2008). Men et problem med kulturimperialisme-konceptet er, at det ikke tager højde for, at side om side med overmagtens tilstedeværelse præsenterer der sig nye muligheder, som fremstår som spændende og attraktive muligheder for at lukre og opleve nye ting. Et andet problem er illustreret i socialantropologen Ulf Hannerz' (1992) arbejde, hvor han viser, at kultur ikke bliver taget ind som en gestalt. Eksempelvis beskriver han fænomenet 'kulturel dumping' i Nigeria, hvor kulturelementer så som udenlandske tv-programmer masse-importeres pga. lave indkøbspriser, til stor ærgrelse og uinteresse fra lokalbefolkningen. Kulturelementet penetrerer lokalkulturen, men assimileres ikke ind i den lokale praksis. Han nævner desuden teknologi som faciliterende for lokal kultur snarere end bærer af invaderende kultur, hvilket også er interessant i denne sammenhæng. Psykologen Hubert Hermanns (2001) foreslår også, at vi ser anderledes på kultur-begrebet, og at vi i stedet tænker kultur på ligefod med William James'

selv-begreb, som er opdelt i et 'jeg' og en masse 'mig'er, der optræder i et dialogisk samspil. Via idéen om 'a multiplicity of positions', dvs. 'mig'erne, introducerer han et kulturelt selv, der fungerer som en organisme bestående af forskellige positioner. Disse positioner repræsenterer et grundlag af dynamiske forankringspunkter, som er foreneligt med James' sociale selv: "*.. a man has as many social selves as there are individuals who recognize him and carry an image of him in his mind.*" og "I am often confronted by the necessity of standing by one of my empirical self and relinquishing the rest." (1890:294, 309). Konflikten mellem vores selv'er, altså de modstridende og gensidigt eksklusive roller vi indtager i forskellige sammenhæng, er den proces, som vedligeholder et organisk og kontekstuel selv. Dette selv bliver derfor til et samspil mellem en masse forskellige specifikke praksisser, og de overensstemmende træk mellem menneskers kontekstuel betingede praksisser giver os illusionen af kultur som noget bestemt. Men det er netop misvisende at beskæftige sig med kultur som noget monolitisk, da det frarøver ens kultursyn indsigt i de dynamiske processer, som tilvejebringer det tilsyneladende homogene.

Multipliciteten af positioner, som Hermanns (2001:252-5) beskriver, er altså specifikke praksisser, der følger egne forskrifter til pågældende kontekster; en *praksis* der er faciliteret af en *form* og orienteret af en *essens*. Samspillet mellem disse udgør en position, som står i konflikt til andre positioner, der faciliteres af samme eller anden form. Som konsekvens er dette kultursyn ikke blot ikke-monolitisk i den forstand, at det ser kultur som en organisme af individer, men som en organisme af individuelle selver, der især består af positioner i konflikt.

Dette kultursyn har implikationer for hvordan, jeg senere vil diskutere relevansen af gruppedannelse i AR-virkeligheden som et sprogpsykologisk studiefelt.

2.4 Kollektiv hukommelse og bevidsthed

9/11-tragedien vil formentlig ikke forsvinde ud af vores forskellige sind permanent, men til trods for at den stadig nivellerede 'Ground Zero' plads fungerer som et hukommelsesobjekt for især de, der nu er kommet videre i deres liv i New Yorks travle hverdag, så er gamle erindringer traumatiseret af de nye. World Trade Center som en bastion for vestlig kapitalisme, eller hvilket minde som måtte have været bundet til stedet i den enkeltes sind, er højst sandsynlig nu erstattet med indre billeder af de brændende bygninger eller den frygt som prægede tiden umiddelbart derefter. New York er forandret, og det, som Ene Kōresaar kalder en 'vital thing' i new yorkernes og andre menneskers livshistorier, er blevet erstattet med en anden, og som antropologen Arjun Appadurai andetsteds påpeger, så indgår de som betydningsbærende elementer med socialt liv (Kōresaar 2009; Damazio 2009:145). Christian Meinhardt fra Virtual Public Art Project har skabt et virtuelt lag til Layar applikationen, hvor WTC-bygningerne igen indgår som en del af New Yorks bybillede om end i 3D grafik.¹¹ Hvorom ingen sådan research til min bedste viden er blevet foretaget, kunne det være et potentielt fascinerende studie at undersøge hvilke kontekstualiserende effekter en virtuel rekonstruktion af WTC vil have for både erindring og hukommelse hos de, som får mulighed for at opleve dette.

To tyske AR-udviklere har i tråd med Meinhardts WTC-applikation genskabt Berlin muren, så den genopstår på mobilens skærm.¹² Man kan her begive sig rundt i Berlins gader og opleve, hvordan muren strækker og bugter sig igennem landskabet komplet med vagttårne, som var den aldrig faldet. Der er naturligvis et uvurderligt potentiale i de undervisningsmuligheder såvel som kunstneriske udtryksmuligheder, som AR-teknologien her tilvejebringer.

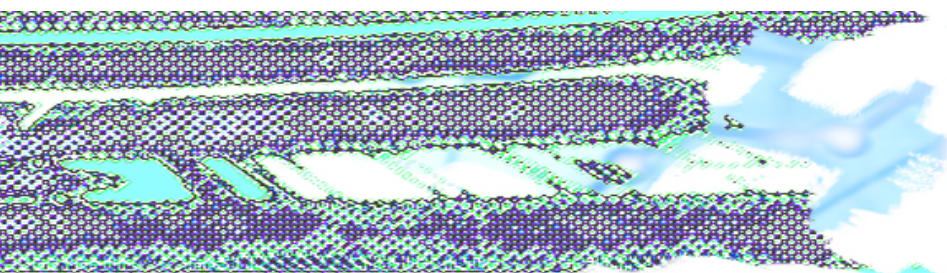
Man kan dog dårligt undvige tanken om, hvorledes de, som oplevede de mest tragiske sider af Berlins splittelse, vil kunne bringes tilbage til uønskede erindringer om en helst forglemt æra. Hvor pre-9/11 New York måske bærer træk af en uskyldighedens tid, så gør perioden med Berlin murens segregering nok snarere det modsatte.

Der findes nu også nyhedstjenester i AR, så som f.eks. avisen *みんなの経済新聞* (Minna no Keizai Shinbun, løs oversættelse: 'Alles Økonomiske Avis').¹³ Det skal nok ikke tolkes som et tegn på, at visse typer nyheder forvises til det steds-mæssigt forankrede og eksklusive, men nærmere at denne type medier måske vil finde fornyet liv indenfor disse nye rammer, selvom det første nok også vil blive tilfældet for nogle typer nyhedskanaler. Der er for tiden meget snak om, hvorledes ny tablet-pc teknologi så som iPad'en og e-bogs læsere kommer til ændre avis-plattformen, da en anden type interaktion såvel som nye forhold til dimensioner i layout og tekst bliver muliggjort, men AR kan snildt gå hen og revolutionere hele området. Muligheden for at linke nyheder, informationer, referencer og steder vender op og ned på forholdet mellem kilden, referencen og læseren, og vi kan ende med, at alt i vores omgivelser bliver ledsaget af anmeldelser, kommentarer, facebook agtige 'synes godt om'-knapper og en historisk tidslinje i billeder, video og tekst. Dette er en tendens, som Sekai Camera applikationen som tidligere nævnt allerede har fyldt Tokyos forretningsliv og gader med. I konstruktionen af en social virkelighed og en kollektiv erindring bliver brugernes mulighed for at kommentere og anerkende ting et spørgsmål om medforfatterskab. Man har herigennem muligheden for på demokratisk vis at konfigurere verden i det små om til det, man foretrækker. Denne dynamiske virkelighed vil så give sin synlighed til udtryk i henhold til sin datamasse. Tekst, billeder, videoer, 'synes godt om'-tags, links og kommentarer, der har en levetid, og pulserer og

¹¹ <http://layar.com/32-new-layers-launched-get-inspired-by-art-culture-layers/>

¹² <http://layar.com/the-berlin-wall-is-back/> & <http://www.hoppala.eu/>

¹³ <http://minkei.net/info/sekaicamera.html>

bliver større, indtil interessen for den er tabt (Goldhaber 2006).

Med udgangspunkt i Vera Damazios citat fra neurologen, Antonio Damasio's ord: "[I]t is very hard to imagine objects that are emotionally neutral", kan man blot forestille sig en verden af objekter, der er mættede med data, holdninger og vurderinger (Damazio 2009:137). Damasio skriver et andet sted følgende: "As they develop and interact, organisms gain a factual and emotional experience with different objects and situations in the environment and thus have an opportunity to associate many objects and situations which would have been emotionally neutral with the objects and situations that are naturally prescribed to cause emotions." (Damasio 1999:57). Det interessante stridsmål, er hvorledes andre menneskers objektiverede holdninger og idéer i form af 'soundbite'-størrelses indlæg i AR-virkeligheden kommer til at indgå i dialog med ens egne emotionelle primærvurderinger. Hvor kort er vejen mellem kommentarboksen og det andet menneskes følelsesmæssige holdning til tingen egentlig?

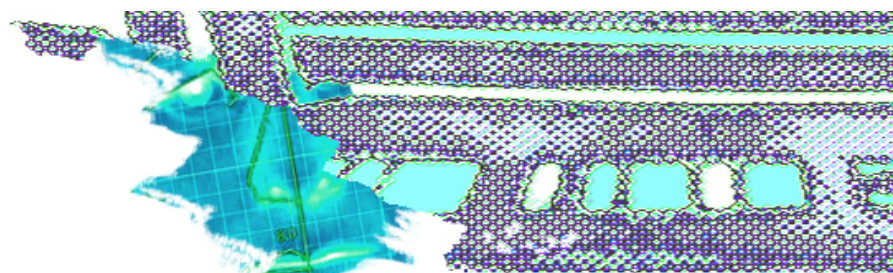
Vera Damazio har beskæftiget sig med såkaldte 'hukommelsesartefakter' og 'emotionel design' fra et designforsknings perspektiv, og hun citerer sociologen Maurice Halbwachs ord således: "... we can understand how we recapture the past only by understanding how it is, in effect, preserved by our physical surroundings. It is to space - the space we occupy, traverse, have continual access to, or can at any time reconstruct in thought and imagination - that we must turn our attention." Men hukommelsesforskere så som Daniel Schacter mener ikke alene, at vores omverden organiserer vores erindringer vedrørende fortiden, men han mener også, at dette har implikationer for vores forhold til fremtiden. Det, som bliver kaldt 'prospektiv hukommelse', er vores evne til at huske planlagte begivenheder og opgaver, og vha. elementer i vores omgivelser, f.eks. noter, kalender, mobiltelefoner osv., kan vi organisere vores fremadrettede adfærd

(Schacter 2001:51-53). Også menneskene i vores omgivelser minder os ikke blot om vores fortid, så som Maurice Halbwachs illustrerer det, men også om vores fremtid (1950). Nogle mennesker minder os om fremtidige planer eller ambitioner, og nogle minder os om snarlige aftaler, selv de mennesker, som vi kun interagerer med på nettet, eller som vi ser på tv, minder os om disse ting. Det er kun naturligt at formode, at AR vil tilvejebringe et nyt lag af hukommelsesartefakter i vores umiddelbare omgivelser.

2.5 Nye sanser, gamle sanser

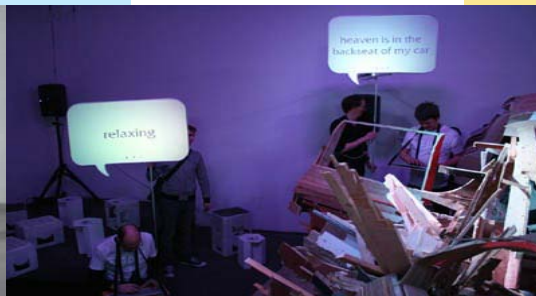
Det tredje øje er i forskellige spirituelle traditioner symbol på ophøjethed eller visdom. F.eks. bærer visse hinduer i Indien en 'tilak', en prik mellem panden og øjenbrynene, som symbol på 'ājā chakra', der er det kraftcenter i chakralæren, der har med perception eller ekstra-sanselig perception at gøre (Blavatsky 1888:336). I Japan har et hold af ingeniører ved navn YUKAI-Engineering fremstillet et mekanisk tredje øje, som en del af et slags ærme, og på sin vis udgør den en form for ekstra-sanselig perception for brugeren (Sterling 2009; Belluck 2009). Dette øje har fået navnet Miruko (見る子, som har klang af et pigenavn, der løst oversat betyder: 'det seende barn') og er designet til at opsnappe AR-elementer i bærerens umiddelbare omverden. Miruko afgiver en lyd, når den opdager AR, og på den facon kan man undgå at skulle rende rundt og scanne områder sporadisk for disse virtuelle data. AR applikationer er på samme facon virtuelle sanser, som hjælper os med at informere os om det ellers usanselige, men hvor f.eks. Sekai Camera blot er en passiv linse, så søger Miruko direkte vores opmærksomhed vha. lyde. En slags hybrid mellem sms-tonen på mobilen og en pilekvist, der ikke har med indkommende data at gøre, men er orienteret mod udadvendt sansning.

AR-verdenen har først og fremmest været en visuel oplevelse, som f.eks. da den tyske graffiti-maler DAIM begav sig ud i et kunstnerisk forsøg på at male et 3 dimensionalt virtuelt

billede med AR-teknologi.¹⁴ En anden tysk kunstner, som har begivet sig ud i spændingsfeltet mellem virkelig og virtuel, er Aram Bartholl, der i sine mange værker leger med interaktionstraditioner og interfacestandarder, som pryder mange af de populære spil og programmer, som benyttes verden over (Bartholl 2007a & Bartholl 2007b). Et eksempel på dette er hans 'Speech Bubble' performancestykke, hvor han låner taleboble layoutet fra interaktionsplatformer så som onlinespillet World of Warcraft og 3D internet samfundet Second Life og udstyrer par med henholdsvis en stor lysende taleboble på en stang og et computerkeyboard. Personen med keyboardet taster sine umiddelbare indskydelser ind, alt i mens den anden holder taleboblen hængende over dennes hoved, hvilket på en mørk bar eller natklub til forveksling kommer til at ligne en person, der 'tænker højt'. Her er interfacet altså ikke enten en skærm eller et mekanisk øje, men fysiske talebobler, der udgør en slags metakommunikative kontekster for selve teksten, de bærer.

uanset hvem de egentlig henvendes til. Præcis som når vi kommunikerer på facebook, er der grader af involveringen af andre, ikke blot direkte eller indirekte henvendelse, men fornemmelse for optræden og intimitet, som gør sig gældende i den pågældende situation. Sammenlign f.eks. indlæg i facebook's nyhedsstrøm, på vennernes væg, på en væg i en gruppe eller som direkte besked. Sociolingvisten Allen Bells 'audience design' begreb bliver bøjet og bukket for at kunne passe de forskellige afgjorte, uafgjorte og mulige grupperinger af 'addressees', 'auditors', 'overhearers' og 'eavesdroppers' (Bell 1984). Uanset den oprindelige teoris ubehændighed i forhold til studier i teknologi-faciliteret kommunikation, viser audience design teorien os nogle hensyn, som bør tages, når vi foretager sådanne analyser. Samtidig er sansindtrykkene betydeligt anderledes fra de i mundtlige samtaler, som nævnt ved Bartholl eksemplet bør der tages særlig hensyn til tid og derved hvilke forankringsmæssige og kontraktmæssige interaktioner, der præger den pågældende kommunikationsform, som belyses i analysen.

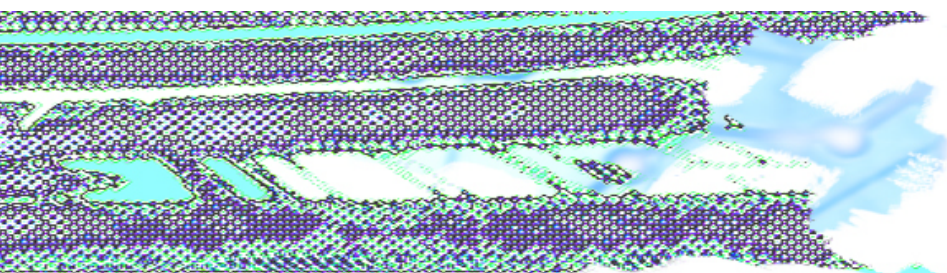
Selvom Bartholls moderne kunststykker måske ikke udgør det, man forbinder med AR-teknologi, så besidder de en del af AR's ornamenterende og metavirtuelle kvaliteter. Det kommunikative spillerum i hans værker er et ganske andet end f.eks. ganske almindelig samtale. Tid og timing er anderledes, og ord bliver ikke blot til noget flygtigt, men noget som krystalliseres på en skærm. Ytringer bliver til statements, og taleboble-ordene er til visuelt skue,

Mobil-applikationen Layar tager AR-konceptet et stykke videre end Sekai Camera, da man her benytter AR-lag, som kan udvikles separat fra applikationen og integreres deri. Disse lag kan f.eks. være natklubber eller spisesteder, eller det kan være landemærker. Men der er et større potentiale i disse lag. F.eks. er Virtual Public Art Project et kollaborativt projekt, hvor kunstnere udvikler AR-kunst, som udstilles i AR-rum forankret geografisk til forskellige steder i verden.¹⁵

14

<http://www.youtube.com/watch?v=d4WZpYFRhg4>

15 <http://virtualpublicartproject.com>

AR henvender sig ikke blot til synssansen, men også høresansen. GPS har altid været et klassisk eksempel på AR, og ikke blot for den kortlægning af verden omkring os, som den udfører, men fordi stemmen, som ledsager og guider føreren af bilen, beklæder dennes virkelighed. Den er fundamentalt kontekstfølsom og giver illusionen af dialog. Du kommunikerer med din bil, og verden svarer dig igennem GPS-stemmen. I har begge et fælles kommunikativt mål. Det er det samme, som gør sig gældende på en audiotour på et museum, eller på de audiowalks som f.eks. tilbydes af Audiowalks Copenhagen, hvor tourguiden er en stemme på en downloadet podcast, som kan høres på gåturen via en mp3-afspiller.

AR-applikationer så som Sekai Camera tillader dog, at man kan optage lydbider, f.eks. af en samtale eller af atmosfæren på et sted og at efterlade den som et air tag i luften. Efterfølgende kan en anden person gøre lignende, og derefter endnu en person, endnu en optagelse. Selvom datalagringer kræver serverplads og satellit- og/eller radiotriangulering, så vil dataet eksistere rummeligt og tidsligt for os brugere. Et sted kan blive til et stadigt udviklende katalog over sine egne glimtmaessige indhold, og således kan steder gives en tidslinje og en historie, som kan gennemsøges og opleves. I Prospect Park i New York kan man f.eks. opleve en 10 meter høj virtuel 3D skulptur, som blot er et af 16 forskellige virtuelle værker, som listes på VPAP's hjemmeside.¹⁶ Dette er et eksempel på, at udviklingen indenfor AR-området er ved at nedbryde de konventioner som man normalt forbinder med information, og som teknologien bliver bedre, så vil AR-elementerne glide ind i vores hverdag, som naturlige lag af vores sociale virkelighed.

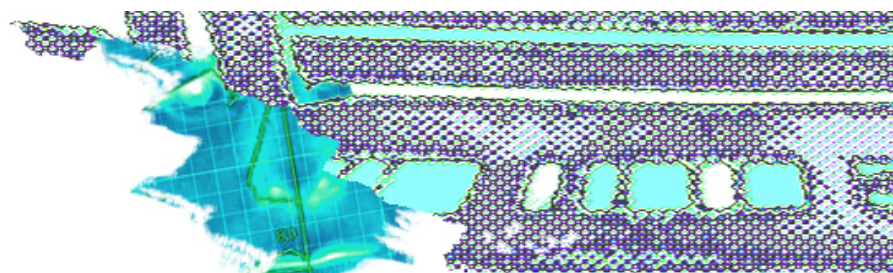
Men AR er tilsigtet flere sanser endnu. Der forskes med luftstrømsblæsere fordelt på overflader, som registrerer AR-elementers position i tid og rum, og som let blæser enten på områder

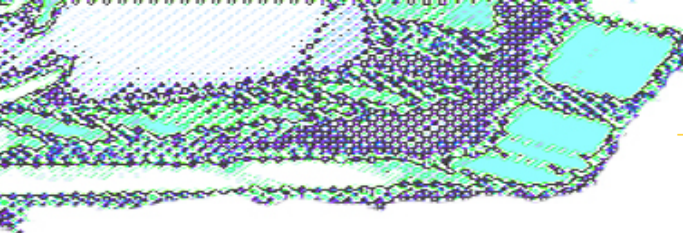
eller i mønstre på brugerens håndflade, så disse AR-elementer bliver ikklædt en berøringssanselig brugerflade.¹⁷ På Tokyo Universitet er man i færd med at udvikle en lignende prototype, som blot benytter ultralydsteknologi i stedet. Konsolspilsværdenen er allerede bekendt med det taktils betydning for indlevelsen og har siden 90'erne benyttet teknologi, som begyndte med navne som 'rumble packs' og 'dualshock', hvor små motorvibrationer ledsagede audiovisuelle fænomener så som sammenstød, fysisk belastning og eksplosioner i spillene. Sjovt nok har touch screen boommet indenfor mobil og tablet verdenen også ledt udviklingen på vej tilbage til fornemmelsen af berøring, som bl.a. kan ses i de mobiltelefoner, som har touch screen vibration.

Endnu kender jeg ikke til eksempler på augmentering af smagsindtryk, men der findes eksempler på, hvorledes virkeligheden parfumeres for vores lugtesanse. For et par år siden var jeg på en såkaldt Oxygen Bar i Shibuya-kvarteret i Tokyo, hvor man kommer ind for at nyde en portion luft. Dette kunne synes at være en kommentar til byens luftforureningsniveau, men det bygger faktisk på en aromaterapeutisk idé. Man kan vælge mellem tre dufte, som er installeret i en maskine, og derefter kan man så frit i løbet af den designede tid skrue op og ned for de forskellige dufte, så de komplimenterer hinanden. Pointen er velvære, men den dybere pointe er, at dufte fremkalder sindsstemninger og indstillinger. Vi kender alle til, hvordan dufte kan lede os tilbage til barndoms-erindringer, fornemmelser for mad, drikke, steder, natur, osv., men et eksempel på det sidste kan findes i tre sammenhængende socialpsykologiske studier, foretaget på et hollandsk universitet, af duftes påvirkning på kognition og adfærd (Holland et al. 2005). I første og andet eksperiment viste forskerne, at duften af citrus (som optræder i mange rengøringsmidler) indstillede informanternes semantiske orientering mod rengøring. Første eksperiment målte

¹⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=d7GgNiWnZk>

¹⁷ <http://www.digitalbuzzblog.com/augmented-reality-2-0-future-of-interactivity/>

svartid på genkendelse af rigtige ord mod ikke-ord, hvor der var en betydelig sænkning af svartiden hos de informanter, som var blevet udsat for citrusduft. I andet eksperiment skulle et andet hold af informanter skrive en liste over aktiviteter, som de havde planlagt senere på dagen, og også her havde duften en effekt. 36% flere af de, som blev udsat for duften, end i kontrolgruppen skrev rengøring eller oprydning på listen. I det sidste eksperiment skulle halvdelen af informanterne udfylde et spørgeskema i et duft-påvirket rum, og dernæst blev de overført til et andet lokale, hvor de skulle spise en rund småkage, som krummede. Igen viste de duft-påvirkede informanter tegn på ændring i adfærd og var betydeligt mere tilbøjelige til at feje med hånden og rydde krummer af vejen. En anden undersøgelse viser desuden, hvorledes dufte påvirker vores indtryk af andre mennesker, især når vi ikke er bevidste om duften eller om en årsagssammenhæng til grund for en sådan duft (Munger 2007).

Pointen med afsnittet er at illustrere, hvordan vores sanser indstiller vores sind og opbygger en virkelighedsfølelse som faciliterer, vores indlevelse i interaktionssituationen. Her binder vi en knude fra afsnittets spirituelle indledning. 'Det tredje øje' bliver her et symbol på det interface, der giver os adgang til et nyt sanserum. Som nævnt før er disse AR-sansekvaliteter ikke iboende, da de er projiceret ned over vores omverden via satellit, Wifi og radionet fra fjerntliggende servere. Eller det vil sige, at AR-interfacet giver os illusionen af, at dataet er forbundet med virkeligheden omkring os, men i oplevelsesmomentet bliver AR en del af den sanselige holos, helhedsindtrykket, som vi oplever, og det tillader en interaktion med omverdenen, som er langt mere kompleks end hidtil.

3.0 Sprogpsykologiske studiefelter i AR

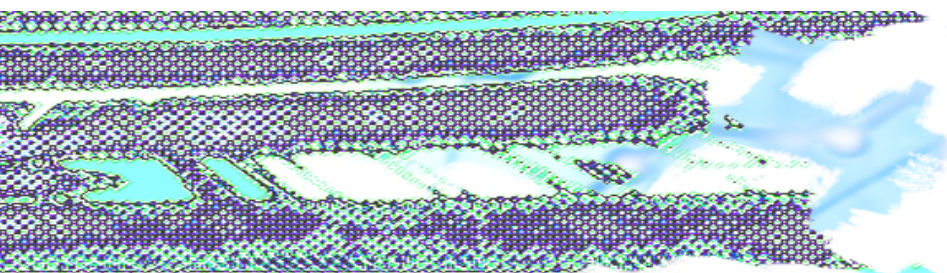
Som jeg har været inde på tidligere, så ligger mulighederne for at skabe unikke og funktionelle AR-rum foran os. Der er som allerede nævnt mange projekter, som har taget genrer så som kunst, historie, kollektiv erindring, ny-

hedsformidling, anmeldelser osv. op, og deres berøringsflader hvad angår akademiske studiefelter, er mangefold. Men vi sprogpsykologer har et særligt udgangspunkt, når det kommer til studier i interaktion. Vi interesserer os mindre for selve den kommunikative interaktion, men mere for det som går forud for den og det, som kommer efter. Det er kontekstuelle baggrunds faktorer og responser, der som det mindste udgør det, som dialogisten Klaus Foppa beskriver som to af de tre skridt, der som minimum må inddrages i en analyse af sense-making (1995:155). Studier af interaktion i sig selv er studier af interaktion *in vacuo*, dvs. de er noget ganske andet end det, vi som sprogpsykologer søger at undersøge, nemlig interaktion *in situ*.

Netop denne vågenhed overfor kontekstuelle faktorer og interaktionel responsitet bør holde os interesseret ikke i hvad, der helt særegent bliver sagt i f.eks. et msn-chatvindue, men i stedet hvilke kontekstuelle faktorer, som faciliterer bestemte typer samtalegenrer og kommunikativ adfærd. Vi bør derfor også interessere os for hvilke specifikke typer af kontekster, som er særegne for AR-interaktion og hvilke muligheder for responser, som mediet tillader og fremhæver. Hvis AR som spået kommer til at gennemsyre vores hverdag, så kvalificerer det automatisk sig selv til sprogpsykologiens interessefelt, og derfor vil jeg på baggrund af mine perspektiveringer fremstille tre områder, som kan blive gravitationspunkter for sprogpsykologiske studier.

3.1 Kollektiv erindring, individ og gruppedannelse

Studier i kollektiv erindring ofte parret med historie-faget, men grundet genstandsfeltets stærke tråd til sociologi, bør vi på sprogpsykologi være særligt interesserede. Dannelsen af nationale og kulturelle narrativer, og hvordan de spredes, potenseres og krystalliseres ud i befolkningsgrupper er i sig selv svært relevant for de, som beskæftiger sig med formidling og kommunikation, men hvad der i min optik automatisk er spændende, er hvordan kollektiv

erindring fungerer for individet. Erindringen er ikke blot en rekonstruktion af fortiden, den er først og fremmest en konstruktion af nutiden. Hvordan det, som Damazio kalder hukommelsesartefakter maler, vores tilstedeværelse i det pågældende øjeblik, hvor interaktionen finder sted, og hvad AR bruges til, så vil vi lære at tilegne os forskellige intuitive indstillinger på baggrund af de erfaringer, vi har med forskellige AR-miljøer, helt på samme måde som vi har det med den 'virkelige verden' udenfor. Interessant kunne det være at undersøge, hvordan en dobbeltlagret kontekst vil solidificere sig i os, dersom det augmentedede miljø adskiller sig fra det ikke-augmentedede.

Et andet område, som også er særdeles relevant for sprogpsykologien, er at tage stilling til hvorledes, AR tilvejebringer nye strømninger, såvel som muligheder i samspillet mellem individ og gruppe. Med AR-teknologi kan virkeligheden gå hen at blive det kreative individs kanvas, men vi vil alle opleve, at der er en særlig plads til os der. Vores hjem vil både kunne huse alle vores idéer i den augmentedede dimension, men de vil også fyldes op af funktionelle applikationer, spil og kunstværker. I Second Life, der er et slags 3D online samfund, har man for længst indført handel af virtuelle genstande, og kunstværker sælges for virtuelle penge, der dog oversættes til virkelige penge.¹⁸ Denne mulighed for at skræddersy vores virtuelle selv og præsentere det i virkelighedens rum giver os en ny og specialiseret brugerflade for andre mennesker at interagere med.

Tilblivelsen af et AR-lag i vores sociale virkelighed tillader også, at nye gruppedynamikker vil opstå. AR-teknologien er både fragmenteret og tillader et væld af interaktionsfiltre, så eksklusiv adgang til AR-elementer, mennesker og grupper kan fungere i rum, under anderledes præmisser for intimitet og samvær end de, som vi er vant til i de fysiske dimensioner. Forestil dig muligheden for at udviske eller kamu-

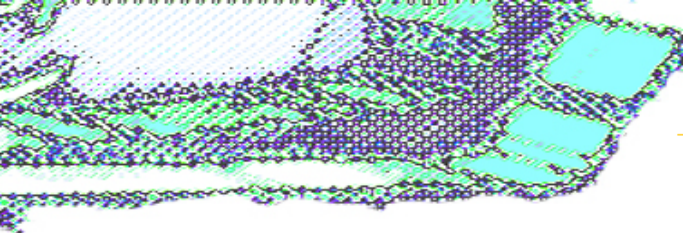
flere de personer, som du ikke er interesseret i, og at de, som du derimod er interesseret i, bliver fremhævet. AR er ikke kun en intensivering eller ornamentering af virkeligheden, men også en manipulation af den. De forskellige fortællinger, som vil kunne opstå i en AR-virkelighed, er derfor også gravitationspunkter for de mennesker, der deler de pågældende grupper syn eller interesser. Sådanne overensstemmende karaktertræk mindsker forskelle indenfor en gruppe af mennesker og øger forskellen til andre grupper (Blackmore 1999:198-9). AR som et virtuelt leverum kan blive en væsentlig faktor i dannelsen af nye grupper og fortællinger, fordi dens platform er så anderledes fra f.eks. internettet.

3.2 AR som hjælpemidler

AR-teknologi har altid været tiltænkt en rolle som hjælpemiddel for mennesket. Det gælder indenfor områder som kirurgi og lægevidenskaben, finmekanik, design og virtuelle instruktionsmanualer (Azuma 1997). Men teknologien har fundet sin vej ind i mange områder af vores hverdag i mere subtile former, f.eks. i form af GPS til biler og kamera-interfaces i mobiltelefoner. Artiklen indeholder allerede et væld af eksempler, men et endnu uberørt område er, hvordan man måske snart vil kunne supplere handikappede med AR-sanser, f.eks. lyd og berøringssensitive landkort til blinde eller transkriberings- og chat redskaber til døve. En endnu distanceret mulighed vil kunne være et AR-sanseapparat, som indgår i dialog med hukommelseslidendes hjerne, sådan så der i interaktion med genstande, situationer og mennesker kan dannes hukommelse for nye genstande, der males af forbindelser til personens emotionelle områder. Det lyder som et fremtids cyborg-skrækscenarie, men AR kan med tiden blive til følelsernes interface.

For os sprogpsykologer er menneske-maskine og menneske-maskine-menneske interaktionen det, som berører vores kompetencer. Vi bør kunne gøre os anvendelige for ingeniører, programmører og teknologi-designere, når de skal nytænke og konstruere AR-

¹⁸ <http://www.artnet.com/magazineus/news/artnetnews/artnetnews1-23-07.asp>

hjælpemidler. Hvordan opnår man bedst et samspil mellem mennesket og maskinen, og hvordan kan få mennesket og maskinen til at 'forstå' hinandens intentioner? Disse er få af sikkert mange spørgsmål, jeg mener, sprogpsykologer bør være med til at diskutere i den kommende tid.

3.3 Sikkerhedsmæssige områder

Militærakademikerne Ronfeldt & Arquilla skrev i deres rapport fra 1999 om behovet for en strategisk militærstrategi, som var pre-emptive, altså forebyggende eller forudantagende. Siden er f.eks. såkaldt kinesisk 'internet terrorisme' blevet en kendsgerning. Kontra-terrorist ekspert Richard A. Clarke har for nylig skrevet en bog lige netop om cyber krig og behovet for at opskalere militær konfliktløsning til cyberplan.¹⁹ Spørgsmålet er, om AR vil blive en ny front for sådan krigsførelse. Jeg ser tre niveauer, hvor AR området kan gå hen og blive sikkerhedsrisici for samfundet:

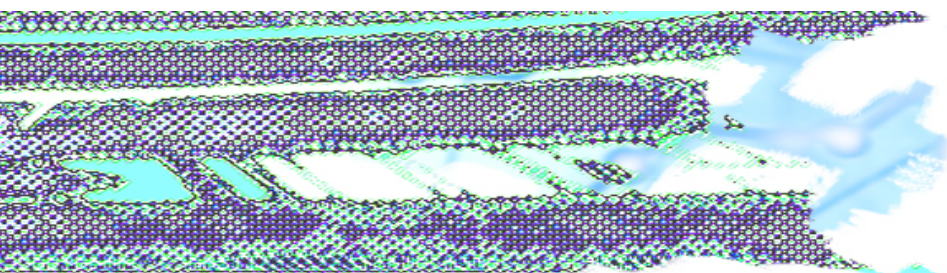
1. Informationsinfrastruktur,
2. Privatlivets sikkerhed og
3. Skalkeskjul for kriminel aktivitet.

Med punkt et menes der teknologisk informationsinfrastruktur, og det har først og fremmest med datasikkerhed at gøre, hvilket vedrører ikke sprogpsykologer i særlig høj grad. Dog kan det blive et væsentlig Zeitgeist-bagtæppe, som vi bør forholde os til i relevante situationer. Punkt to har rod i noget, som er mere psykologisk, nemlig overvågning og fornemmelsen af sikkerhed. Hvilken rolle vil idéen om en fragmentering af de kontekster vi normalt forholder os til, spille for os, når vi indgår i interaktion? Overvågningssamfund er noget vi alle kender til eller har hørt om, og tanken om at vælge sine ord strategisk, er ikke en fjern tanke. Men det handler ikke bare om overvågning og ord, men om idéen om hacking og pirateri indenfor vores private sfærer og udenfor internettet. Nærværende læser har formentlig kendskab til

Googles og Facebooks forsøg på, at gøre den enkelte brugers karakteristika til værdifuld data, som kan sælges videre til højstbydende interessere. Sidste punkt relaterer sig til mange af de samme spørgsmål som punkt to, navnlig ytringsfrihed kontra privatliv. De fleste husker sikkert Glasvejssagen, hvor to terrormistænkte blev anholdt og frihedsberøvet på baggrund af indholdet i deres chatlogs. Dette er et eksempel, som skiller vandene. Nogle vil af princip ikke røre privatsfærens område, hvor andre synes, at det er en god idé at overvåge de mistænksomme af vores medborgere; i nogle tilfælde endda os alle. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at AR kan komme til at give plads til kriminelle foretagender så som at være gemmested for ting som børneporno og stjålen data, eller endda at give indbrudstyve indsigt i lokalitetsspecifikke data under akten. Men det væsentlige spørgsmål er, hvor vidt de potentielle farer vejer tungere end mulighederne.

På baggrund af nogle af de sikkerhedsmæssige problemstillinger, kan fremstillingen af bestemte detaljer i produktionen af fortællinger, blive til en slags kontra-strategi. Sandra Braman kalder dette 'the politics of openness' (2006). Vi forsøger så godt som altid at fremstille vores 'selv' strategisk og hensigtsmæssigt, dvs. at kontrollere de fortællinger, vi indgår i, og derfor vil disse sikkerhedsmæssige faktorer i en AR-virkelighed være kontekstuelle problematikker, som vi som sprogpsykologer vil være nødsaget til at opspore og analysere. S

¹⁹ <http://www.amazon.co.uk/Cyber-War-Threat-National-Security/dp/0061962236>

4.0 Referencer

Arquilla, J., & Ronfeldt, D. (1999). "Recognition of the Noosphere". *The Emergence of Noopolitik*. Santa Monica, CA: National Defense Research Institute RAND, 1999.

Azuma, Ronald T. (1997). "A Survey of Augmented Reality". *Presence: Teleoperators and Virtual Environments* 6, 4 (August 1997), 355-385. Citeseer, 2007.

<http://www.cs.unc.edu/~azuma/ARpresence.pdf>

Bartholl, Aram (2007a). "Chat". *Datenform*.
<http://www.datenform.de/chateng.html>

Bartholl, Aram (2007b). "Online Symbols in the Offline World". *Reboot 9*. Aram Bartholl, 2007.
http://ia311029.us.archive.org/0/items/reboot9/reboot9_aram_bartholl_online_symbols_in_the_offline_world.mp4

Bell, Allan (1984). "Language Style as Audience Design". *Language in Society*, Vol. 13, No. 2 (Jun., 1984), pp. 145-204.

Belluck, Pam (2009). "Artificial Retinas VS. "Miruko" the Wearable Eyeball Robot".
<http://tanyavlach.wordpress.com/2009/09/30/artificial-retinas-vs-miruko-the-wearable-eyeball-robot/>

Bernays, E. (1928). "Organizing Chaos", "The New Propaganda". *Propaganda*. New York: Ig Publishing, 2005.

Blavatsky, Helena P. (1888). *Den hemmelige lære*. København: Strubes Forlag, 1980.

Boucher, Tim (2008a). "Earthmine & the Adaptive City". *The Bouch*. (blog)
<http://www.timboucher.com/journal/2008/09/25/earthmine-the-adaptive-city/>
<http://www.youtube.com/watch?v=HyqNuGf329o> (2:43) (video)

Boucher, Tim (2008b). "GPS, Walkabout & Augmented Reality". *The Bouch*. (blog)

<http://www.timboucher.com/journal/2008/10/08/gps-the-walkabout-augmented-reality-tech-trends/>

Braman, Sandra (2006). "Tactical memory: The politics of openness in the construction of memory". *First Monday*, Volume 11, Number 7 – 3 July 2006.

Choo, Danny (2009). "Sekai Camera". Dannychoo.com, 2009.
<http://www.dannychoo.com/post/en/25163/Sekai+Camera.html>

Christensen, A. (1989). "Udvikilingsbegrebet: Vestens oprindelses- og identitetsmyte". *Jordens Folk* (4), 3-9. Dansk etnografisk forening, 1989.

Damasio, Antonio (1999). *The Feeling of What Happens*. Orlando: Harcourt, 2000.

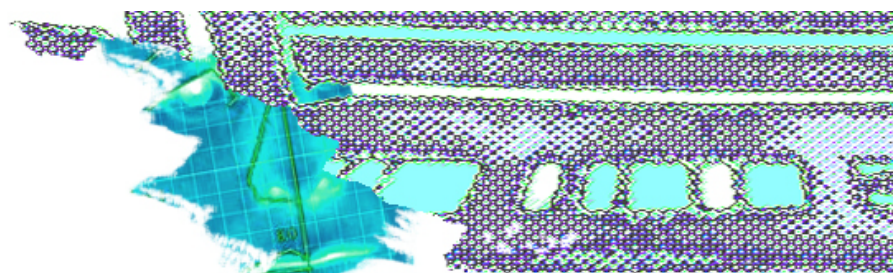
Damazio, Vera (2009). "Some Lessons from Memory Artifacts of Everyday Life: toward the design of memorable products". *IASDR 2009 (International Association of Societies of Design Research in Seoul, Korea)*. (manuskript)

Davis, Erik (1998). *TechGnosis*. London: Harmony Books, 2004.

Dawkins, R. (2003). "The Infected Mind". *The Devils Chaplain*. New York: Mariner Books, 2004.
Foppa, Klaus (1995). "On mutual understanding and agreements in dialogue" i *Ivana Marková, Carl Graumann & Klaus Foppa (red.) : Mutualities in Dialogue*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Goldhaber, M. (2006). "The value of openness in an attention economy". *First Monday*, 11(6-5).

Hagel III, John, John Seely Brown & Lang Davison (2010). "The Power of Pull: Joi Ito And Yossi Vardi Have Pull, And So Can You". *TechCrunch.com*. (fra udvalgte artikler fra bogen *The Power of Pull* af samme forfattere, New York: Basic Books, 2010)

Halbwachs, Maurice (1950). "Individual Memory and Collective Memory", "Historical Memory and Collective Memory". *The Collective Memory* (J. Francis J. Ditter, and Vida Yazdi Ditter, Trans. 1st Edition ed.). New York: Harper & Row, 1980.

Hermans, Hubert (2001). "The Dialogical Self: Toward a Theory of Personal and Cultural Positioning". *Culture Psychology* 2001; 7; 243.

Holland, Rob W., Merel Hendriks & Henk Aarts (2005). "Smells Like Clean Spirit: Non-conscious Effect of Scents on Cognition and Behavior". *Psychological Science*, Vol. 16 – No. 9.

Keferl, Maichel (2009). "Sekai Camera Gets a Test Run". *Japan Trends*. a scout Japan Project, 2009.
<http://www.japantrends.com/sekai-camera-gets-a-test-run/>

Köresaar, Ene (2009). "Vital Things: Objects in Life Histories, Life Histories in Objects".
<http://www.erm.ee/?=node=150>

Larsen, S. E. (1997). "By, rum og semiotik" i *Keld Gall Jørgensen* (Ed.) *Anvendt semiotik* (1st ed.). København: Gyldendalske Boghandel.

Manovich, L. (2006). The poetics of urban media surfaces. *First Monday*, Volume 11 (Special Issue #4: Urban Screens: Discovering the potential of outdoor screens for urban society).
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1545/1460>

Martin, R. (2009). "Sekai Camera's new reality". *Technology*. Japan Times Online, 2009.
<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nc20091014a1.html>

Munger, Dave (2007). "Smells we can't detect affect judgments we make about people". *Cognitive Daily*. Scienceblogs.com, 2010.
http://scienceblogs.com/cognitivedaily/2007/12/do_smells_have_an_impact.php

Nokia (2009). "Nokia Point & Find". Nokia.com, 2009.
<http://pointandfind.nokia.com/>

Roxborough, I. (1979). "Internal Obstacles", "Imperialism and Dependency". *Theories of Underdevelopment* (5th ed.). Hong Kong: The MacMillan Press Ltd., 1983.

Schacter, Daniel (2001). *How the Mind Forgets and Remembers – The Seven Sins of Memory*. London: Souvenir Press, 2007.

Snyder, Laurel (2009). "Addicted to Twitter". *Writers and Writing*.
<http://www.salon.com>

Sterling, Bruce (2009). "Augmented Reality: Miruko Your Third Eyeball". *Beyond the Beyond*. The Wired, 2009. (website)
http://www.wired.com/beyond_the_beyond/2009/09/augmented-reality-miruko-your-third-eyeball/
<http://www.youtube.com/watch?v=uFt6HvMIRk8> (3:37) (video)

Teilhard De Chardin, P. (1955). "The Birth of Thought", "The Deployment of the Noosphere", "The Modern Earth", "The Collective Issue", "Beyond the Collective: the Hyper-Personal". *The Phenomenon of Man* (B. Wall, Trans. Tenth Impression ed.). New York: Fount Paperbacks, 1983.

TonchiDot at TechCrunch50
<http://www.techcrunch.com/2008/09/17/tonchidot-madness-the-video/>

Villadsen, J. (2007). "Givne, gyldige eller gavnlige? – Menneskerettighedernes ontologiske status", "Nettets brede masker - internettet". *Det støjende samfund*. København: Museum Tusculanums Forlag.

TILBAGE TIL SPROGET ET KRITISK-HISTORISK BUK PÅ SPROGPSYKOLOGIEN I DANMARK

LARS CHANDRESH
HENRIKSEN
cand.mag. i dansk, psykologi og
sprogpsykologi Ph.d.

*"Discovery consists of seeing what everybody has
seen, and thinking what nobody has thought"*

Szent-Györgyi
Ungarnsk nobelpristager

Jamen, jeg blev da virkelig meget glad, da jeg blev inviteret til at skrive til Spindet om sprogpsykologiens historie. For et fagmenneske er det jo en dejlig anerkendelse af såvel mere som mindre strikte oplevelser.

Så jeg vil gå i gang, men må lige forudskikke en bemærkning: Hvis man regner med at jeg kommer her på min tekstuelle wheeling-chair og forsigtigt fjerner iltmasken for så at gylpe nogle anekdoter op om et par rørende og dybest set irrelevante episoder i fagets oldtid, ja så bliver der skuffelse i luften. For godt nok vil jeg fortælle om old times, men det er fordi jeg synes det igen skal være som dengang! Og vel at mærke ikke af nostalgiske, men af kvalitetsmæssige årsager.

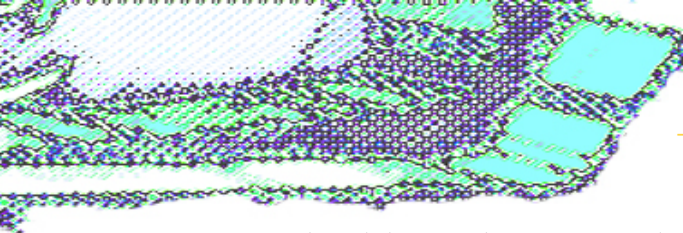
For jeg må tilstå at jeg tit sukker til Jesper at jeg_ i mit arbejde som censor - ofte bliver usikker på om det Copenhagen Business School jeg er på. Mange af opgaverne ligner faktisk grangiveligt bilag til ansøgninger i den mere hektiske del af dansk erhvervsliv.

Ja, noget er gået tabt. Og det vil jeg skitsere. Men for at forstå sprogpsykologiens opblomstring - og afblomstring! - er der noget om sprogets væsen der lige må være klart, nemlig at sprogbeskæftigelse er et farligt projekt. Og jeg mener så at det er derfor det

fører en skyggefuld tilværelse i dagens sprogpsykologi.

Sproget er nemlig ikke et uskyldigt og neutralt emne man bare kan gå i gang med at kigge efter i sømmene. FOR SPROGET VIL IKKE STUDERES, det har kognitive modhager. Modsat fx astronomiens og botanikkens genstande der ikke har noget forhold til at blive studeret. Sagen er at sproget - dvs sprogrefleksion - er et FORTRÆNGT emne. Sproget har tidligere været oppe i bevidstheden - nemlig i modersmålsindlæringen - og er så blevet forkastet. Børn er jo suveræne grammatikere. Deres metasproglige analyser oplever vi bare ikke, kun når de pibler frem i deres eksperimentallingvistik som fx formen: *jeg løbede*. Der får vi et indblik i værkstedet. Sproget som emne er altså jaget ud af bevidstheden, men naturligvis ikke sproget som praksis. Som det er blevet udtrykt: "Sproget er til at tale med, ikke om" (husker desværre ikke kilden). Det lever i baggrunden, i lavbevidstheden. Som rørende bevidnet i det følgende:

I en gammel grønlandsk ordbog står der som forklaring, oversættelse, til ordet *panygmak* "= nål". Det er forkert. Ordet betyder - min datters! Denne fejltypet træffer man undertiden i opdagelsesrejsendes optegnelser - og den er jo virkelig gribende. Via denne lille fejl er vi næsten tilbage i snehytten med den fremmede, noget mærkværdige sprogforsker og den velvillige grønlander der gerne vil hjælpe, men ikke helt forstår hvad det er den mærkelige mand vil. At det kan være noget så dagligdags og ligetil som sproget er svært at forstå. Og når den hvide mand tager en nål op i hånden og spørger hvad det er, ja så svarer grønlanderens så godt han kan ud fra sin forståelse af den andens interesser.

Da sprogerkendelserne bare spruttede op / Sprogpsykologiens konstituering

Den vidunderlige amerikanske sprogpsykolog Hayakawa (1939) hidsætter følgende situation:

Manden og konen i den lille provinsby sidder hyggeligt i deres lænestole, indtil manden pludselig stirrer ud gennem vinduet og udbryder: "Der går den kvinde pastor Olsen sov med i nat!". Konen kommer til vinduet og siger skuffet/forulempet: "Jamen, det er jo fru pastor Olsen". Hvortil manden svarer: "Ja, har jeg sagt andet?".

Men det har han jo. Imidlertid skulle der en hel del sprogrefleksion til for at redegøre for det. Fx skulle kommunikationssituationen inddrages. Det var den grækerne ikke kunne klare. De havde store problemer med det de kaldte deiksis, altså de ord der får betydning ud fra situationen, dvs. *jeg* og *du*, *her* og *nu* og udbygninger heraf. Men i 60'erne kom der en mere social, en mere fyldestgørende sprogforståelse. Og ikke mindst med sprogpsykologien.

Ok, hvad var det så der skete? Jo, der skete det at Jesper og jeg og flere med os begyndte at læse dansk der tidligt i 60'erne. Man kunne vælge at vægte sprog eller litteratur i faget, og vi var altså en del sprognysgerrige.

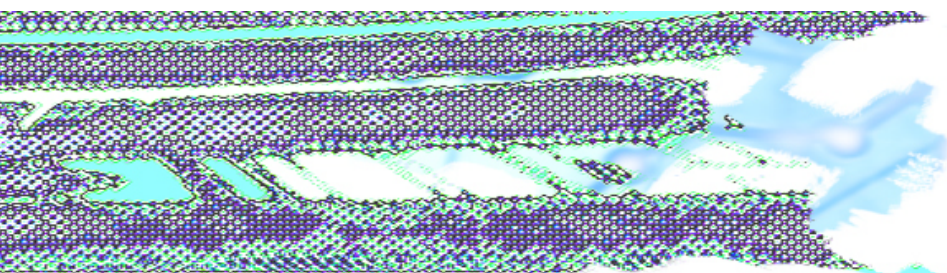
I september 1964 vandrede jeg altså ind til Københavns Universitet på Frue Plads, videbegærlig og rimelig optimistisk. Min dansklærer havde da i hvert fald rost mig for min sproglige kyndighed. Ok, jeg sank så lidt i knæene, da jeg så den latintalende ørn højt over den enorme port. Men så meget desto klogere måtte de vel være herinde i disse ærværdige haller.

Det var de vist også, men særlig pædagogiske var de ikke. Men det var nu ikke det værste. Det værste var det pensum som de – med 2000 år på bagen – fremlagde for os som den rimelige og naturlige måde at nærme sig

sproget på. Det var lingvistikens selektion, det var kulturens selektion: grammatik, fonetik og sproghistorie. Fremlagt af nobelt klædte alvorsmænd der tilkastede os smuler af deres tilsyneladende bundløse lærdom. Der blev overarbejde på hjernerne i auditoriet, når de åbnede for deres velærværdige og urgamle videnslagre – og det flød fra dem. Ret ufordøjeligt. Ret uforståeligt. Og dengang faldt det os jo ikke ind at mærke os frem til at det var dem der var respektløse og uprofessionelle i deres formuleringsligegyldighed. Denne sproglige uhøflighed blev derimod udlagt som stor forstandighed (mange steder er det desværre stadig sådan at fine – og uforståelige – ord modtages med andagt i stedet for protest).

Så vi sad der i lokalet – 2-300 danskstuderende – og kæmpede med lingvistikens svære tilgængelighed. Der var askebægre i lokalet, og man kunne – måtte – sidde og ryge midt under undervisningen. Så lidt spændende var det jo alligevel. Men det krævede virkelig koncentration. Og indimellem disse frontalangreb fra katederet gled vi da heldigvis ud i vore egne tanker, drog på mental langfart. Man sad og lavede sine egne sprogiagttagelser og sprogrefleksioner. Men de blev hurtigt mødt og presset væk af den internaliserede universitethed – hvad enten de kom eksplicit frem eller ej: mon ikke de overmennesker ved bedst. I forhold til mine egne irrelevante småsager. Ja faktisk ret barnlige kan jeg nu godt selv se. Så bare hjem og læse på lektierne.

Men der var jo også en fritid, og der var andre sprognysgerrige. Der var små snakkegrupper. Ja, der var DE SKÆVE VINKLERS HOLDEPLADS. For nogle selvfølgelig blot en kort fase i studiet, indtil de fik beståelser og titler. For andre en oase. Jeg blev hængende – ikke mindst fordi der var en fantastisk oase-mester, eller hvad det skal kaldes. Og det var jo Jesper. Han var, vil jeg sige, en art sprogets Georg Brandes. Han samlede ligesindede omkring sig. Han tiltrak kættere. Jeg sad tit i givende nattetimer og snakkede og erkendte med Jesper. Jeg deltog

med stort engagement i disse brainstorme og erkendelsesorgier Vi boltrede os i indsigter. Man fik en god og stærk sprogidentitet af at være i nærheden af Jesper. Alle sidespringene, alle irrelevanserne, alle de unyttige og uholdbare sproglige flyvskheder, de fik her grobund. Før faget eksisterede. Men det var herudaf faget voksede op. Fantastisk at alle vores okkulte uartigheder pludselig en dag fik respekt og plads i verden. Det var da til at blive svimmel over.

Og det var Jesper der plantede vores sprogforståelse i verden. Det var ham der installerede programmet på kulturens computer. Han fik gjort vores hvirvler af indsigter og spørgsmål og nysgerrigheder til et fag. Ikke bare små sjove tanker hos Jesper på Regensen, men et fag med pensum og aflønnede undervisere og hele baduljen – et fag med et navn. Og navnet var sprogpsykologi.

Et vidunderligt navn – som altid har været svært at definere men som også altid har sat spændende associationer i gang. Og hver gang når folk lige siden har spurgt mig om fagets indhold, har jeg småumklende sagt noget med at det var lidt vanskeligt at definere – men hvad troede de selv det var? Og jeg har altid – ALTID – med fuld sandhed kunnet respondere på deres forslag med at svare: "Ja, det der, det er det nemlig også". Og jeg får faktisk ikke så sjældent på den måde virkelig gode ideer.

Der var grøde i sprogluften der sidst i 60'erne. Der blev åbnet op, rammer blev sprængt. Man kan sige at kodeordet var kontekst, både i politik og videnskab. Tæt på sprogpsykologien havde vi så sprogsociologien med den karismatiske Baumann Larsen.

Man kunne blive helt svimmel af erkendelsesfryd. Så meget desto mere som de fleste af de nye begrebet – fx kontekst og sproghandling – ikke er opfindelser; de er opdagelser af fænomener der altid har været i sproget. Blot ikke erkendt og derfor ikke navngivet. Vi var befrielsestropper der kom det

trængte sprog til undsætning.

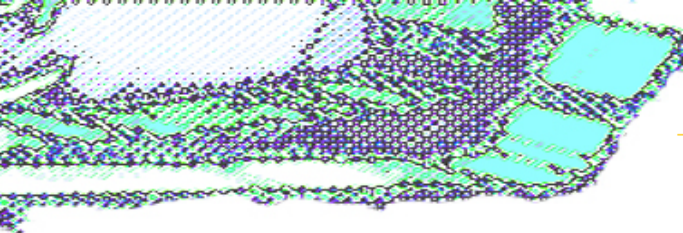
Således har sproghandlingen altid eksisteret – selvfølgelig! Det er jo det sproget bruges til. Den har bare ikke haft et navn, hverken hos sprogforskere eller sprogbrugere. Men den er erkendt:

*Sergenten og den menige er i byen sammen.
På et tidspunkt beder sergenten den enige om
at hente et sæt øl til."Er det en ordre?",
spørger soldaten.*

Altså hvad er vores relation lige nu? Er din sætning en ordre eller en anmodning? Der er jo forskellige sanktioner, alt efter hvilken sproghandling der er tale om. Sproghandlingen har altid været et levende fænomen. 60'ernes nye sprogopdagelser var blot det fortidens sproggranskere ikke havde fået øje på. Så det var bare virkeligheden der væltede ind over os. I kan måske dårligt sætte jer ind i det. Men det var en jordrystelse at opdage adressatrelevansen – at modtageren ikke bare stod derude og lyttede, men var tilstede i selve sprogproduktionen.

Jeg gik engang forbi et lokale i en stor undervisningsinstitution. Der var åbenbart gang i timen derinde, og følgende sætningsfragment trængte ud til mig: ...og sidst i december holder de alle sammen en fest hvor de tager et grantræ ind i stuen, pynter det og giver hinanden gaver...

Det var magisk at jeg ikke bare kunne høre at han talte – men også hvem han talte til. Modtageren, dvs afsenderens modtageropfattelse, er tilstede i enhver sætning. Nina, min kollega, var meget optaget af en fest hun ville holde. Hele dagen på arbejde gik hun rundt og talte om den. På et tidspunkt stod hun sammen med en og sagde: "Og så kommer Frederik". Senere så jeg hende stå med en anden: "Og så kommer der en der hedder Frederik". Samme information, men serveret forskelligt alt efter modtagerens forudsætninger. I en vidunderlig bog Jesper kom og smed på bordet – Watzlawick m.f. *Pragmatics of Human Communication* (1968) – tales der om at al

kommunikation kan ses i indholdsperspektiv og relationsperspektiv. Altså at man altid udtrykker sin opfattelse af den anden. Som i Frederik-eksemplet. Og som i følgende vittighed:

A: Hej, jeg hedder Knud

B: Jeg hedder generaldirektør Andreassen

Metakommunikation hedder det også. Men det tør jeg slet ikke komme ind på her. Så ville jeg ikke kunne love at opføre mig ordentligt. For det er da fuldstændig mindblowing!

Og sådan vrimlede det med vilde ting da sprogpsykologien blev født. Og vi kunne stå og pege fingre ad grammatikere og lingvister og sige: "Hvad er det dog for et amputeret sprogsyn I har. Det svarer til at man synes det eneste interessante ved en bil er dens konstruktion og opbygning, som man kan undersøge på værkstedet. Mens det der sker ude i trafikken ikke hører med".

At se bort fra det der faktisk sker med ens udvalgte emne – vi kunne bare ikke fatte det. En svensk lærebog havde eksemplet med skiltet ADGANG FORBUDT I BADEBUKSER, placeret foran en nudistlejr eller en kirke. Et vidunderligt bevis på kommunikationssituationens betydning. Jeg tror også at kærester og andre sagesløse personer måtte lægge ører til disse mageløse erkendelser.

Mange af de nye forståelser kom i øvrigt fra faget pragmatik på danskstudiet (ved pionererne Niels Erik Wille og Peter Harms Larsen). Men hvor det end kom fra – det var "fritænkeriets" tid, åbningernes tid.

Det var bevidsthedsudvidelse, det var emneudvidelse. Nye forskningsgebet dukkede op, bare man slappede af og gav slip!

- 1) Svensk sprog var et nobelt emne der hørte til sprogvidenskaben. Den danske oplevelse af svensk som svært og mærkeligt er et nyt emne der hørte til sprogpsykologien

- 2) Grammatik var et nobelt emne der hørte til sprogvidenskaben.

At grammatik opleves som kedeligt er et nyt emne der hørte til sprogpsykologien

- 3) Etymologi – læren om ordenes oprindelse og udvikling – var et nobelt emne der hørte til sprogvidenskaben. Sprogbrugernes interesse for etymologi er et nyt emne der hørte til sprogpsykologien.

Jeg har skrevet om alle tre fænomener. (1: Henriksen 1981, 2: Henriksen 1995, og 3: 1993a og 1993b). Det sidste kalder jeg etymologisme:

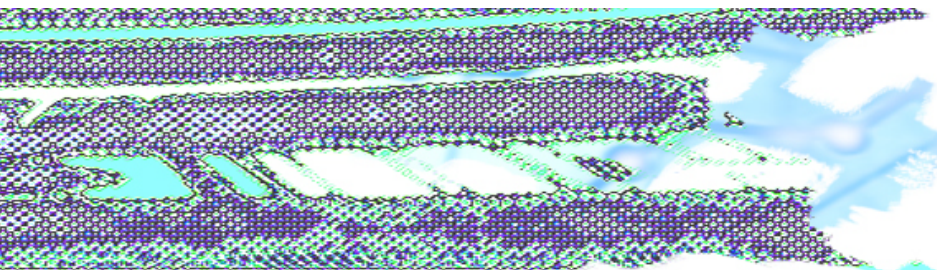
I mange år skrev jeg dagligt en lille rubrik der hed "Dagens Ordhistorie". På et tidspunkt spurgte jeg mig selv hvad avisens, det vil sige læsernes interesse var. Og jeg kom frem til at etymologiske forklaringer lindrer sprogets grundsmerte. Som er at ordet er arbitrært, vilkårligt. Det vi oplever med så stor selvfølgelighed – at dyret hest hedder *hest* – det er bare en historisk tilfældighed. Dette er tabu og derfor fortrængt. Storm P. har udtrykt selvfølgeligheden således: "Det er egentlig ganske pudsigt. Tyskerne siger Pferd, franskmændene kalder det cheval. Men det ER jo en hest!".

Kulturnormer – herunder sprognormer – er frihed, forklædt som nødvendighed!

(Jaja, den formulering har været mange år om at nå frem til)

Men alle disse nysgerrigheder er på retur i dagens sprogpsykologi. Jo, der er virkelig frie sjæle tilbage. Men en stor del af sprogpsykologien er nu blevet dels business, dels naturvidenskab.

Endelig i 60'erne blev sproget set og værdsat i sig selv i sprogbeskæftigelserne. Åh kan I ikke mærke sprogets fryd over at få lov at være til. Men det blev sprogets korte sommer. For lynhurtigt skulle sprogerkendelsen tjene diverse

formål. Og væk var fascinationen af sproget som fænomen. Hvilket dog må være noget centralt i en humanistisk videnskab. Nu er det gledet over i noget naturvidenskabsagtig empiri hvor man står på gaden og tæller hvor mange mennesker der går med grønt halstørklæde og opregner eventuelle korrelationer med køn, ugedage m.m.

Men faget er og bliver for mig DE SKÆVE IDEERS OASE. Og det er det jeg gerne vil have det skal blive igen. Det er sgu blevet for pænt og checket og Novo Nordisk-agtigt. Come on, Sprogpsykologi, smid nu slipset! Lad os sammen frydes over sproget og dets veje.

Sprogoplevelsens historie

Sproget er altså et uregerligt emne. Og det er derfor det har haft den hårde skæbne at det i 2000 europæiske år IKKE ER BLEVET SET OG VÆRDSAT PÅ SINE EGNE PRÆMISSER.

I Grækenland skete, som Paul Diderichsen skriver i bogen *Sprogsyn og sproglig opdragelse* (1968): "den skæbnesvangre identifikation af logik og sprog". Ethvert emne begynder sin videnskabelige løbebane i en given kulturel, ofte meget praktisk, sammenhæng. Stjernevidenskaben var motiveret af behovet for en brugbar kalender osv. Da sprognysgerrigheden piblede op i Grækenland, var det i en filosofisk sammenhæng. Det blev grammatikken - det mest overflødige aspekt af sproget! - der fangede interessen. Og denne skævvridning af det arme sprog fortsatte, dels pga filosofiens høje status, dels pga. de politisk-kulturelle udviklinger der gjorde latinen til sprogtilgangens centrum. Sprogforståelsen blev altså formet af et skriftsprog, oven i købet et dødt skriftsprog. Det tog århundreder før sprogforskernes egne modersmål blev kendt værdige til udforskning. Ja, beskæftigelsen med det talte sprog er kun lidt over 100 år gammel (hovedindsatsen her gjordes af vores egen sprogpsykologiske helt Otto Jespersen).

Sprogets korte sommer

Selv med den på mange områder befriende strukturalisme i 30'erne fortsatte goldheden. Man syntes stadigvæk at den relevante tilgang til og

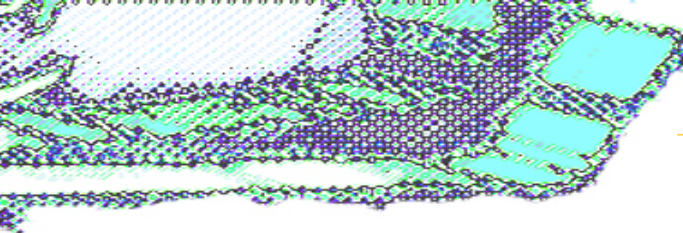
informationsuddragelse af fx sætningen *Skyd!* var det det var en imperativ med nul-morfem som endelse. At det i en given situation var en magtanvendelse mellem mennesker - der kunne have fatale konsekvenser for andre, ja det vedkom ikke sprogbeskæftigelsen.

Sådan kunne sprogvidenskaben gerne have fortsat, hvis ikke den var blevet pånødet fornuft - udefra! Det var ikke fra sprogforskningens eget mandskab indsigerne kom. Nej, der skulle andre fagfolk til. Antropologer fx har tit klare sprogindsigter. De er i marken og oplever sproget i levende brug, ofte uden skriftlig refleksionstradition. Det krævede således antropologen Malinowski for at klargøre "the context of situation". Og man må jo sige at den term - den synsvinkel - fik ret stor succes. Så endelig kom Austins *How to do things with words* (1962) og i forlængelse heraf Searles *Speech Acts* (1969) med den endelige befrielse i form af forståelsen af sproghandlingen. Endelig langt om længe blev sproget set og oplevet på egne præmisser. Den der udtaler sætningen *Hvad er klokken?* oplever jo ikke sig selv som producerende en spørgende sætning med omvendt ordstilling. **Endelig blev sprogforskernes nysgerrighed og forståelse KONGRUENT med sprogbrugernes.**

Sproget blev set, alle hyldede det. Der var stor glæde over det var kommet i sin rette sammenhæng. Kommunikation blev hovedordet. Kontekst, kommunikationssituation - bare derudad.

Men så i sprogpsykologi røg barnet ud med badevandet. Der er ikke meget sprog tilbage. Der er kommunikation, der er forståelse - men ordene, hvor er de? Ordet er blevet et uartigt ord!

Der er her en misforståelse man skal være sig for: at sidde fast i at anskue et emne på andres præmisser, pakket ind i andres oplevelser. Det er fx det vi har kunsten til at dirke os ud af. At man synes at lingvister er snæversynede i deres arbejde med ordene, medfører jo ikke at man

ikke selv kan forholde sig anderledes til dem. *Abusus non tollit usum*, som en gammel romersk retsregel lød: Misbrug udelukker ikke brug.

Jesper og jeg har gennem årene drillet hinanden meget med at han snarere var kommunikationspsykolog og jeg snarere var ordpsykolog. Men vi kunne dog mødes i sprogpsykologi. Nu bliver selv ordet *sprog* hetzet og fortrængt af *sproglighed*.

Jeg har kæmpet hårde kampe for det kommunikative syn på sproget. Men nu er kun det kommunikative syn tilbage, sproget er forsvundet: STAKKELS LILLE SPROG, STAKKELS STORE SPROG!

HUPS – hvad skete der lige med afsenderen!

Det forekommer mig at der i sprogpsykologien er sket en mærkelig forskydning – for nu ikke at bruge værre ord. Det er som om kun modtageren er tilbage og afsenderen helt forsvundet. Det er da en noget ejendommelig fragmentering af vores forskningsfelt – sprogudfoldelsen.

Harris beskriver i *Signs, Language, and Communication* (1996) hvordan han reagerer ens på en mørk sky og vejruddisgen. Begge dele fremkalder den handling at han medbringer sin paraply. Jamen det er da til at forstå. Men nu er der jo andre sprogoplevelser end modtagerens. Der er jo – big surprise – afsenderens.

En af mine venner fortalte mig engang at han i sin tidlige barndom havde boet i et hus hvor der lige overfor var et ungpigeværelse med tilhørende ungpige. Ved aftenstid klædte hun sig af – og blev ivrigt beskuet af sin ven.

Senere i livet mødte han hende, og hun afslørede for ham at hun udmærket var klar over beluringen og nød denne uskyldige striptease. OK, forskellen på striptease og afklædning – den var der ikke for min ven, modtageren. Men for hende, afsenderen var den jo stor. Ret ejendommeligt at udelukke al tale om intention. Så meget desto mere som store dele af samfundet er bygget op omkring dette

fænomen. Retsvæsenet – og den almindelige forståelse – ser en stor forskellen mellem om en mand får en faldende tagsten i hovedet eller om den bliver kylet imod ham. For hjerneskallen er resultatet det samme, ligeledes for vagthavende kirurg, men...

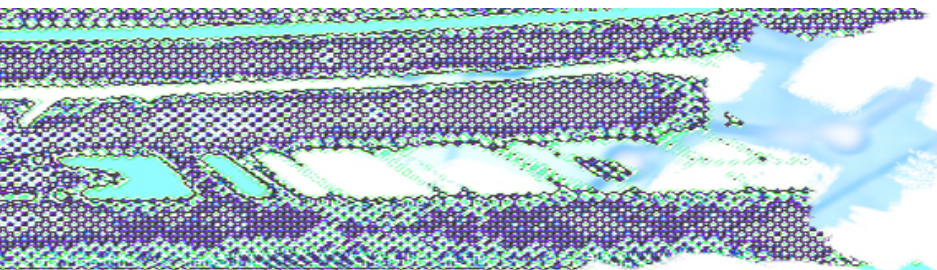
OK, det er lidt mærkeligt at skulle argumentere for det her overfor kyndige sprogpsykologer og sprogpsykologer in spe. Men jeg har oplevet at fænomener som misforståelse og rævesøvn er meget uvelkomne. Så lad os dog turde se virkeligheden i øjnene – og ikke lade smarte teorier blænde os.

Udgangsfanfare

Jeg siger ikke at al sprogpsykologi skal foregå med lukkede øjne og fingrene i ørerne dybt nede i psyko-lagene. Men det lyder da i øvrigt som en meget inspirerende metode! Jeg siger heller ikke at vi skal holde os væk fra at medvirke til at kvalificere mennesker til at lave demagogiske kommunikationsfremstød for at få folk til at købe aldeles unyttige ting (og lade dem selv betale for alle reklameomkostningerne). Men det var da en smuk og menneskekærlig bestræbelse. Men jeg siger det ville være gavnligt med et sted på universitetet – en oase – hvor ens egne medbragte oplevelser var relevante. Og jeg siger at det ville være dejligt med en etisk vinkel midt i al kommunikationsteknikken.

OK, det er jo rimeligt idealistisk alt sammen. Og når man læser et fag på universitetet, vil man jo gerne at det ender med at man tjener nogle penge. Så man kunne overveje om ikke sprogpsykologi var bedre tjent med udelukkende at være et bifag, lige et pif på ens hovedfag. Måske er vi sprogpsykologer en slags sprogets kaospiloter!

For det er jo et særegent fag. Fx er vi altid tæt på vores forskningsmateriale – modsat ægyptologer, zoologer og mange andre. Vi kan til enhver tid forske – vi kan bare lukke øjnene og med William James begynde på introspektion. Hvis historielæreren, der i går belærte os om at Christian IV døde i 1648, nu i dag hæsblæsende fortæller os at nyere forskning

at det faktisk skete i år 1647 – ja så må vi bare sige javel og prøve at huske det til eksamen. Men hvis dansklæreren dukker op en dag og forkynnder at *hest* faktisk på dansk hedder *hester* i flertal, ja så kan vi bare trække på skulderne. Det preller af, for sproget, det er vores. **Sproget, det er vores!**

Jeg indleder altid mine timer i sprogpsykologi med at sige to ting:

- 1) Hvis jeg siger noget I ikke ved i forvejen, så bare hurtigt ræk hånden op og jeg vil bede om undskyld. For vores fag er bevidstgørelse.
- 2) Hvis I ikke har ligget i lange søvnløse nætter og hamret hænderne ned i puden eller dynen og stønnet så vildt at jeres medsovere er vågnet: JAMEN HVAD ER SPROGET DOG FOR NOGET! - ja, så tror jeg ikke det her kursus er noget for jer.

Nogle bliver helt matte i ansigterne. Det er gerne dem der undervejs dropper ud. Andre smiler og synes jeg er vældig morsom. Og provokerende. Og nogle – faktisk ikke så få – synes jeg er inspirerende og dejligt inviterende. Det er de nysgerrige og modige, dem der virkelig tilegner sig de erkendelser der kommer i timerne – i stedet for bare at lære noget udenad. Det er dem der ofte udbryder: "Nåja, det er også rigtigt. Det vidste jeg egentlig godt". Og hvis de efter timen bliver spurgt af andre studerende hvad de har lært, kan de finde på at svare: "Jeg har ikke lært noget – men jeg er blevet klar over en del!".

Og det er den slags folk der varmer mit sproghjerte ved eksaminerne. Jeg prøver her altid at spørge ind til folk inderste nysgerrighed. Jeg stiller mange spørgsmål, men de er altid på præmisserne, en del af det flow den studerende har vist. Og når et svar så lyder som følgende: "ja, det har jeg da faktisk aldrig tænkt over. Men lige et øjeblik, jo, det må jo hænge sådan sammen at..." ja, så ved jeg at den indiske

gudinde for sprog - Vak - smiler ned til os. Så er der en der har gjort faget til sit eget.

Se hvor dejligt det er når hun smiler!

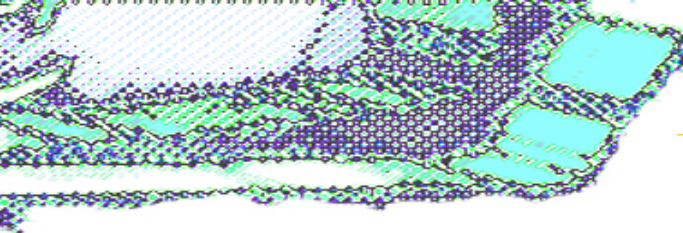
Henvisninger:

Hayakawa, S. I. (1939). *Language in Thought and Action*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1968.

Watzlawick, Paul, Janet Beavin Bavelas & Don D. Jackson (1967). *Pragmatics of Human Communication*. New York: Norton, 1968.

Searle, John R. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970.

Andersson, Jan og Furberg, Mats (1966). *Sprog og påvirkning*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1975.

Diderichsen, Paul (1968): Sprogsyn og sproglig opdragelse. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1968.

Henriksen, Lars (1981). "Sprogets Teater eller Om Det Bevidsthedsudvidende i At Studere Svensk". *Nordisk Kontakt*.16. 1981:1213-16.

Henriksen, Lars (1993a). "Modersmålets Socialpsykologi: Om konflikten mellem ordenes vilkårlighed og deres nødvendighed" i: *Festskrift til professor Mogens Baumann Larsen. Sociolingvистiske temaer*.1993a:19-48.

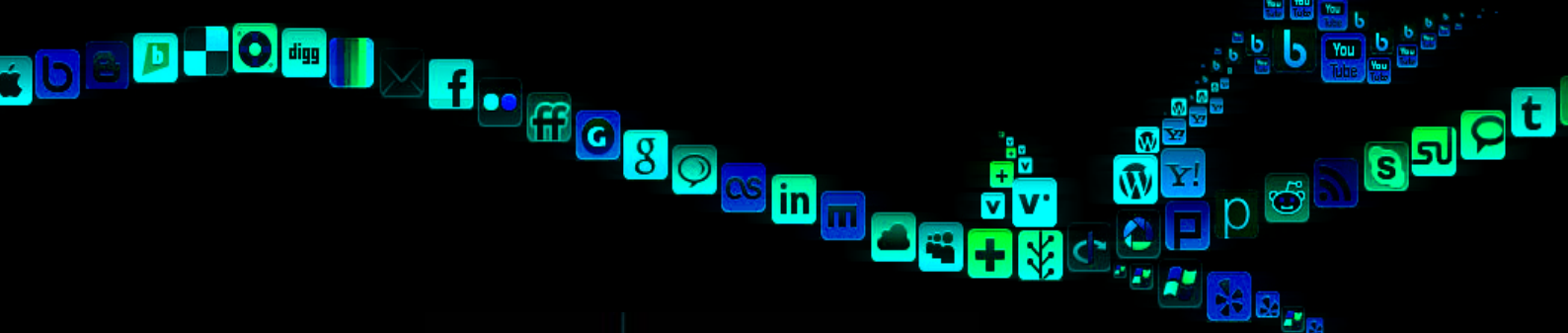
Henriksen, Lars (1993b). "Den etymologiske dimension". i: *Kunøe, M. & Larsen, E.V. (udg.) 4. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog. Århus Universitet*. 1993b:134-45.

Henriksen, Lars (1995). "GRAMMATIK? - Så har vi balladen!". *Mål & Mæle* 2. 1995.

Austin, John. (1962). *How to do things with words*. 1962.

Harris, Roy (1996). *Signs, Language and Communication*. London: Routledge, 1996.

INTERAKTIONSSTUDIER I EN GEORGE JETSON TID

BENT HOLSHAGEN
HEMMINGSEN
BA i japansk;
stud.mag. i sprogpsykologi

Blink blink! MSN vinduet råber på min opmærksomhed i bunden af skærmen. Bip bip! Endnu en sms bider min egen sms'er i halen. Plop! Jeg skulle lige tjekke den kollektive tankestrøm igennem Facebooks statusopdateringer, og pludselig var bundlinjen i min browser segmenteret og beklædt med små ivrige, røde talebobler. Verden er holdt op med at ringe, men den kan ikke lade være med at skrive. Men er vi interaktionsinteresserede blevet teoretisk kyndige til at diskutere disse allerede etablerede former for interaktion?

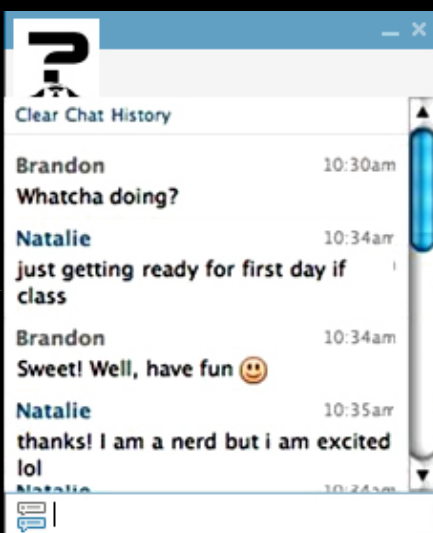
Dette er ikke en teoretisk diskussion, men blot et perspektiv, så jeg må bede læseren om ikke at falde ned af stolen i ærgrelse over, at det ikke i denne artikel bliver rigtigt skarpt eller tungt.

Jeg har lagt mærke til en særlig uvane, som man møder overalt. Man kan kalde det en fordom. Man møder det både i form af sammensatte ord, så som SMS-samtaler, eller når 'voksne' mennesker forarges over unges chatsprog. Hvorfor tror vi at chat og texting er gamle ord i nye flaskeposter? Det hviler på samme dumme forestilling om at interaktion er baseret på samtale, snarere end omvendt. Hvis man i stedet forestiller sig tale som handling, og chat som et kommunikativt rum, så affejer vi på forhånd alle forestillinger om sproglige idealer. Den norske psykolog Ragnar Rommetveit (skriver at man bør betragte ellipse (udladelser) som prototypen for verbal kommunikation under ideale omstændigheder af komplet komplementaritet i en intersubjektivt etableret, midlertidigt delt social verden.

Selvom at Rommetveit blot danser om den varme grød, og lader man hans 1974-klodsede ordvalg i fred, så skriver han faktisk, at ideal kommunikation er det modsatte af såkaldt korrekt sprog. Jo mere, som er forstået (under- eller ind-), jo mindre behøves sagt. Det sagte eller skrevne i en samtale, er altså vores handlinger, med hvilke vi prøver at gelejde den truede kommunikative situation ud af potentielle farezoner. Hvorfor så skrive "jeg er straks tilbage", når "brb" (be right back) virker fint?

Men vi må passe på, at vi ikke falder tilbage i samme faldgruber, som de der analyserer 'ungt sprog' og 'chat sprog' som velfungerende fordi de unges ord: "står for noget andet korrekt sprog". Det er retrofuturisme, at tro at man kan analysere chat og texting med gamle lingvistiske idéer, fordi man tænker på moderne eller fremtidige former for interaktion ud fra gamle behov og tankegrundlag. Man må i stedet tænke tid, rum og sammenhæng. Hvor, hvornår og hvorfor tekster vi eller chatter vi i stedet for at ringe? Hvad betyder chat-boxen eller SMS-formatet for beskeden, eller endda forventningerne og forståelsen?

Konstant texting, evige navlefnulleragtige statusopdateringer på Facebook og hele Twitter microblogging kulturen har medført mange variationer af det skeptiske og kyniske spørgsmål: "Hvad rager din aftensmad mig?" Leisa Reichelt giver et bud på et fornuftigt svar. Med sit 'ambient intimacy' begreb placerer hun disse næsten uredigerede kollektive tankestrøms-tankestrømme i en nærværende baggrund. Vores venners og frænders personlige fortællinger i 140 tegn er ikke centrum for vores fokus, men krydrer vores billeder af disse mennesker. De giver os en fornemmelse af at disse mennesker eksisterer i vores liv her og nu, frem for der og dengang. Det må have implikationer for vores kollektive erindring. Der er mange områder, at tage fat på, og vi er dårligt kommet i gang. For tiden undrer jeg mig f.eks. over følelsesudtrykket i chat emoticons (læs: smileys).

BentHemningsen undrer sig over om man hvorledes man kan skabe et samtaleanalytisk system til at behandle brug af emoticons i chat.

10 min siden via Spindet

[Svar](#) [Genspind](#)

RoyHarris @BentHemningsen Når vi adskiller beskeden fra afsender og omstændighed, flyttes sprog til et 'autoglottisk' rum. #integrationellingvistik

10 år siden via *Rethinking Writing* (pp. 236)

[Svar](#) [Genspind](#)

BentHemningsen @RoyHarris Du mener altså ikke at man kan analysere sprog udenfor sammenhængen? Er der ikke universelle træk, som vi kan prøve at forstå?

8min siden via Spindet

[Svar](#) [Genspind](#)

RoyHarris @BentHemningsen Når vi definerer tegn efter sociale konventioner står vi tilbage med en uevne til at redegøre for modstridende definitioner.

10 år siden via *Rethinking Writing* (pp. 66-8)

[Svar](#) [Genspind](#)

RRommetveit @BentHemningsen @RoyHarris Konventioner er misvisende, lad os hellere tale om situationelle 'kontrakter'.

36 år siden via *On message structure* (pp. 55-9)

[Svar](#) [Genspind](#)

BentHemningsen @RRommetveit Men hvordan bliver 'kontrakter' for emoticon-brug til? Eksisterer der ikke nogle konventioner som vi tillærer os?

7min siden via Spindet

[Svar](#) [Genspind](#)

RRommetveit @BentHemningsen Vores semantiske kompetence hviler på et socialt samspil af sprogligt medierede kognitive og emotive perspektiver, snarere end konventioner.

36 år siden via *On message structure* (pp. 58)

[Svar](#) [Genspind](#)

PerLinell @BentHemningsen Dybest set beror samtale ikke på forståelse, men vi tilvejebringer fornemmelsen af forståelse sammen i dialog #dialogisme

15 år siden via *Mutualities in Dialogue* (pp. 181)

[Svar](#) [Genspind](#)

WJames Vi flygter ikke fra bjørnen fordi vi er bange, vi bliver bange, fordi vi flygter fra bjørnen. @PerLinell

120 år siden via *Principles of Psychology vol. 2* (pp. 449-50)

Genspundet af **BentHemningsen**

[Svar](#) [Genspind](#)

BentHemningsen @PerLinell Hvordan redegør vi så for det rum af tid, hvor emoticons som et følelsesudtryk bliver til? Nettet er en arms længde fra ægte respons, fordi vi responderer gennem ENTER-tasten.

2min siden via Spindet

[Svar](#) [Genspind](#)

[mere](#)

BentHemningsen

118 spind

Hjem

[@BentHemningsen](#)

[Direkte Beskeder](#)

[Favoritter](#)

[Genspind](#)

søgning

Lister

Lister er tidslinjer indeholdende venner, familie, kollegaer, sportshold, osv., som du selv bygger .

[Sprogpsykologi](#)

[Spindet](#)

[Integrationisme](#)

[Dialogisme](#)

[Ny liste](#)

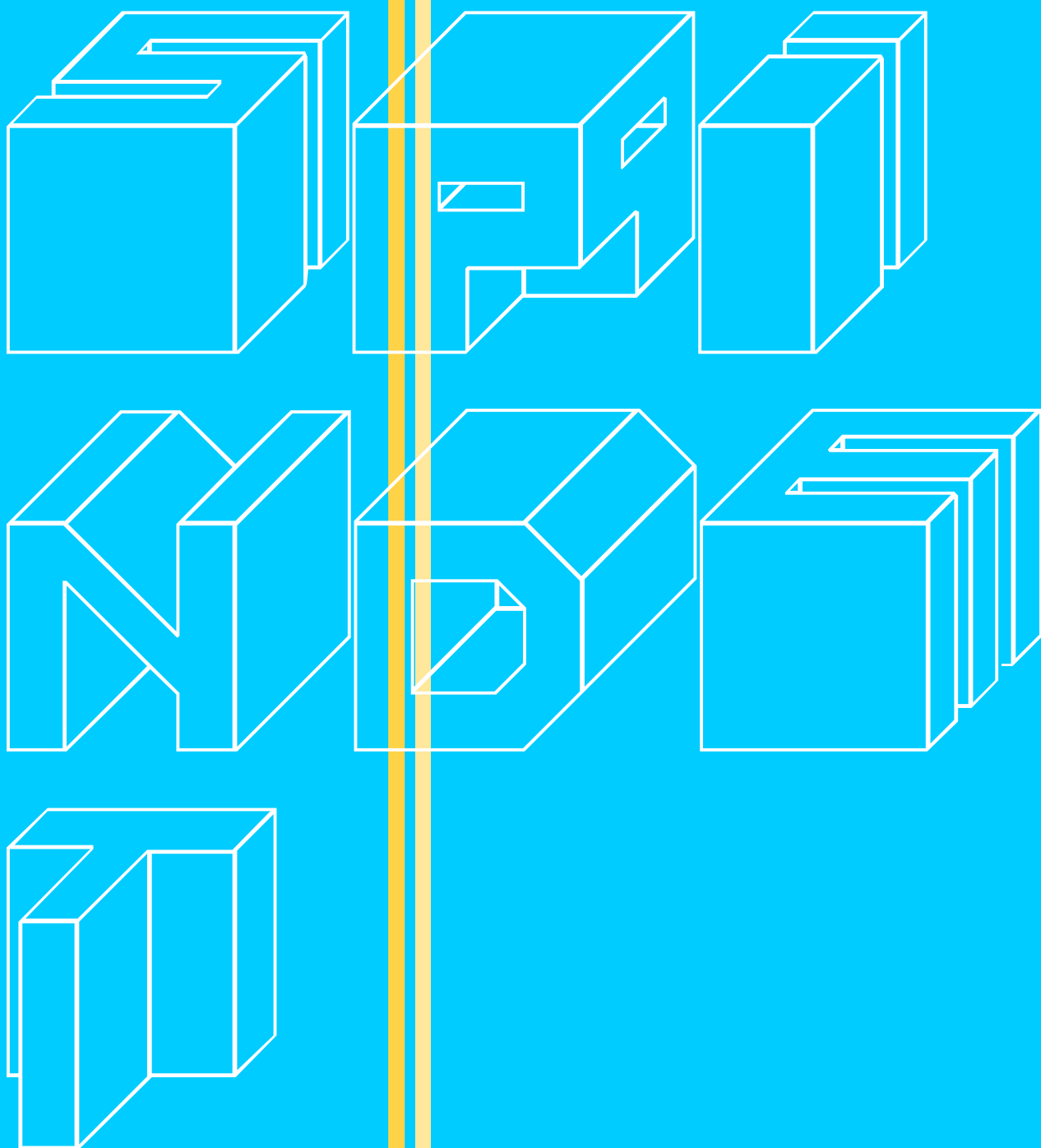
[Hyppige emner](#)

[#Sprogpsykologiskdatedating](#)

[#Integrationellingvistisk](#)

[#Dialogisme](#)

[#Hvadskalvistilleopmedemoticons](#)

OFF TOPIC

"KAN VI FORANDRE VERDEN MED KOMMUNIKATION?"

SUNE RASK
BA i lingvistik & retorik;
stud.mag. i sprogpsykologi

Det er et svært spørgsmål at besvare, men Karin M. Laljani og Lars Ludvigsen prøver i deres bog 'Bæredygtig Kommunikation'. Forfatterne slår et slag for at hele kommunikationsbegrebet skal ændres, så det ikke kun handler om at formidle og overbevise, men om, at selve kommunikationshandlingerne bliver bæredygtige. Derfor skal kommunikationen være faktabaseret og transparent.

Bogen henvender sig til virksomhedernes ledere og kommunikationsfolk, for det er dem, der skal bære forandringerne igennem. Bogens projekt er at få virksomheder til at ændre både den måde de tænker og handler på – og specielt den måde de producerer på. Det skal ske ved at arbejde bevidst med en række principper: etik, transparens, fakta, udfordringer, profit, konsistens og originalitet. De opstiller en metode 'Udfyld 40 felter', som bruges til at identificere og klassificere virksomhedernes kommunikationshandlinger.

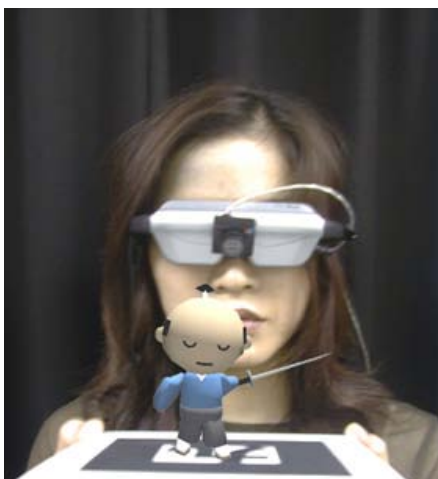
Lad mig starte med at slå fast, jeg har stor sympati for deres projekt, men jeg har umiddelbart svært ved at tro på det.

Bogen starter ud med en historisk gennemgang af public relations, og det er ret interessant. Vi bliver præsenteret for nogle cases, bl.a. nogle kampagner i 1920'erne, som forfatterne kalder de første markante kommunikationskampagner. Jeg vil nu mene at det kan føres længere tilbage. For under første verdenskrig (1914-1918) havde den amerikanske præsident, Woodrow Wilson, brug for befolkningens opbakning til at gå ind i krigen. Det havde han bare ikke. Så via nogle effektive kampagner, lykkedes det Wilson at ændre den amerikanske befolkning fra pacifister og tilhængere af krig. Dette er bl.a. beskrevet i Noan Chomsky's 'Media Control: The spectacular achievements of

propaganda (1997, 2002). Et andet eksempel er PR-bureauet Hill & Knowlton der i 1993 propaganderer for den amerikanske præsident George W. Bush, da denne havde brug for, hurtigt at vende den negative stemning mod interventionen i Irak. Den første Golf-krig var fra august 1990 – februar 1991. Og i 1993 hed præsidenten Bill Clinton! Den slags små skønhedsfejl er naturligvis ikke vigtige i forhold til bogens budskab og projekt, men ikke desto mindre forstyrrende.

Jeg synes faktisk også at hele deres idé med at ændre kommunikation, så den i sig selv bliver bæredygtig, er problematisk. De seneste år, er der flere, der er kommet med bud på nye typer af kommunikation. Klimakommunikation, ledelseskommunikation og nu bæredygtig kommunikation. Fælles for dem alle er, at de ser netop deres 'type kommunikation' som en selvstændig disciplin. Men så længe der ikke er et teoretisk udgangspunkt, som formår at behandle spørgsmålet om hvad kommunikation er for noget, så kan man ikke tale om en ny disciplin. Det er ikke nok, blot et komme et pre eller suffiks på ordet kommunikation, og så har man skabt noget nyt...

Sprogforskeren Otto Jespersen skrev om sprog at ord og betydninger eksisterer ikke 'i og for sig uden for Mennesket, men kun i det Øjeblik de tænkes og siges' (Jespersen, 1905). Og det samme kan siges om kommunikation. Kommunikation er blot end kommunikation. Så det er ikke kommunikationen der skal ændres, men derimod adfærden hos dem der kommunikerer.

Forfatterne opstiller en række principper, som skal sikre, at virksomheden bliver bæredygtig. De prøver heldigvis ikke, at gøre sig til talsmænd for universelle principper. Det havde nok også været et umuligt projekt... I stedet skriver de, at virksomheder kan udvælge de principper, der passer til deres virksomhed. Men er det ikke også problematisk, for hvem skal vurdere, om en virksomhed er bæredygtig? Hvis nu en virksomhed vælger nogle principper som i deres øjne gør dem bæredygtige, men andre ser det anderledes. Er virksomheden så bæredygtig? Begreber som fx etik og originalitet er ret abstrakte begreber, hvordan skal brugen af dem skabe åbenhed?

Men som jeg skrev før, så har jeg sympati for deres projekt, og mange virksomheder kunne sikkert godt blive meget mere åbne og ærlige, når de kommunikerer med omverdenen. Jeg fornemmer også, at forfatterne har en tro på, at hvis bare virksomhederne er åbne og ærlige, så vil folk automatisk belønne dem, og dermed også, ved et rationelt valg, støtte virksomheden i deres bestræbelse på at blive bæredygtige. Men folk træffer ikke deres beslutninger ved at overveje fordele og ulemper, altså det såkaldte rationelle valg, men er i stedet styret af deres følelser. Det er i hvert fald det som neuropsykologien mener. Bl.a. den amerikanske psykologi Drew Westen har lavet undersøgelser, der viser netop det. Folk vil forføres, og det er der altid nogen, der er klar til at udnytte. Men man skal selvfølgelig altid starte et sted, og måske er det også fint, hvis blot nogen virksomheder bliver bæredygtige. Det kan i hvert fald ikke skade... Forfatterne er meget passioneret om deres projekt. Og jeg synes altid det er rart, når forfatternes passion for det de skriver om, skinner igennem i teksten. Og det er en spændende diskussion de starter. Kan vi forandre verden med kommunikation? Vi kan da prøve....

Laljani, Karin M. & Lars Ludvigsen (2009) *Bæredygtig Kommunikation*.

1. udgave
Hæftet , 224 sider
ISBN: 9788702074239
Gyldendal Business 2009
Omslag: Helle Harder

"TANKESTRØMMEN OG LIVETS USYNLIGE TRÅDE"

JESPER HERMANN
Lektor i sprogpsykologi

CHARLOTTE BISGAARD
NIELSEN
Cand.mag. i sprogpsykologi;
Ekstern lektor

Da Erik Wedersøe for nogen tid siden var gæst i Koplevs Krydsfelt på P1 med sin bog "Søforklaring", begynder han pludselig midt i interviewet at kommentere, at hjernen virker på underlige måder. Han fortæller højt om sin tankestrøm og sine associationer i den, idet han undrer sig over, hvordan synet af studie-værtens sweater får ham til at tænke på hans afdøde morbror, som havde en sweater ma-gen til – vel at mærke midt mens han fortæller om sin karriere og motiverne bag bogen. Det er ikke unormalt. Sådan forløber samtaler almindeligvis.

Det er et dagligdags eksempel på, at der altid foregår en mental proces, der i dette til-fælde manifesterer sig sprogligt, sådan at vi kan sige noget om den. Det er et tegn på, at det sproglige nok er til stede, men spiller en noget mere underordnet rolle end vi går og tror. Det er umuligt at gå rundt og fortælle om alle detaljerne der bestandig ryger gennem hovedet på os, så ville folk tro, vi var tossede. Der kommer imidlertid hele tiden nye detaljer til syne for os og hos os, i kropsholdning, an-sigtsudtryk, og i vore samtaler.

Fænomenet 'tankestrøm' kastede William James lys over for 120 år siden i *The Principles of Psychology* (1890, genoptrykt 2005). Hvor-dan vi med Otto Jespersens ord fanger, *hvad det virkelig er*, der foregår i eller foretages af de talende og hørende mennesker i deres funge-ren, kan vi ved hjælp af James tilnærme os ved at studere hver person som en psykolo-gisk helhed, og dernæst studere sproglige

fænomener som helheder i personers tanke-strømme. Dog ikke uden hindringer. For selv det mest simple bliver, som Per Højholt sagde, kompliceret når vi vil tale om det, for vores perception går forud for det sproglige. Derfor bliver det vigtigt at undgå ord, som i forvejen har indbygget for mange antagelser om hvor-dan verden er.

Tankestrøm er et psykisk fænomen vi alle kender og har i os, men førend vi har mødt selve ordet 'tankestrøm', har vi ikke noget navn for det der foregår.

Tankestrømmen er en uophørlig strøm af følelser, billeder, fornemmelser og sprog. Den er en levende film, vi instrueres af og selv in-struerer. Den er vores mentale livskildevæld. Tankestrømmen er det der binder tid, rum, og personers handlinger sammen for os. Når vi 'tænker os om' er det vores tankestrøm, vi lader gøre noget for os.

Ord optræder i tankestrømmen, men **der er aldrig noget sprogligt først**; studier af sproglige fænomener bygges op på, at vi har dem i tankestrømmen, som alt andet i vort sind. Vi perciperer nok det samme, men opfat-ter det en lille smule forskelligt, for perception-en er "vores" og afhængig af hvem vi er ble-vet til, ved at huske vore tidligere erfaringer, og afhængig af tidspunktet perceptionen sker på. Fordi vi har hver vores strøm, er det klart at ord og sproglige størrelser ikke falder ens ud for os. Et litterært eksempel illustrerer det.

"Hun sagde: "Hva'?" I betydningen hvad sagde du, ikke hvad var det du ville fortælle mig. Hun kom i tanker om sojagranulatet. Hun gik over til skabet og tog æsken ned og fangede så køleskabsdøren før den smækkede i. Hun tog mælken og blev klar over hvad det var han havde sagt som hun ikke havde hørt for cirka otte sekunder siden. (...) Nu da hun var kommet i tanker om hvad det var han ville fortælle hende, var det som om han mi-stede interessen. Hun behøvede ikke at se

hans ansigt for at vide det. Det lå i luften. Det lå i den pause der fulgte efter hans bemærkning for otte, ti, tolv sekunder siden." (Uddrag fra Don Delillo 2001: Kropskunstneren.)

Det vi alle har kørende i os hele tiden, kan have denne karakter. Livet handler om følelser, om det vi ved og det vi har øje på. Strømmen udgøres af det velkendte mylder af konkrete og erindrede billeder, lyde, kropsfornemmelser og ord, sætninger, situationer, holdninger og trosbekendelser. Alt sammen foregår hulter til bulter men vi oplever selv tankestrømmen som struktureret, for vi er vant til det. Vi lever livet gennem tanker og følelsernes fortsatte, sammenhængende strømmen som blandt andre Wedersø og Delillo lader os kigge med i.

Ordet "tankestrøm", stream of consciousness, er mest kendt som navn på en litterær teknik (med personen Molly fra slutkapitlet i Joyce's Ulysses som et berømt, tidligt eksempel). Imidlertid er 'Tankestrøm' ikke i første række et litterært påfund, det betegner hos William James i The Principles of Psychology at vi er her, det vil sige, det der foregår i vore vågne øjeblikke.

Strømmen er uophørlig og giver os selve oplevelsen af at vi tænker-og-føler-noget. Vi kan alle vende opmærksomheden indad mod tankestrømmen ligesom Wedersø i kortere eller længere øjeblikke, og blive opmærksomme på hvordan vi oplever vore tanker og følelser. Tankestrømmen ændrer sig uafledeligt og rummer en uhyre mængde detaljer, langt flere end det er muligt at fastholde. Strømmen fungerer som sluse mellem det indre og det ydre. Hver enkelt af os har sin unikke tankestrøm kørende med vore egne billeder, følelser, tanker og ord i klumper.

William James beskriver med tankestrøm vores væren-til-stede i vore egne sind. Han forankrer det psykiske i noget vi oplever og kender selv. Vi får gennem et helhedsstudie belyst vore sind på den måde som for eksempel Wedersø efterlyste, om end det blot var i

en fortalelse. Psykologi interesserer de fleste, fordi det handler om mennesker. Men psykologi handler ikke kun om de andre, om tredjepersoner.

Sprogpsykologi medindbefatter, med inspiration fra William James, førstepersonen som taler eller skriver, og en hørende eller læsende andenperson. Vi bruger hele tiden sproglige udtryk til at formidle dele af vores tankestrøm til os selv og til hinanden. Vi er så godt hjemme i sproget, at det nogle gange spænder ben for os. Sproget forfører os, og vi forfører hinanden til at tro *alt kan formuleres* – og at hele vores liv er begrænset til det sprogligt formulerbare.

Vi ved godt, hvad det er Wedersø taler om og vil vide mere om. Grunden til at det er svært at tale om, er at det kræver en masse indsigt i den enkelte person, og det eneste vi kan diagnosticere er, at det er et tankestrømsfænomen han som taler og vi som lyttere oplever. Det er nu langt fra alt hvad der kan siges om en sådan sag, heldigvis.

For der er et andet aspekt der knytter sig til sagen – hvem er det der bestemmer i givne øjeblikke hvad ordene tæller som? At ordene nogle gange folder sig ud på nye måder? Det er i hvert fald ikke ordene selv – men **vi** der gør det, de talende og hørende, tænkende, læsende og skrivende mennesker, for vi er i kraft af vores tankestrøm i evindelig dialog med os selv og med hinanden. Og det er i høj grad med baggrund i, hvem vi er og hvilken sammenhæng vi befinder os i, at ordene tilsiges lige nu at falde på klippegrund, som der står i evangeliet. Hvordan kan det ellers forklares, at vi i bestemte øjeblikke tænker: "Hold op hvor er det egentlig interessant det du siger", eller bare véd at nu bliver vi overbevist, forladt, gift eller tror på Gud?

William James' beskrivelse af tankestrøm aflaster på den ene side vores forhold til det sproglige. På den anden side belaster den det også. "Sprog" må nemlig ud fra James ses som

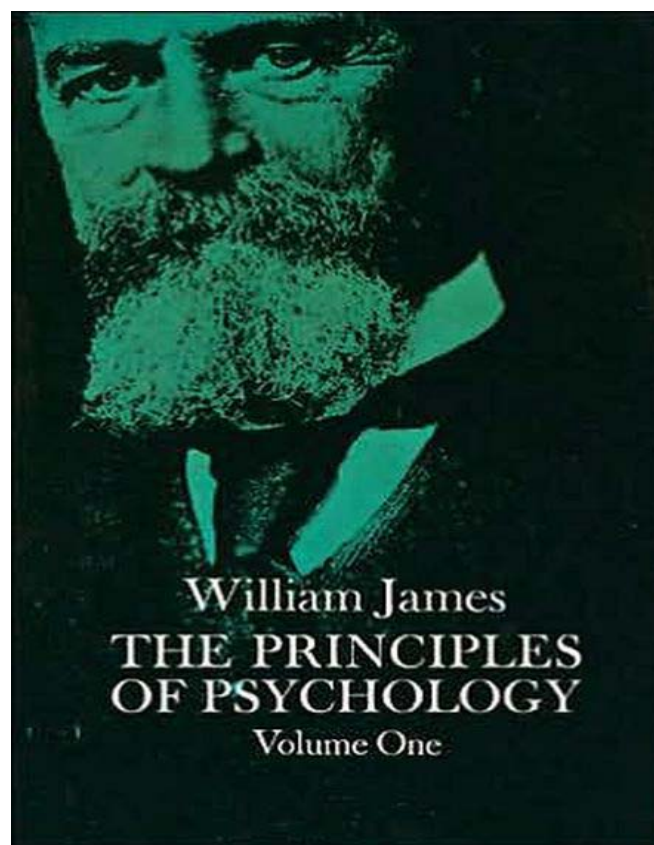
et underordnet formidlingsmiddel, og samtidig er det vores primære mulighed for at bevidstgøre vore tanker for os selv og for andre.

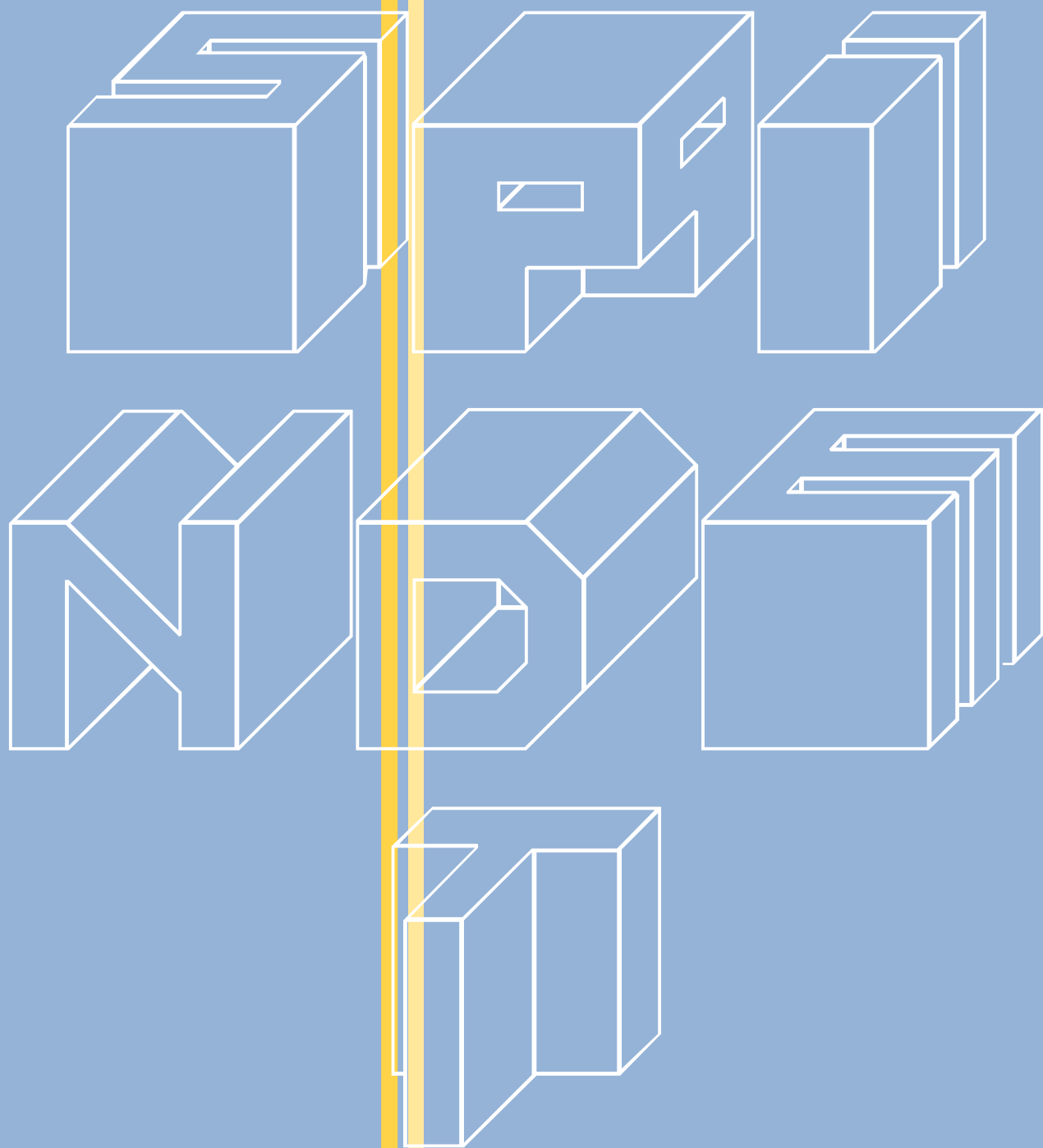
"Sproget" er længe blevet betragtet som noget enestående og fantastisk, det er blevet tillagt egenskaber som kan virke uopnåelige for et almindeligt menneske. Hvor er det dog besværligt, når tankerne alligevel bare fræser rundt i hovederne på os og så pludselig titter frem midt i et velforberedt radiointerview. Men sådan er det vi fungerer, mens vi taler, oplever, arbejder og beskriver. Hele tiden. Alligevel går det jo tilsyneladende meget godt. Takket være James forstår vi hvorfor.

Læs mere om dette:

Hermann, Jesper, Charlotte Bisgaard Nielsen & Maarja Siiner, (red.) (2005). *På sporet af sprogpsykologi*. København: Frydenlund, 2005.

James, William (1890). *The Principles of Psychology*. New York: Dover, 2005.

F2FOS

"HVAD ER SPROGPSYKOLOGI?"

GRO INGE HANSEN
BA i sociologi;
stud.mag. i sprogpsykologi

Er et spørgsmål som man på sprogpsykologi har beskæftiget ret så meget med og nogle måske er lidt trætte af at diskutere, for i bund og grund er sprogpsykologi vel hvad man gør det til? Idet dette nummer af Spindet har fokus på fremtiden vil jeg hellere stille spørgsmålet "hvad bliver sprogpsykologi?"

D. 18. april var jeg inde og høre Jesper Andresens Ph.d. forsvar med titlen "Formbegreber i spil. En videreudvikling af livsformsanalytiske tanker". Jesper Andresen har læst filosofi, men har skrevet sin Ph.d. på etnologi, (Saxo Institutet, KUA). Hvis man skal kunne formidle noget til en anden før man har forstået det, forstod jeg absolut ikke Andresens Ph.d. forsvar, men det var nu meget spændende alligevel og satte en masse tanker i gang. Andresen havde lavet en form for feltarbejde på etnologi og undrede sig over hvordan forskellige etnologer kunne undersøge de samme livsformer men få forskellige undersøgelsesresultater ud af det. Han kritiserede livsformsanalysen for at tage udgangspunkt i et erkendelsesbegreb der ikke var en del af praksis (som på sprogpsykologisk vel kan oversættes til noget nær kontekst), og pointerede at man i fremtidens humanistiske og samfundsvidenskabelige faggrene ikke kan tage udgangspunkt i foruddefinerede begreber og begrebshierakier, men at han så det som mere frugtbart hvis man begyndte at gå mere dialektisk til værks. Hvis Jesper Andresens prognose er rigtig, bliver sprogpsykologi det nye sort og forgangsfag for andre humanistiske og samfundsvidenskabelige faggrene!

Jeg forstod som sagt ikke alt hvad der skete, men jeg forstod dog at sprogpsykologi altså kan noget, som bliver brugbart i fremtiden. Sprogpsykologi er et forholdsvis nyt studie, og har derfor ikke en lige så tung bagage, som andre fag. Hermed ikke sagt at sprogpsykologi ikke har fagtraditioner, kultur og historie, men blot

at det ikke er lige så dogmatisk, som ældre studier. Sprogpsykologi er derimod en meget dynamisk, innovativ og velreflekteret faggren, som har en lys fremtid foran sig! For at besvare spørgsmålet "hvad bliver sprogpsykologi?", kan jeg ikke komme uden om spørgsmålet "hvad er sprogpsykologi?".

Jeg vil forsøge at holde denne tankestrøm(?) ude af de faglige diskussioner som alle sprogpsykologistuderende er vant til i de lumre undervisningslokaler, men i stedet hive spørgsmålet ud i en mere studielivs relateret kontekst. Så er sprogpsykologi et sted hvor der er plads til alle trods teoretisk/religiøs overbevisning, alder, køn, etnicitet og forskellige holdninger. Det er et studie hvor underviserne er interesserede i elevernes holdninger og er glade for at undervise. Det er et sted hvor der sker noget socialt og fagligt trods folk ikke nødvendigvis har en fælles historie. Der er fx den traditionsrige julefrokost hvor man kan bolter sig i en blanding af eksotiske retter og kryddersild, eller sommerfesten hvor der som regel ikke er kryddersild, men derimod godt vejr og skovturstemning. Det er et sted hvor man inddrager forelæsere fra andre faggrene via velbesøgte temaaftener og opfinder nye koncepter som idè-dating for at styrke det faglige netværk. På Sprogpsykologi forstår underviserne at selve sprogpsykologien opstår imellem mennesker, og derfor bliver de studerendes indlæg taget seriøs, og de bliver inddraget i faget både i timerne og i vigtige beslutningsprocesser omkring fagets fremtid.

Sprogpsykologi er efter min mening et rigtigt rart sted at være, og man lærer i modsætning til en masse andre studier at tænke ud af boxen. Sprogpsykologi er altså i kraft af de studerende og underviserne, kulturen og traditionerne, rammerne for et givende socialt og fagligt fællesskab, som er klar til fremtiden. Men hvad sprogpsykologi bliver i fremtiden er op til de studerende og underviserne. Mange af medlemmerne af FAFOS og redaktionen på Spindet er desværre snart færdiguddannede (7,9,13), og derfor efterlyser vi nyt blod til at føre sprogpsykologi videre ind i fremtiden. Jeg kan altså ikke besvare spørgsmålet: "hvad bliver sprogpsykologi?" uden hjælp fra det nye

kuld af undervisere og studerende. Men jeg (og efter min forståelse også Jesper Andresen) er sikker på, at det bliver til noget godt. **S**

SPROGPSYKOLOGISK IDEDATING

BENT HOLSHAGEN
HEMMINGSEN
BA i japansk;
stud.mag. i sprogpsykologi

Sprogpsykologisk idédating opstod ud fra idéen om at parre de gode idéer med de gode arbejdskraft. Oprindeligt skulle begrebet dække over en kontaktannonce-lignende sag, hvor studerende kunne lufte deres opgave- eller specialeidéer og derved håbe på at blive kontaktet af folk, der synes at netop deres, var en glimrende idé, som de gerne bød deres kræfter til. Senere talte vi i FAFOS om et internet forum med samme formål, og til sidst blev idéen så til indtil videre to semestre hver med tre arrangementer, hvor uddannede sprogpsykologer optræder som oplægsholdere og inspiratorer primært for studerende, andre færdige sprogpsykologer og andre interesserede. For mange af de nuværende, såvel som tidligere studerende har det fungeret som et glimrende sted at netværke.

En del af arrangementet har været en samtaleøvelse vi har kaldt 'speedidédating', som bygger på speeddating-princippet, hvor deltagerne mødes i par og på kommando påbegynder samtalen enten i øst eller vest. Efter nogle minutter (i princippet 2-3 min., i praksis 5-10 min.) skifter alle makker, og snakken begynder på ny. Alle har en forventning om at der skal tales sprogpsykologi, så de mest nærværende emner, så som oplægsholderen, speciale, eksamen, idéer, projekter, arbejde osv. melder sig hurtigt. Når man så først for én person har været igennem sin vage formulering af et muligt specialeemne, så dukker der pludselig nye tanker og perspektiver op, når næste person skal have fortællingen at vide igen, og nye idéer bliver ofte til i denne hyggelige, men performance-agtige samtale. Arrangementets højeste

prioritet har altså været, at få idéerne og tanker helt fremme i lyset.

Onsdag d. 28. april fik i overstået semesterets sidste omgang 'Sprogpsykologisk idédating' med stor succes. Astrid Christine Jensen-Kanstrup og Rikke Bumbech Frederiksen, to for nylig udklækkede sprogpsykologer, berigede deltagerne ved arrangementet med en dramatisk og gribende fortælling om deres specialeproces og andet godt. Begge havde allerede tidligt i mit studieforløb vundet min respekt og hæder for deres faglige gå-på-mod og skarpe sind, og det var en sand fornøjelse at høre om deres seje kamp med speciale-bæstet. Gode specialeråd er uvurderlige, men grundet fagets bredde, er rundbordsformatet, som idédating gør brug af, med til at bringe forskellige perspektiver frem i lyset, sådan så en diskussion om de gode råd og gode idéer altid finder sit rette forum her.

Onsdag d. 24. marts mødte en anden tidligere sprogpsykolog op, nemlig Anne Uhrskov, og gav os indsigt i hendes på alle måder velovervejede udlægning af hvordan vi som mennesker husker, og hvordan vi gør det upålideligt. Annes, såvel som Astrids og Rikkes oplæg, er eksempler på hvor betydningsfuld et dialogisk netværk mellem studerende og post-speciale sprogpsykologer kan være, delvist pga. strømmen af gode råd og delte erfaringer, men også den gensidige synliggørelse af sprogpsykologien her og nu både udenfor og indenfor universitetets vægge. De andre glimrende oplægsholdere vi havde i sidste semester var Louise Olsen, Maarja Siiner og vores medstuderende Daniel Bauer, der blev inviteret til at komme og fortælle om den hollandskopfundne retoriske disciplin ved navn 'pragmadialektik'.

Da jeg oprindeligt udtænkte Sprogpsykologisk idédating håbede jeg på at bare nogle ville synes, at det var en god idé, og nu lader det til, at arrangementet har fået eget liv, og så småt er ved at blive en institution. En af de tanker jeg knyttede til den originale formulering af arrangementet, var en slags arnested for studiegrupper, projekter, specialekammerater, læsegrupper, udveksling af idéer til forsøg osv., men

dette har kun fundet sted i et begrænset omfang. F.eks. er en studiegruppe, som har 'dialogisme' som sit fokus blevet til. Hvorom at arrangementet ikke skal tynge af forpligtelse til tidsrøvende ekstraaktiviteter, så vil jeg gerne fastslå to ting, først at Sprogpsykologisk idédating bliver ved med at være stedet, hvor disse ting kan finde sted og vil blive støttet op omkring, og at FAFOS har indvilget i at støtte op om sådanne grupper og initiativer ved at hjælpe hvis der skal netværkes eller tages kontakt med institutioner eller andet både på universitetet og udenfor.

Fra starten besluttede jeg mig for at min rolle, som bannerfører og organisator af arrangementet ville begynde tidligt i efterårssemesteret 2009, og ende her tæt på sommeren 2010 i den tro, at hvis interessen var der, at nogen ville besidde tid og lyst til at overtage den. Jeg har siden starten haft støtte af den altid hjælpsomme Louise Andersen, der bl.a. har vedligeholdt vores facebook gruppe, og som været så rar, at hun har besluttet at gribe fanen med begge hænder, og føre den i det nye semester.

Vi tænker meget på hvordan vi kan forny og forbedre arrangementet, så det imødekommer flest mulige af de studerendes ønsker i overensstemmelse med grundtanken og vores evner, derfor opfordrer vi jer til at sende jeres forslag ind til idedating@spindet.net. Det er bl.a. blevet foreslået at vi afholder mini-workshops, hvor man f.eks. kan lære definere sine sprogpsykologiske kompetencer. Vi har også tænkt på at holde bestemte tema-baserede arrangementer, hvor der går en rød tråd igennem oplægholdernes emne og følgende diskussion.

Til alle, som ønsker at bevare sin nysgerrighed for hvad som rør sig indenfor faget, og som er interesseret i at netværke og sparre med ligesindede, opfordrer jeg jer til at melde sig ind i facebook gruppen 'sprogpsykologisk idédating', FAFOS eller punkt.ku grupperummet 'sprogpsykologi', så du fast modtager information og opdateringer omkring arrangementerne i det kommende semester. Vi håber at appetitten er vækket, og at lærelysten er pirret.

Vi ses i efteråret. S

FAKTA OM FAFOS

FAFOS står for Fagligt Forum for Sprogpsykologi og er en forening, der danner ramme om forskellige faglige og sociale aktiviteter på sprogpsykologi.

FAFOS står for udgivelsen af tidsskriftet Spindet og arrangerer temaaftener med forskellige foredragsholdere, specialedage for studerende, julefrokost på sprogpsykologi og meget mere.

Da sprogpsykologi ikke har et fagråd, varetager FAFOS de opgaver, som et fagråd ellers ville tage sig af. Studerende kan henvende sig til bestyrelsen i FAFOS på mailadressen fagligforum@gmail.com vedrørende faglige anliggende og problemer.

Foreningens medlemmer består af nuværende og tidligere studerende på sprogpsykologi, undervisere samt alle med interesse for sprogpsykologi.

MEDLEMSKAB

Det er gratis at være medlem af FAFOS. Alle med interesse for sprogpsykologi kan blive medlem af foreningen.

FAFOS er organiseret på Groupcare, og vi kommunikerer hovedsageligt via e-mail.

Som medlem får du tilsendt foreningens tidsskrift Spindet via mail. Spindet indeholder faglige artikler og nyheder fra studiet.

Desuden vil du løbende modtage information via vores mailingliste om arrangementer på sprogpsykologi af både faglig og social karakter. Det kan være temaaftener og specialedage, semester-introduktion og julefrokost. Vil du også være med?

Send os en mail.

**GLÆD JER TIL NÆSTE NUMMER AF
SPINDET, HVOR VI GRAVER I
SPROGPSYKOLOGIFAGETS
HISTORIE, TRADITIONER OG
ANEKDOTER.**

**HAR DU LYST TIL AT BIDRAGE MED
ARTIKEL, INTERVIEW, DEBAT,
OVERSÆTTELSE, BILLEDER ELLER
ANDET, SÅ LAD OS HØRE FRA DIG.
VI SØGER OGSÅ NYE FOLK TIL
REDAKTIONEN, OG HÅBER AT VI
KAN FÅ NYE FOLK IND, SÅ VI KAN
BÆRE SPINDET VIDERE IND I
NÆSTE GENERATION AF
STUDERENDE!**

**DEADLINE FOR BIDRAG TIL NÆSTE
NUMMER ER DEN 31. SEPTEMBER
2010. GRIB TIL TASTERNE!**

spindel
red@spindel.net